

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SOLVEIG RØDSGAARD

Erhard Jacobsen

– *en politiker
i centrum*

NYT NORDISK FORLAG ARNOLD BUSCK

Solveig Rødsgaard

Erhard Jacobsen

– en politiker i centrum

Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck

Erhard Jacobsen – en politiker i centrum

© Solveig Rødsgaard og Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck A/S, 1987

Sat med Linotype Baskerville hos Svendborg Fotosats

og trykt hos AiO, Odense

Printed in Denmark 1987

Forlagsredaktion: Erik Høvring

Grafisk tilrettelægning: Erik Nørskov

Omslag: Per Hørning

Tegning: Erik Werner

Fotos: Nordisk Pressefoto, s.47, 53, 69, 94, 95, 108, 113,

115, 118, 119, 138, 143, 152, 163

Private, s. 10, 12, 14, 19, 29, 36, 82, 89, 96, 103, 105, 145, 160

ISBN 87-17-05573-3

Mangfoldiggørelse af indholdet af denne bog eller dele deraf er i henhold til gældende dansk lov om ophavsret ikke tilladt uden forudgående aftale med Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.

Dette forbud gælder både tekst og illustrationer og omfatter enhver form for mangfoldiggørelse, det være sig ved trykning, duplikering, fotokopiering, båndindspilning m.m.

Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck A/S

Købmagergade 49

1150 København K

Forord

Når man som uafhængig journalist ved Weekendavisen Berlingske Aften får en anmodning fra et parti om at medvirke til en bog i anledning af partiformandens 70-års fødselsdag, tøver man med at sige ja.

I dette tilfælde blev betænkelighederne overvundet. Erhard Jacobsen er lidt af en ener i dansk politik. Man kan lide ham eller ikke – men ligegyldig er han aldrig. Snart tres år har han været aktiv politiker, og med sin farverige personlighed og ligefremme tale har han glædet mange og ophidset flere.

Især fra 1973 har Erhard Jacobsen og hans parti Centrum-Demokraterne spillet en ofte central rolle i de politiske begivenheder og fungeret som praktisk formidler af det samarbejdende folkestyre.

I denne bog har jeg kun sørget for rammerne. Ordet er overladt til Erhard Jacobsen. Og der er således ikke tale om en politisk biografi, men om en fremstilling, som med hovedvægten lagt på interview-formen giver en markant politiker lejlighed til at skildre mennesker og episoder fra en livslang politisk karriere.

Solveig Rødsgaard

Indhold

Barndom. Religiøse påvirkninger. Skoletid	9
Ung socialisme. Besættelsen. Samarbejdspolitikken	17
Frit Forum. Nybagt medlem af Folketinget. Rejsen til USA	24
Socialdemokratiske Ledere. Socialisme kontra socialdemokratisme.	
Græsrodsdemokrati	33
Borgmesterperioden. Skærmydsler med venstrefløjnen.	
Farvel til kommunalpolitik	45
Udenrigspolitisk afviger. Forsvar for oprustning.	
Vietnam og Sydafrika	57
Kulturopgøret. Kampagne mod Danmarks Radio. Tanker om censur .	67
Bruddet med Socialdemokratiet. Den forældede lighedstanke.	
Grænsen mellem rig og fattig	76
Stiftelsen af Centrum–Demokraterne. Partiets grundlag.	
Samarbejdet med Slesvigske Parti	88
Jordskredsvalget i 1973. Hartling skuffede. Første forsøg på en firkløverregering	99
Firkløverets tilsynekomst. Svigtede valgløfter. Skiftet fra Henning Christophersen til Poul Schlüter	111
Hensynet til middelstanden. CD's rolle i regeringen.	
CD's mærkesager	121
Om at kunne tåle øretæver. Den overflødige spærregrænse.	
Arvefølgen i CD	132
Privatlivet	142
Poul Søgaard om Erhard Jacobsen	147
Erik Ninn-Hansen om Erhard Jacobsen	151
Mimi Stilling Jacobsen om Erhard Jacobsen som far og partiformand .	158
Data om Erhard Jacobsen	165
Statsministre fra 1924	166
Folketingsvalgene 1953 - 1984	168
Centrum-Demokraternes ledelse fra 1973	169
Forkortelser og institutioner	170

Barndom

Religiøse påvirkninger

Skoletid

Erhard Villiam Jacobsen blev ikke født ind i den borgerlige tilværelse, han senere kom til at stå som eksponent for. Da han blev født den 25. februar 1917, skete det på morforældrenes lille landejendom på Vandel Mark ved Billund. En ejendom af de helt små, hvor morfaderen Jens Kristian Jacobsen selv havde opdyrket hedejorden for at skaffe føden til de ti børn, han havde sat i verden sammen med sin hustru Vilhelmine Jacobsen. Hjemmet var præget af meget små kår, og det var nødvendigt for familiefaderen at supplere indtægterne ved at tage bibe-skæftigelse som postbud og fisker for at skaffe mad på bordet hver dag.

22 år var Bentine Kamilla Jacobsen, da hun fødte Erhard Jacobsen. Ugift og beskæftiget med husligt arbejde kunne hun ikke have sin søn hos sig, og han kom derfor til at vokse op hos sine bedsteforældre, som på det tidspunkt havde sat deres egne ti børn i vej. Fra ejendommen på Vandel Mark flyttede familien kort efter 1920 til en lidt større ejendom i Vinding ved Vejle, og efter morfaderens død i 1923 flyttede mormoderen og Erhard Jacobsen til Egtved, hvor de boede til leje i en del af en villa.

Det blev derfor mormoderen, eller Bedste, som hun blev kaldt, der i overvejende grad kom til at præge Erhard Jacobsens barndom.

Da Erhard Jacobsen flyttede til Egtved, havde hans mor giftet sig med den mand, Erhard Jacobsen betragter som sin egentlige far, nemlig murersvend Knud Kristian Knudsen. Moderen og den nye far slog sig ned i Buddinge i Gladsaxe, den kommune, som godt tredive år senere skulle komme til at høre meget mere om Erhard Jacobsen. Men i første omgang blev Erhard Jacobsen hos Bedste i Egtved, hvor folkeskolen blev gennemgået og hvor konfirmationen fandt sted. Erhard Jacobsen var kun i ferierne sammen med sin mor og stedfar indtil 1931, da turen definitivt gik fra Jylland til hovedstaden.

Erhard Jacobsen sammen med Bedste, Vilhelmine Jakobsen, som Erhard Jacobsen boede hos de første 14 år af sit liv.

– Hvordan følte det at vokse op hos sin bedstemor og kun have forholdsvis beskeden kontakt til sin mor?

»Det er forkert at sige „kun“ om den kontakt. Jeg har aldrig haft fornemmelsen af, at andre børn havde noget, jeg ikke havde. Min Bedste har fyldt pladsen helt ud som både mor og far. Selvfølgelig var jeg glad for at være sammen med min mor, men i det daglige gik jeg skam ikke rundt og savnede hende.

Jeg følte virkelig, at jeg havde det godt. Og der var heller ingen problemer i forhold til omgangskreds og legekammerater. Da der første gang blev råbt „horeunge“ efter mig, har jeg sikkert slet ikke vidst, hvad udtrykket betød. I øvrigt var det ikke noget, der blev råbt ret tit, og det gjorde så vidt jeg husker heller ikke noget indtryk på mig. Det var jo ikke ualmindeligt, at der blev født børn uden for ægteskab.

At jeg var en „horeunge“ slog ingen skår i min barndomstid. Tværtimod tror jeg, min barndom må karakteriseres som perfekt. Min daglige tilværelse var fuld af alt det, børn skal have. Naturen omkring Egtved er aldeles pragtfuld. Og da Bedste havde ti børn, hvoraf mange boede i nærheden, så havde jeg masser af fætre og kusiner plus naturligvis skolekammeraterne. Jeg savnede skam hverken familieliv eller kammerater.«

– *Vidste du, hvem der var din biologiske far?*

»Det skete da, at jeg i mine helt unge år hørte antydninger om en Peter Højer i Skibet og forstod nok, at det havde noget med mig at gøre. Jeg husker ikke præcis, hvornår jeg fik klarhed over, at Peter Højer var min biologiske far. Den del af familien har jeg med en enkelt undtagelse ikke haft ret megen kontakt med. Undtagelsen optrådte som en ret usædvanlig fødselsdagsgave. Det var til min 50-års fødselsdag at en dame fra Fyn skrev til mig og spurgte, om jeg ville have en speciel gave. Det viste sig, at hun var min lillesøster. Vi ser nu hinanden jævnligt, og hun er i øvrigt medlem af CD på Fyn, men derudover har jeg ikke direkte kontakt med min fars familie. Jeg ved, at han var ivrig fagforeningsmand i Landarbejderforbundet i Skibet, og at han vistnok på et tidspunkt brød med Socialdemokratiet uden at der deri skal lægges et forvarsel om, hvad jeg senere oplevede i samme retning. Jeg var i øvrigt på opfordring fra en af mine halvbrødre taler ved 75-års jubilæet for Skibet Socialdemokratiske Forening. Og der over talerstolen hang såmænd den fane, min far havde været med til at anskaffe i sin tid. Men jeg har aldrig mødt ham.«

– *Følte det ikke lidt ejendommeligt, at du først på et meget sent tidspunkt af dit liv får kendskab til din biologiske fars familie?*

»Det har jeg ikke spekuleret så meget over. Givetvis har det haft indflydelse, at jeg havde en meget stærk loyalitetsfølelse over for ham, jeg betragter som min far, altså Knud Kristian Knudsen. Han ydede vældige ofre for at jeg kunne komme til at læse videre. Og fra jeg var helt lille var det tydeligt, at han betragtede mig som sin søn. Så længe han levede, knyttede det nogle meget stærke bånd.«

– *Betragter du din opdragelse som borgerlig?*

»Ja, borgerlig i den forstand, at man vidste, hvad man havde at rette sig efter. Ikke med skænd og smæk, selv om jeg ikke altid var den lille artige Erhard. Sammen med fætter Svend deltog jeg i en stribe utyskestreger. Vi fik flere hundrede roeplanter til at forsvinde i en mose. En nyplantede granskov gik samme vej, og jeg har også nogle isolationsklokker på el-master på samvittigheden. Fætter Svend fik klø, men hjemme hos mig græd Bedste – og det gjorde mindst lige så ondt. Det vil være rigtigt at sige, at opdragelsen lå i meget faste rammer, og det var ikke nødvendigt at fortælle, hvad der hørte sig til, og hvad der ikke gjorde. Man skulle for eksempel ikke ryge og drikke, hvad jeg altså heller ikke havde ambitioner om at gøre. Og man skulle heller ikke gå til

bal. Dans var syndigt, og kortspil ligeledes. Bedste ville højst strække sig til, at der blev spillet med legetøjskort. Og sådan var der en række områder, hvor der blev sat grænser.

Mine bedsteforældre var indremissionske, og derfor kom religionen også til at spille en stor rolle i mit barndomsliv. Det har medført, at jeg har fået en dyb, dyb respekt for religion, specielt kristendommen, og for de mennesker, for hvem kristendommen og religionen er så at sige hele livet. Det er muligvis den grundholdning, der af og til får det barske frem i mig, når moderne præster farer frem med politisk misbrug af prædikestolen. Jeg kan nok ikke lade være med at drage sammenligninger mellem den gamle missionær fra min barndom og de nymodens politiserende præster og derefter sige: Hvad er det dog for noget politisk gøgl, nogle af præsterne disker op med i dag.

Jeg kan huske, at jeg i radioen havde hørt en borgerlig konfirmation og vidste, at det havde noget at gøre med Socialdemokratiet. Min egen præst i Egtved, pastor Anker Jensen, karakteriserede den som noget „ruskomsnusk med røde klude“, og det blev jeg vældig forarget over

Nummer tre fra venstre i bageste række er Erhard Jacobsen i skaren af elever fra Egtved Skole.

dengang. Men i dag er det egentlig et udtryk, man kan bruge om en del af det, der foregår i kirkerne. Ja, sådan noget ruskomsnusk med røde klude.«

– *Med så kraftig religiøs påvirkning i opvæksten er det en lidt overraskende udvikling, at religionen ikke har spillet den store rolle for dig senere i livet. Har du ikke lidt skyldfølelse i den retning, når du tænker på din bedstemor?*

»Det har jeg ikke. Jeg har fuld forståelse for mine bedsteforældres holdning og indstilling. Men deres liv og baggrund var en helt anden. For dem var religionen den lidt primitive, hvor man faktisk kunne se den skinbarlige djævel nede i sengens fodende nu og da. Sådan følte jeg det skam også en gang imellem som barn. Man rystede ligefrem af frygt for at se djæveln, og såvel Gud som djævel var håndgribelige personer.

Det er klart, at en sådan holdning kan jeg ikke fastholde som livsopfattelse.«

– *Hvornår blev det besluttet, at du skulle flytte fra Egtved til Buddinge?*

»Det var vel noget, der lå i luften. Jeg har været omkring ni år, da jeg første gang var på besøg hos min mor og far, og på det tidspunkt var der i hvert fald ingen tvivl om, at jeg skulle flytte over til dem, når jeg var færdig med folkeskolen. Da mine forældre havde talt med lærerne i Egtved, pressede de meget på for at få mig til at læse videre. På en måde passede det mig ikke, for jeg var helt tosset med radioer, og jeg ville meget hellere have været radiomekaniker. Men over for en samlet presion fra både forældre og lærere måtte jeg give efter.

Den hurtigste vej til gymnasiet fra folkeskolen gik over præliminærexamen. Det kostede 15 kr. om måneden på et privat kursus på Kul-torvet. Og det var en ganske betydelig sum for en murersvend som min far, der tjente 35 til 40 kr. om ugen. Det har været et stort økonomisk offer, og det var fantastisk, at mine forældre kunne klare det.

Efter præliminærexamen kom jeg ind på Lyngby Statskoles Gymnasium. Og her var det gratis, fordi mine forældres indtægt lå under sygekassegrænsen. Men stadig var der omkostninger til sådan noget som bøger.«

– *Din bedstemor flyttede med til Buddinge?*

»Ja. Men kun for en kort periode. Hun brød sig ikke om det menneskelige klima i København. Det her med, at folk ikke hilser på hinanden, kunne hun slet ikke leve med. Så hun flyttede hurtigt tilbage til Jylland igen. Selv fandt jeg mig udmærket til rette. Jeg var faktisk københavner

Som 14-årig konfirmand i 1931 havde Erhard Jacobsen allerede selvstændige tanker om politik.

allerede de to sidste år, jeg var i Jylland. Jeg levede og åndede for København og drømte om den dag, jeg skulle af sted. Lige så meget jeg holdt af Egtved og senere værdsatte at komme til at gense hjemegnen, lige så vild var jeg efter at komme til København. Og jeg ville formentlig ikke kunne leve andre steder end der, hvor jeg bor i dag.«

– Formede gymnasietiden sig, som du havde ventet?

»I dag har jeg ikke roser nok til overs for mit gymnasium. Men dengang værdsatte jeg det absolut ikke. Det er blandt andet også derfor jeg så kraftigt advarer mod at indrette skolen efter de unges eget hoved. Ung er man kun i nogle få år, og hvis skolen bliver indrettet efter, hvad man synes er spændende i de unge år, kommer man til at undgælde for det resten af livet. Selv om ting ikke er spændende, kan de godt være væsentlige. Og det kan man ikke forlange, at unge mellem 12 og 19 år selv skal finde ud af. Jeg fik i gymnasiet utroligt mange værdier, som jeg kun fik, fordi jeg var tvunget til det. Jeg ville som 16-årig aldrig være gået i gang med Goethe eller Shakespeare af mig selv. Så det var godt, at jeg skulle, og det har jeg skam haft megen glæde af senere i livet.

I september 1986 blev jeg i øvrigt af elevforeningen inviteret til at tale på Lyngby Statsskole som 50-års studenterjubilær, og her benyttede jeg selvfølgelig lejligheden til at trække linierne op. Jeg udtrykte min forståelse for, at mange elever føler sig vældig uretfærdigt behand-

let af deres skole. Og så fortalte jeg, at jeg også selv var blevet uretfærdigt behandlet – blot i kraft af en meget bedre behandling, end jeg egentlig havde krav på. Med en præliminæreksamen som ballast behøvede jeg faktisk ikke læse på noget før i slutningen af 2. G, for jeg havde været gennem stoffet. Alligevel fik jeg pæne karakterer, og alle bar over med mig. Jeg har altid senere med næb og kløer forsvaret min skole, og i talen til eleverne forsvarede jeg også alt det, som gymnasieeleverne føler sig tvunget til at lære.

Studentereksamen blev det til i 1936 og den blev da rigtig pæn. Et rent og blev det til i dansk stil. Gamle Bo, der var vor historie- og dansklærer læste eksamensresultaterne op. Lige før han kom til mit navn tøvede han og sagde: „Ja, han har fået ug den gamle socialist, men det kan jo ske, at der falder en appelsin ned i turbanen.“

Det syntes jeg nok var en lidt uretfærdig bedømmelse. Det var ganske vist forholdsvis sjældent, jeg afleverede en stil, men når jeg endelig gjorde det, var det almindeligt med ug÷, og ikke under mg+. Og de stile var jo de almindelige om nåletræernes skadelige indflydelse på dyrenes kønsliv og hvad ved jeg. Når der så til studentereksamen bliver stukket et emne ud om aktuelle problemer i europæisk politik, så er det klart, at alle vender sig om mod mig, fordi de ved, at det lige er noget for mig. Jeg kunne da også omgående gå i gang og skrive ind uden kladder, og så var det ug hjemme. Velfortjent, syntes jeg. I stilen forudså jeg i øvrigt, at venstrepartierne ville gå deres sejrsgang i Europa. Det gik som bekendt lige omvendt, men sådan er der jo så meget.«

– *Og så blev du altså stud. polit. Jacobsen. Hvorfor skriver du for resten dit navn med c, når der på dåbsattesten står k? Din datter Mimi skriver sit efternavn med k, og det ser lidt ejendommeligt ud, at far og datter underskriver sig med henholdsvis Jacobsen og Jakobsen?*

»Det er alene tilfældigheder, der har spillet ind. På skolen i Egtved var der en af mine fætre som fortalte mig, at Jakobsen også kunne skrives med c. Og det var meget hurtigere at skrive c end k. Vi syntes begge, at det også så fikser ud, og derfor har jeg lige siden skrevet med c. Og jeg synes fortsat, at c efter a og før o falder lettere i pennen end det lidt mere besværlige k. Men folk må da stave, som de har lyst, hvis blot jeg må få lov til fortsat at skrive Jacobsen med c.

Men tilfældigheden fra skoletiden gav problemer, da jeg kom i Folketinget. Da jeg underskrev Grundloven, måtte jeg gerne skrive med c, men alle andre steder i sammenhæng med Folketinget skulle der staves med k. Derfor står jeg også med k i Den Blå Bog og Folketingets hånd-

bog. Og alle betænkninger med mit navn fik også mit efternavn bogstaveret på en anden måde, end jeg selv bruger. Staveproblemerne omkring mit navn var årsag til de første vanskeligheder i Folketinget. Næste problem var, at jeg talte alt for hurtigt. Stenograferne i Folketinget kunne slet ikke følge med, og de blev sure og gale. Det måtte der bødes på med en æske chokolade samt løfte om bod og bedring. Et løfte, jeg mener er indfriet, selv om det varede nogle år.«

Ung socialisme

Besættelsen

Samarbejdspolitikken

Da Erhard Jacobsen i 1931 flyttede til Buddinge, gik på præliminærkursus og senere i gymnasiet, var han ivrig socialdemokrat. Han var blevet medlem af DSU i 1931 og nåede i øvrigt at sidde i DSU's hovedbestyrelse fra 1938 til 1943.

– *Du har altid sagt, at du blev overbevist socialdemokrat som 12-årig?*

»Jeg blev overbevist af Henning, en kammerat i skolen, som jeg i øvrigt også gik i søndagsskole sammen med. Han fik en meget afgørende indflydelse på mit liv. Jeg så ham senest i Frederiksværk under EF-kampagnen i 1972.«

– *Var han da stadig socialdemokrat?*

»Jeg tror det ikke. Og i 1972 var jeg jo altså også kun socialdemokrat et år til. Men da jeg som 12-årig blev socialdemokrat, har det nok haft noget at gøre med forbindelsen mellem det kristne budskab og hensynet til næsten, med Socialdemokratiets kamp for at de små skulle have det bedre. Den parallel er jeg naturligvis faldet for som 12-årig. Jeg må også sige, at i 1930'erne har kampen for de små i samfundet været fuldt berettiget. I øvrigt mener jeg, at i hele den periode, hvor jeg var med i Socialdemokratiet, har jeg med god ret kunnet sige, at der endnu var noget at gøre for de folk, der havde det dårligst.

Jeg gik meget stærkt op i det politiske som 12-årig. Jeg kan huske, at jeg sad oppe hele natten i 1929 og hørte på valgresultaterne på mit krystalapparat. Og næste morgen kunne jeg fortælle Mads Post – som jeg vidste var socialdemokrat – at socialisterne havde vundet. Jeg kan også huske, at jeg som 15-årig op til valget i 1932 blev taget af politiet på Rentemestervej i København, da jeg som DSU'er sammen med nogle andre var ude for at klistre plakater op. Det var ulovligt, men dog ikke så slemt. Imidlertid var der nogle KU'ere, der havde anmeldt os til politiet for at have skrevet „Liste K“ på vejen med mønje. Og så kom der

nogle betjente efter os. Jeg var på vej over et plankeværk, men kom ikke over og måtte så ned igen til politiet. Vi blev taget med på Frederikssundsvej Politistation, og det var mig, der førte ordet: »Det er da tosset. De tror da ikke, at vi, der er socialdemokrater, går rundt og skriver „Liste K“?« Betjenten grinede og spurgte: »Nå, hvor gammel er du?« »Jeg er 15.« »Nå, „vi“, der er socialdemokrater... ja, det er synd for jer, I kommer ikke ud før efter valget.« Jeg kunne godt se, det var en spøg – og vi fik da også lov til at løbe.

Men min bedstemor var fuldstændig ude af sig selv. Hun græd, da hun hørte, at jeg var blevet taget af politiet og kørt i salatfad. Men der havde været flere chok for hende. Som 14-årig skrev jeg for første gang noget i avisen. Jeg fik et nytårsbrev optaget i Social-Demokraten, og i brevet udtrykte jeg håb om, at folk i det nye år ville blive klogere og afsætte kongen. Danmark skulle være republik og Stauning være præsident. Da fik jeg et harmdirrende brev fra en gammel socialdemokrat, der fortalte mig, hvor tosset jeg var, og det havde han selvfølgelig fuldstændig ret i. Da min bedstemor så læserbrevet, græd hun også.«

– I dag er du monarkist?

»Bestemt ja. Kongemagten har haft positiv betydning i Danmark. Det viser både tiden med Christian den Tiende, Frederik den Niende og dronning Margrethe. Hun er den bedste reklameoverhovedet for Danmark. I de situationer, hvor der er brug for en ikke-politisk autoritet, er det vigtigt at få understreget, at en konge/dronning er ikke-politisk. En præsident vil være en politiker under alle omstændigheder. Normalt vil der i det politiske liv ikke være brug for hverken kongen eller præsidenten. Men bliver der behov for en sådan autoritet, er det kongen, der er behov for. Min omvendelse til at gå ind for monarkiet ligger i hvert fald tilbage til slutningen af 1930'erne. Så mit læserbrev dengang var virkelig en ung socialists vildfarelse.«

– Kan du huske, om du dengang havde gjort dig nogle overvejelser om, hvad det ville sige at være socialdemokrat eller socialist?

»Ih ja. Jeg læste en masse af Marx, jeg læste arbejderlitteratur – Aakjær, Skjoldborg og Andersen Nexø. Samtidig læste jeg mange aviser og pjecer og hørte radio, så jeg vil tro, at min politiske viden var ganske stor, da jeg gik i gymnasiet. Selvfølgelig ensidig, men alligevel. Jeg havde besluttet, at jeg skulle kunne forsvare hver en ting, som Socialdemokratiet lavede.«

Hvad om man valgte Stauning til Præsident!

Jeg ønsker for det første, at Arbejdsløsheden maa forevinde. For det andet, at Afrustningen kan blive gennemført og Verdensfreden sikret

For det tredje, at Danmark maa blive en Republik. Hvad om man valgte Th. Stauning til Præsident? Jeg tror oprigtig talt, at han vilde gøre mere Gavn end Kongen og hele hans Hus.

For det fjerde, at Landetinget maa blive nedlagt, saa at det ikke længer kan sætte sig mod Regeringens mange gode Forslag.

For det femte ønsker jeg Børnesidens Læsere et godt Nytaar.

Erhard Jacobsen (14 Aar)
Kontorvej 8, Buddinge.

31. januar 1932 fik den knap 15 år gamle Erhard Jacobsen sin debut som skribent med et indlæg i Social-Demokraten. Læserbrevet blev placeret på børnesiden, og her kunne man så læse om, at Danmark forhåbentlig blev republik med Stauning som præsident. Et synspunkt, Erhard Jacobsen dog senere har forladt.

– *Du følte dig aldrig fristet til at gå længere til venstre, for eksempel til kommunisterne?*

»Nej. Jeg har altid afskyet kommunisterne. Det var mig så inderligt imod, alt hvad de sagde og gjorde. Men jeg var meget ivrig socialist. Vi var en del DSU'ere, der i slutningen af 1930'erne lavede en parole: „Sæt socialismen på dagsordenen“. Det gjorde vi meget ud af. Det var måske forløberen for partiprogrammet „Fremtidens Danmark“, for det var nogle af de samme folk, der senere var med til at forberede „Fremtidens Danmark“.«

– *Var du dengang revolutionær socialist?*

»Nej, bestemt ikke revolutionær. Absolut demokratisk. Men jeg gik ind for samfundsovertagelse af produktionen, nationalisering af banker og forsikringselskaber med videre. Kun flertallet skulle bestemme – og det så jo godt ud, for Socialdemokratiet havde ved valget i 1935 fået 46 pct. af stemmerne, så der var nok ikke langt igen. Jeg var absolut ikke revolutionær, selv om jeg måske levede lidt i den falske romantik omkring den franske revolution. Allerede dengang var jeg vist skeptisk over for revolutioner.«

– *Hvad fik du ud af at læse Karl Marx?*

»Ikke noget. Han er jo ikke rigtig til at forstå. Marx består i høj grad af fraser. Det var først, da jeg begyndte at læse økonomi, at jeg kunne se, i hvilken sammenhæng Marx kunne have en vis betydning. Men alle Marx's historiske oplysninger var selvfølgelig interessante, og det stod der noget om i noterne til „Das Kapital“. Jeg havde de første fire-fem bind, og dem gik jeg i gang med.«

– *Hvordan bedømmer du DSU-tiden i 1930'erne?*

»Folk, der ikke har oplevet 30'erne, forstår ikke perioden. Det var rent faktisk en stormtrop-tid. Vi følte os allesammen i kamp, som tropper. Vi marcherede og var soldater. Selv vi, der kæmpede for afrustning og fred. Og mange gange endte det jo med slagsmål. Både i 30'erne og senere endte de ivrigste – også fra DSU – hos nazisterne. Det drejede sig først og fremmest om flokken, det gjaldt om at være mange, at marchere. Det er noget af det samme i græsrodsbevægelserne i dag. De tror, at hvis der er 20.000 på Christiansborg Slotsplads, har det større betydning, end hvis der er 5.000, hvilket selvfølgelig er helt hen i vejret.«

– *Apropos demonstrationer – ved Folketingets åbning i 1986 var der ikke så mange på slotspladsen. Er det ved at gå af mode at demonstrere?*

»Jeg tror, at folk er ved at gøre den samme erfaring, som jeg gjorde i sin tid med demonstrationer. At det fører strengt taget ikke til noget. Det er lidt pjattet. Jeg tør ikke tro på, at det er, fordi folk efterhånden har opdaget, hvad der står i grundloven. Nemlig, at det er en folkevalgts ret ikke at tage hensyn til, hvad folk står og råber udenfor. Når min overbevisning er en anden, skal jeg stemme efter den.

Det kan også godt være, at der er en vågnende erkendelse af, at der i foråret 1985 skete noget ganske uhyggeligt, da demonstranter efter overenskomstindgrebet spærrede adgangen til Folketinget. Jeg har forsøgt at tydeliggøre, hvad sådanne aktioner kan føre til. Når nogle tilfældige mennesker kan udsætte Folketingets møder i to timer, hvorfor så ikke i to dage? Hvorfor ikke lade en arbejdermilitis besætte parlamentet og afskaffe demokratiet, som de gjorde det i Tjekkosllovakiet? At spærre adgangen til Folketinget betragter jeg som en meget alvorlig forbrydelse og et groft overgreb på Grundloven.«

– *Du marcherede i DSU, du kæmpede for fred og afrustning som socialdemokrat – hvordan var det så at opleve 9. april 1940?*

»Det var aldeles forfærdeligt. Simpelt hen et chok. Jeg kan huske, at jeg

netop var blevet ansat på Gladsaxe Rådhus. Kommunaldirektøren var dengang Carl Sørensen, som jeg havde kendt i mange år. Ham henvendte jeg mig til, da jeg var færdig med første del af mine studier og trængte til at tjene nogle penge. Jeg havde siden 1936 haft arbejde i Statistisk Departement for at finansiere universitetsstudierne, og jeg kom til at arbejde under en vis sekretær Kampmann, som dels var kendt for sin dygtighed og dels for sin venlighed også over for de unge studenter. At Kampmann, som hed Viggo til fornavn, skulle gå hen og blive finansminister og senere statsminister, havde vi naturligvis ikke den fjerneste anelse om. Men jeg ville gerne forsøge noget andet end Statistisk Departement, og derfor prøvede jeg på Gladsaxe Rådhus. Carl Sørensen var straks med på tanken og bad mig begynde næste dag, så skulle man nok finde på et eller andet til mig. Jeg startede på socialkontoret, men blev efterhånden flyttet rundt til en række afdelinger og fik en erfaring, som jeg havde uendelig stor gavn af senere, ikke mindst i min borgmesterperiode.

Jeg var altså ansat på Gladsaxe Rådhus, da Danmark blev besat. Og jeg husker tydeligt, hvordan kommunaldirektøren og jeg stod der om morgenen og græd sammen over det forfærdelige, som var sket. Senere sluttede jeg mig til Hal Kochs linie om ungdomssamvirket, og jeg talte rundt om i landet ved alle de arrangementer, jeg kunne overkomme. I dag føler jeg, at ungdomssamvirket var en meget væsentlig del af modstandsarbejdet. Det var vigtigt, at mange politikere holdt kontakt med befolkningen og sikrede sig, at den stod bag demokratiet. Det egentlige modstandsarbejde begyndte først rigtigt omkring 1943. Modstandsbevægelsen som sådan havde jeg en vis skepsis overfor, men da mit parti i 1944 fandt ud af, at vi måtte være med og have nogle grupper, gik jeg også aktivt med. Det var der to grunde til. For det første måtte vi være med, hvor en indsats var nødvendig. Og for det andet frygtede vi et regelret kommunistisk kup. Derfor var jeg også med til at besætte Social-Demokraten samt LO's kontorer en halv snes dage før befrielsen. Vi ville sikre, at kommunisterne ikke fik lejlighed til at rykke ind.«

– Hvordan opfattede du det samarbejde, som fandt sted mellem nazisterne og kommunisterne op til 1941?

»Det kom slet ikke bag på mig. Også i dag fastholder jeg, at der er en fælles linie i den måde, kommunisterne og nazisterne har optrådt på i henholdsvis Sovjet/Østeuropa og Tyskland. Jeg siger ikke dermed, at de to systemer har samme mål, men de benytter sig af samme metoder,

når friheden skal knægtes. Hitlers koncentrationslejre er ikke spor anderledes end Stalins arbejdslejre. At to ret ens systemer kan samarbejde, må ikke forbavse. Det er vel mere forbavsende, at de kunne samarbejde så længe. Og man skal heller ikke glemme, at det var netop det samarbejde, der gav Hitler mulighed for at starte krigen.«

– *Efter Hitlers angreb på Sovjetunionen i 1941 vedtog Folketinget kommunistloven. Hvad mener du om den?*

»Jeg forstår godt, at Folketinget vedtog loven. Jeg siger ikke, at loven var rigtig. Men havde jeg siddet i Folketinget i 1941, er jeg ikke sikker på, at jeg havde stemt imod. Det betænkelige var, at Danmark bøjede sig for tysk pres. Men man kan jo også godt være kynisk og sige, at havde Danmark ikke bøjet sig på det tidspunkt, havde man måske ikke haft mulighed for at redde 7.000 jøder senerehen. Jeg vil ikke gå så langt som til at sige, at regeringen ofrede kommunisterne. Hvis kommunisterne i Horsørød havde været noget mere vågne, havde det været muligt for dem at flygte. Men de var altså ikke tilstrækkeligt vågne. Og det er under alle omstændigheder svært, ja, umenneskeligt svært, at sætte sig ind i de forhold og betingelser, regeringen dengang havde at arbejde under.«

– *Skal det fortolkes sådan, at du var en ivrig forsvarer for samarbejdspolitikken?*

»I hvert fald en forsvarer. Og dengang måske også mere ivrig, end jeg husker i dag. Set i tilbageblik er det skam let at se andre momenter, men jeg føler mig ikke i stand til at sige, at der burde have været handlet på anden vis. Vi, der oplevede besættelsen, havde i stor udstrækning forståelse for, at samarbejdspolitikken var en nødvendighed. Og det var altså heller ikke sådan, at modarbejdspolitikken udelukkende bestod af heltegerninger. Under folkeopstanden i 1944 var der mange tilfælde af tosserier. Jeg boede dengang i Søborg og så ellers besindige mennesker rende rundt nede på gaden og smide brosten og cykelstativer ud på gaden. Da tyskerne så begyndte at skyde, løb modstandsfolkene væk. Og hvad gjorde tyskerne? De gik naturligvis ind i den første den bedste opgang og tvang de første de mødte til at fjerne brostenene og cykelstativerne. Den slags kan man ikke bagefter komme og fremstille som heltegerninger eller en form for befrielsesaktion. Og man skal være glad for, at tyskerne ikke tog helt anderledes håndfast på sådanne episoder. Der var sandelig mange vildskud, og det var i realiteten vældig risikabelt med de mange strejker rundt om i landet. Naturligvis havde og har jeg forståelse for reaktionen i befolkningen, og jeg vil hel-

ler ikke i dag begynde at fortælle folk, hvordan de skulle have opført sig. Og det er da en holdning, som jeg gerne vil give videre til de unge historikere, der som 30-35 årige skriver afhandlinger om besættelsen. De skal passe på med ikke at være alt for kloge på noget, de ikke selv har oplevet. Det er så let at blive skråsikker på noget, som er foregået for så mange år siden, at man ikke selv har oplevet det.«

– *Accepterede du den linie, Scavenius lagde?*

»Scavenius drev det noget længere, end andre i regeringen ville. Men man var bare nødt til at følge ham. Ellers havde man efter min opfattelse risikeret at få rene nazister ind i regeringen.

Jeg ved, at andre regeringsmedlemmer dengang var meget vrede over de friheder, Scavenius tog sig til at handle på egen hånd. Men som andre skal være varsomme med at dømme, skal jeg også nok vare mig for at forklare, hvad Scavenius burde have foretaget sig.«

– *Chokket den 9. april, var det også en skamfølelse over, at Danmarks forsvar var dårligt forberedt?*

»Det var ikke så meget det. Mere var der en fornemmelse af, at nu var alt knust. Alt, hvad man havde håbet om europæisk samarbejde, var ødelagt. Alt føltes definitivt slut, og det gav en deprimerende fornemmelse af håbløshed.«

Frit Forum

Nybagt medlem af Folketinget

Rejsen til USA

I 1943 var Erhard Jacobsen med til at stifte Frit Forum, som han mener var en virkelig god forening for unge, diskussionslystne socialdemokrater. Han havde i 1942 lidt nederlag, da han stillede op som kandidat til posten som landssekretær i DSU, og i skuffelse trak han sig ud af kredsledelsen. Derefter var kræfterne ledige til andre formål, og han satte sig for at puste nyt liv i den hensygnende organisation Socialdemokratiske Studenter. Resultatet blev Frit Forum. Her var Erhard Jacobsen formand fra 1943 til 1951. Han mener, at Frit Forum gav mulighed for større udfoldelse end DSU, som i den periode var arnested for brødnid og misundelse, når attraktive poster skulle fordeles blandt den nye generation af socialdemokrater:

»Frit Forum kom til at betyde meget for mig. Ivar Nørgaard, Jens Buhl og jeg startede organisationen, fordi vi gerne ville have, at Socialdemokratiet havde nogle fortalere på universiteterne og de højere læreanstalter. Fra starten blev det understreget, at Frit Forum ikke var en socialistisk, men en socialdemokratisk studenterorganisation. Vores opgave skulle ikke være at bane vej for socialismen, men at arbejde for Socialdemokratiet på læreanstalterne. Og den målsætning mener jeg, vi levede op til. Nu skadede det os ikke, at vi havde pingernes børn med i Frit Forum. Vi havde Niels Alsing Andersen, søn af Alsing Andersen. Vi havde Mimi Baggesen, datter af Hartvig Frisch, vi havde Jens Buhl, søn af Vilhelm Buhl, og vi havde Ivar Nørgaard, nevø af Peder Nørgaard, som var direktør for Stjernen. Man kan godt sige, vi havde garderet os, og på den baggrund er det måske ikke så overraskende, at Frit Forum havde en stor goodwill i partiet, og at vi fik en gevaldig støtte fra ledelsen.

Sympatien for os betød, at vi umiddelbart efter Socialdemokratiets store valgnederlag i oktober 1945 kunne formå partiets øverste ledelse

til at møde frem og fortælle om Socialdemokratiets fremtid, politisk og organisatorisk.

Det kom der et helt fantastisk møde ud af. Og at det overhovedet blev til noget, kunne vi nok takke Buhl og Hans Hedtoft for. De var meget sympatisk indstillet. Derimod var H.C. Hansen generelt modvillig over for Frit Forum. En anmodning om at repræsentanter for Frit Forum kunne deltage i den socialdemokratiske kongres uden stemmeret blev endog afslået. Og jeg har noteret mig, at Frit Forum først fik lov til at deltage i partikongressen adskillige år senere, præcis på det tidspunkt, hvor H.C. Hansens svigersøn blev formand for Frit Forum.«

Erhard Jacobsen har altid fremhævet, at et af de meget spændende områder var Frit Forums deltagelse i det internationale arbejde efter krigen. Frit Forum deltog især meget i det nordiske arbejde, men også besøg i Tyskland, Belgien, Frankrig og England i 1947 gjorde et stort indtryk på de unge danske socialdemokrater. De kontakter, som dengang blev knyttet mellem unge socialdemokrater fra forskellige lande, har haft betydning gennem mange år. Men Frit Forum havde også andre ting på tapetet med en erklæret holdning som progressiv socialdemokratisk forening:

»Frit Forum startede faktisk organisationen Arte – betegnelsen for Arbejderbevægelsens Teatercentral. Skuespilleren Bendt Rothe, redaktør Svend Erichsen, skuespilleren Berthe Qvistgaard og jeg kørte nogle studiekredse om, hvordan man skulle fremme kunsten inden for arbejderbevægelsen og få kunstnere til at interessere sig mere for at optræde i arbejderforeninger. Vi nåede også at få indkaldt til et møde om dette vigtige emne på partikontoret i Rosenørns Allé. Men for den ene bordende sad Lars M. Olsen, der var formand for de socialdemokratiske vælgerforeninger i København, for den anden bordende sad Christian Christiansen, formand for Arbejdernes Oplysningsforbund. Da de havde skændtes et stykke tid, var tanken opgivet. Men så gik Bendt Rothe og jeg til gamle Buhl, og han fik klaret sagen. Organisationen blev under navnet Arte startet et års tid senere.

Tiden i Frit Forum var dejlig. I og for sig var ånden der noget af den samme, som jeg senere har mødt hos Centrum-Demokraterne. Også her er det meget mere venner og kammerater end partifæller, der arbejder sammen. I Frit Forum havde vi nogle, der ikke rigtigt passede ind i stilen, og som vi måtte skille os af med. I CD har vi også haft nogle,

som har ønsket at køre det gamle parti- og organisationsmønster. Også de har måttet gå.

En af de ting, som jeg imidlertid husker som en svaghed hos Frit Forum, var alle disse akademikere. De var vældig dygtige til en hel aften diskussion om, hvorvidt et arrangement skulle være i Borgernes Hus eller Kvindernes Bygning. Men når der skulle skrives konvolutter ud, var det stort set altid min kone og mig, der måtte gøre det. Sådan noget var akademikerne ikke så gode til.«

– *Hvordan betragter du i dag dine kolleger fra Frit Forum?*

»Jeg kan mærke, at når for eksempel Ivar Nørgaard og jeg er til møde sammen er det stadig, som om vi sidder i Frit Forum. Uanset hvor uenige, vi ellers er. Kammeratskabet fra dengang består, selv om meget er ændret.«

– *Hvordan virkede det på Jer i Frit Forum, da I hørte, at der blev ført forhandlinger om en sammenlægning mellem Socialdemokratiet og Danmarks Kommunistiske Parti til et socialdemokratisk enhedsparti i sommeren 1945?*

»Jeg håbede – og troede – ikke på, at sammenslutningen kunne blive til noget. Men mange af mine kammerater i DSU og nogle enkelte i Frit Forum var indstillet på en sammenlægning. Jeg kan huske, at der var DSU'ere, der var ellevilde og erklærede: „Vi må bryde ud, hvis partiet ikke nu kender sin besøgelsestid og kan finde sammen med kommunisterne.“ Vi andre erklærede, at de var bindegale.

Som formand for Frit Forum havde jeg lov til at komme til hovedbestyrelsesmøderne i Socialdemokratiet, og jeg husker, at Buhl efter forhandlingssammenbruddet i august 1945 redegjorde for det hele. Han sagde: „Ja, så er sagen afgjort. Det blev fra Aksel Larsens side understreget, at prøvestenen på, om man kan kaldes socialist, er ens holdning til Sovjetunionen.“

Derefter havde socialdemokraterne erklæret, at så var der ikke mere at forhandle om. Det var jeg glad og stolt over. Kommunisterne var ude på at tjene Sovjets interesser, og det var farligt.«

– *Var det på skråmt, at Socialdemokratiet forhandlede med kommunisterne?*

»Måske. Men alligevel seriøst i den forstand, at Socialdemokratiet fremlagde nogle forhandlingsoplæg. Jeg tror dog nok, at Hedtoft, Buhl og andre har haft samme ønske, som jeg havde. At bare det dog måtte mislykkes. Men stemningen i fagforeningerne var anderledes. Husk på, at kommunisterne i oktober 1945 fik 18 af de 149 mandater i Folketinget. Socialdemokratiet har altid kunnet føle atmosfæren ude i for-

eningerne, så derfor har man haft på fornemmelsen, hvor det bar hen med styrke til kommunisterne.«

I samme periode, sommeren 1945, udsendte Socialdemokratiet sit efterkrigsprogram „Fremtidens Danmark“. Heri blev den socialistiske linie markeret temmeligt stærkt, og mange mente, at årsagen var et hensyn til kommunisternes stærke dominans mange steder. Pjecen „Fremtidens Danmark“ var sammenskrevet på grundlag af 25-30 digre værker med en bred kreds af forfattere, også uden for Socialdemokratiet. Erhard Jacobsen ledede den gruppe, som udarbejdede en stor rapport om forsikringsvæsenet, og hovedlinierne i de forskellige rapporter var en tilkendegivelse af ønsker om en socialisering af dele af erhvervslivet.

– *Hvordan kom du til at arbejde med en rapport om „Fremtidens Danmark“?*

»Da jeg var formand for Frit Forum har Jens Otto Krag nok ment, at jeg skulle med. Og spørgsmålet om at „sætte socialismen på dagsordenen“ blev virkelig drøftet til bunds i de forskellige grupper. Men i øvrigt fik den socialistiske holdning i „Fremtidens Danmark“ også skylden for, at vi tabte valget få måneder senere.«

– *Trods valgnederlaget, hvor Socialdemokratiet tabte 18 mandater, fortsatte du som ivrig socialdemokrat dit arbejde med at komme i Folketinget.*

»Ja, jeg ville bestemt gerne i Folketinget. Lige fra barn af – som DUI'er, DSU'er – ville jeg være folketingsmand. Det står helt tydeligt for mig. Derimod har nogle historiefortællere, nogle ældre mennesker i Gladsaxe, sagt, at jeg allerede som ungt menneske sagde, at jeg ville være borgmester. Det er det rene vrøvl. Jeg havde aldrig drømt om at blive borgmester, og der fandtes i øvrigt heller ikke noget, som hed borgmester i Gladsaxe dengang. Men historiernes opståen kan jo skyldes, at jeg aldrig dengang sagde til nogen, at jeg ville være folketingsmand.«

Erhard Jacobsen blev cand. polit. i 1946 og blev med det samme sekretær i Statens Ligningsdirektorat. Et job, han havde indtil 1962.

»Og efter krigen kørte jeg bare på for at komme i Folketinget. Jeg skrev masser af artikler i fagbladene, og jeg talte rundt omkring på fagforeringskurser. Blandt andet i Smedeforbundet og Dansk Tømrerforbund. Mine artikler drejede sig om politik og økonomi, specielt skatte- og boligpolitik.«

– Hvordan fik du så gjort opmærksom på, at du ledte efter en kreds?

»Det var egentlig ikke nødvendigt at gøre så megen reklame. Kredsen opdagede det selv, og der blev endda gjort flere forsøg på at få mig opstillet. Gode venner på Bornholm ville have mig opstillet, da Hans Rasmussen trak sig tilbage derfra, men planerne mislykkedes. Så ville gode venner i Hillerød have mig opstillet der, men heller ikke det blev til noget. Ikke den gang, i hvert fald. Men sjovt nok er jeg nu alligevel havnet i Hillerød-kredsen, opstillet af CD. I 1950 blev jeg opstillet i Fåborg-kredsen, som ikke gav valg. Chancen kom så, da Københavns Amt skulle deles. Jeg vandt opstillingsslaget i Hvidovre-kredsen den 16. august 1953, og det skulle vise sig at blive den eftertragtede adgangsbillet til Folketinget.«

Den 22. september 1953 sad Erhard Jacobsen så omsider i Folketinget, valgt på et af Socialdemokratiets 74 mandater. VK-regeringen havde da siddet i tre år, og der var kommet en ny grundlov. Socialdemokraten Hans Hedtoft afløste Venstres Erik Eriksen som statsminister den 30. september 1953. Udenrigsminister blev H. C. Hansen:

»Da jeg kom i Folketinget, interesserede jeg mig mest for bolig- og skattepolitik, men det er klart, at det kunne jeg ikke komme til at beskæftige mig med i Folketinget. Jeg måtte klare mig ved at skrive artikler. Som ny folketingsmand måtte jeg tage til takke med at tale om bekæmpelse af flyvehavre. Jeg måtte selv tvinge min jomfrutale igennem under finanslovsdebatten. Jeg ville blandt andet berøre nogle problemer i de tre omegnskommuner, hvor jeg var valgt og underrettede derfor indenrigs- og boligminister Johannes Kjærbøl. Han blev møgsur. En anden gang irettesatte han mig også, han begyndte at bruge skældsord. Så måtte jeg også tage det grove skyts frem. Jeg svarede ham, at hans mening om mig egentlig var mig meget ligegyldig, på grund af sin alder ville han ikke være i Folketinget om et par år, så ville hans indflydelse holde op. Det hjalp. Han blev venligere imod mig. En dag nød jeg endda den store ære at blive inviteret på en øl ved Kjærbøls bord. Jeg afslog med henvisning til, at jeg ikke var tørstig. Nej, Kjærbøl var jeg i opposition til.«

– Du havde altså ikke meget at skulle have sagt som nyt folketingsmedlem. Men i dag er det anderledes, når nye medlemmer kommer i Folketinget?

»Det er det nok. Der er ikke det anciennitetsprivilegium, som der var dengang.«

Det officielle billede taget til Folketingets Håndbog i forbindelse med Erhard Jacobsens valg til Folketinget den 22. september 1953 som 36-årig.

– Er det en fordel eller en ulempe?

»Det er helt afgjort en fordel. De „gamle“, der har været der længe, har udnævnt sig selv til at være de klogeste. Og det er de tit. Men derfor skal der alligevel være mulighed for, at nogle endnu klogere kommer til. Jeg kom dog også til at holde ordførertaler om andet end flyvehavre. Jeg blev ordfører i spørgsmålet om landbrugets realkredit. Og jeg blev medlem af realkreditkommissionen sammen med den tidligere landbrugsminister Kr. Bording. Gamle Bording satte jeg meget højt. Men jeg fik altså ikke noget med bolig- eller skattepolitik at gøre. Da jeg noget mismodig stod bagest i salen og hørte oplæsningen af folketingsmedlemmerne til de forskellige udvalg, stod Erik Eriksen bag ved mig. Jeg troede slet ikke, han anede, hvem jeg var, men han sagde: „Nå, du skatteekspert, der blev ikke plads til dig.“ Nej, hvor blev jeg stolt. „Jeg kender det,“ sagde Erik Eriksen, „jeg har selv været ung i et parti, din tid kommer nok.“ Det fik mig til at sætte pris på Erik Eriksen. Senere – i 1956 – var Erik Eriksen også medvirkende til, at jeg kunne rejse til USA. Jeg var inviteret privat af lederen af det amerikanske kulturinstitut i Danmark, og det var en NATO-tur, der skulle vare fem uger. Men da invitationen ikke var gået gennem folketingsgruppen, stillede gruppeformand Ejner-Jensen – kaldet Ejner Bindestreg – sig på bagbenene. Gruppen kunne ikke undvære mig, ville jeg rejse, måtte man indkalde

min suppleant, og jeg måtte derfor tage orlov uden løn. Det kunne jeg ikke klare med kone og tre børn. Jeg gik til Erik Eriksen, han rystede på hovedet over Ejner Bindestreg og erklærede, at jeg kunne meddele min gruppeformand, at hvis det under min rejse kom til en kampafstemning, ville Venstre trække en mand væk fra afstemningen. Det synes jeg var flot gjort. Dermed var turen reddet.«

– *Svarede det politiske arbejde i Folketinget til dine forventninger?*

»Det gjorde det faktisk. Der var mange dygtige folk, og der var et godt kammeratskab. Men der var naturligvis nogle, man ikke brød sig om i forvejen, og det blev der ikke ændret ved. Der var da også nogle, der ikke var helt begejstrede for, at jeg dukkede op. Det opdagede jeg, da vi efter et år holdt en fest i gruppen. Det er for øvrigt den eneste sammenkomst i gruppen, jeg har deltaget i. Lis Groes, som jeg ikke kendte noget særligt til, holdt en tale og sagde: „Lad os bare indrømme det. Vi har jo døillet Erhard. Jo, jo, lad os nu bare indrømme det. Vi har døillet Erhard.“ Og så gik det egentlig først op for mig, at der var nogle i gruppen, der havde arbejdet for, at jeg ikke skulle tro, at jeg var noget.«

– *Hvorfor skulle du døles, var det på grund af politiske standpunkter?*

»Nej. Men jeg var nok for ivrig. Jeg husker, at jeg i et interview havde udtalt min mening om, hvad der skulle gøres i en bestemt situation. Alsing Andersen kom hen til mig og sagde, at jeg var alt for fremfusende. „Du kan ikke tillade dig at tale, som om du tegnede hele partiet,“ sagde han. Den gang gik kritikken vel primært på min facon. Men senere blev det også til en strid om politiske holdninger, f.eks. i forhold til Holger Eriksen i forbindelse med grundskyldstankerne. Og yderligere opstod der problemer i forhold til Peter Nielsen, som på det tidspunkt var skattepolitisk ordfører. Han protesterede voldsomt over, at jeg på møder rundt om i landet ikke fulgte partiets argumenter for kildeskattens lyksaligheder, men i stedet lagde vægt på de gode sider ved en forbrugsbeskatning. Peter Nielsen klagede formelt over mig og ville have, at jeg fik en ordentlig røffel. Men så slemt gik det heldigvis ikke, selv om jeg nok har indkasseret en næse af en eller anden størrelse.«

– *Følte du dig ellers godt tilpas i gruppen?*

»Bestemt. Dels havde jeg Hedtoft i ryggen, og dels arbejdede jeg godt sammen med Bording og nogle af de nye i gruppen. Men det har givetvis irriteret nogle af mine gruppefæller, at jeg så energisk advarede mod skattefradragets afskaffelse og gik så stærkt ind for forbrugs-

skatter. Jeg kritiserede også bilbeskatningen meget. Min USA-tur har selvfølgelig også irriteret. Man skal ikke føre sig frem – men jeg har aldrig rigtigt kunnet respektere gruppementaliteten. Det er nok det, der har vakt anstød hos nogle, det kan jeg se af senere begivenheder. På et langt senere tidspunkt mødte jeg Jens Otto Krag i Bruxelles, og han sagde: „Du får det nok ikke at vide af andre, derfor må jeg hellere fortælle dig, at jeg en overgang satte meget ind på at få dig gjort til indenrigsminister. Men jeg kunne ikke få bestyrelsen med.“ Om det var gruppebestyrelsen eller hovedbestyrelsen ved jeg ikke, men det er jo stort set den samme kreds af folk.«

– *Du rejste til USA i 1956. Så vidt jeg ved, har du ikke været i USA siden, men din begejstring for amerikanerne har holdt sig?*

»Den har holdt sig ganske uforandret. I de amerikanere, jeg møder i dag, genkender jeg de amerikanere, jeg mødte dengang. Deres åbenhed, som jeg også mødte i USA, kan på os europæere virke barnlig, men for mig er den tiltalende. Jeg blev naturligvis dengang i 1956 også tiltrukket af amerikanernes politiske holdning. Ved en stor sammenkomst i Texas skulle jeg holde tale, det gik på skift mellem de deltagende politikere fra 12 lande. Jeg fik formuleret noget med, at her så langt inde i Amerika kunne jeg godt forstå, hvis de syntes det var mærkeligt, at de skulle bruge penge på forsvar af Europa. „Men jeg vil gerne bede jer om at forstå, at vel er det rigtigt, at Europa ligger i første skyttegrav i forhold til Sovjetunionen. Men I ved også godt, at hvis første skyttegrav er taget, kommer turen til anden skyttegrav, og det er Jer. Og så kan I ikke klare det alene. Sovjet kan ikke klare USA og Europa sammen. Men har Sovjet overtaget Europa, kan I ikke klare et forenet Sovjet-Europa.“ Og jeg fik stort bifald, og lederen af sammenkomsten fór op på talerstolen og sagde: „Fortæl dem ovre i gamle Europa, at skulle der ske noget, stiller hver mand fra Texas og forsvarer Jer.“ Der kom nogle journalister hen til mig og sagde, at det var første gang, at nogen havde været i stand til at samle demokrater og republikanere om en udenrigspolitik af den art.

Og jeg var stolt som en pave. Jeg følte mig hjemme blandt amerikanerne, og det indtryk har jeg bevaret. Jeg tror, jeg ved, hvad en amerikaner er.«

– *Og det standpunkt mener du at kunne fastholde 30 år efter?*

»Fuldstændig. Jeg vil nok i al almindelighed føle mig bedre tilpas sam-

men med demokrater end sammen med republikanere, men selvfølgelig ikke, når vi taler udenrigspolitik.«

– *Blev du uglest i gruppen, da du kom tilbage og fortalte om din begejstring for USA?*

»Nej da, og det har sin naturlige forklaring. Gruppen gad nemlig slet ikke høre på mig. Mine gruppefæller havde jo ikke sendt mig derover. Ergo skulle jeg heller ikke fortælle dem noget om rejsen. Men min partiforening i Hvidovre lavede et stort møde med mig, og her var man meget glade for at høre om mine indtryk.«

– *Når du ikke har været i USA siden, skyldes det så manglende mulighed for at rejse, eller er du bange for at blive skuffet?*

»Det skyldes udelukkende, at jeg for det første blev borgmester i 1958 og rejste mere end nok i de 16 år, jeg var det. For det andet blev jeg EF-parlamentariker, og der har jeg også haft nok at rejse efter. Jeg ved fra min tur til Sydafrika, hvor anstrengende det er, når man i min alder skal klare et program fra tidlig morgen til sent om aftenen med en halv snes samtaler med fremtrædende folk på deres eget sprog. Derfor rejser jeg ikke ret meget mere. Jeg har ikke været i Kina, i Thailand eller i u-landene i Afrika. Jeg kunne have rejst til fjerne mål en gang om året med EF. Men jeg har ikke gjort det, for jeg synes ikke, jeg får tilstrækkeligt udbytte af det. Jeg har mere end nok i de rapporter, jeg læser. Men i forhold til USA og Sydafrika er det ikke nok at læse rapporter. Her må man selv besigtige forholdene. Det er derfor, jeg kan sige, at det meste, der skrives om USA og Sydafrika, er fordrejninger.«

Socialdemokratiske ledere Socialisme kontra socialdemokratisme Græsrodsdemokrati

Spørgsmålet om afrustning og kravet om dansk neutralitet var vigtige elementer i 1930'erne for internationalt orienterede socialdemokrater. Også for Erhard Jacobsen. Men Hitlers magtovertagelse i Tyskland i 1933 og begivenhederne omkring det tyske Socialdemokrati vendte naturligvis op og ned på meget. Og i dag vurderer Erhard Jacobsen, at det danske Socialdemokratis ændrede holdning til afrustning af Danmark blev formet op til den socialdemokratiske kongres i 1935. Det var på den kongres, at jordbunden blev gødet for socialdemokratisk tilslutning til NATO 14 år efter, mener Erhard Jacobsen:

»Da Socialdemokratiets kongres i 1935 vedtog parolen „Danmark for Folket“, lå deri en tydelig tilkendegivelse af, at nu opgav man tanken om isoleret afrustning. Nu var man danske, nu var det Danmark, det gjaldt. Jeg mener, at på den kongres forsvandt internationalismen.«

– *Og du fulgte partiet?*

»Helt afgjort. Socialdemokratiets tilslutning til NATO skete i realiteten på den partikongres. Det var den vending, der gjorde det muligt for Hans Hedtoft at overtale ledende partifæller i 1949. Jeg svingede med i 1935. Jeg stolede blindt på lederne. Jeg var aldrig kritisk over for Stauning eller nogen af de andre. Det kom først senere, efter at jeg var blevet medlem af Folketinget i 1953. Så kunne jeg godt kritisere i gruppen, hvis nogen var blevet dukket.

Men efter 1933 – og kongressen i 1935 – fik Socialdemokratiet det nationale tilhørsforhold, om man kan sige sådan. Tidligere havde det drejet sig om den internationale socialisme, som skulle sejre.«

– *De første år efter besættelsen var du efter alt at dømme stadigvæk meget socialistisk indstillet?*

»Ja, det mener jeg. Jeg forsvarede tingene ud fra „Fremtidens Danmark“. Men det er nok muligt, at det var min mødekampagne med Retsforbundet i begyndelsen af 1950'erne, som medførte, at jeg inderst inde begyndte at erkende, at der var svagheder i socialistiske argumenter. Jeg husker f.eks., at efter at jeg nogle gange havde haft vældige møder med Knud Tholstrup om biler, og jeg forsvarede det gammeldags med, at „vi kan ikke have alle de biler“, erkendte jeg pludselig, at manden havde ret. I 1954 drog jeg landet rundt under parolen „Hver mand sin bil“.

Så man kan godt sige, at ligesom møderne med Tholstrup har fået indflydelse på min holdning, kan andre ting fra møderækken med Retsforbundet have været medvirkende til, at jeg har ændret opfattelse. Da jeg kom i Folketinget, havde jeg ikke samme holdning til venstrefløjens i partiet, som jeg havde haft i perioden med „Fremtidens Danmark“ og i min DSU-tid.«

Da Erhard Jacobsen i 1931 blev medlem af DSU, var han endnu for ung til at blive medlem af Socialdemokratiet. Først i februar 1935 ville han blive de 18 år, som var krævet for at få en partibog. Men det lykkedes i 1934 at få dispensation fra alderskravet og opnå medlemskab.

Mens Erhard Jacobsen tog de første skridt ind i dansk politik, var det Thorvald Stauning, der var Socialdemokratiets ubestridte formand og landets statsminister. I de følgende årtier skete en udskiftning i toppen af Socialdemokratiet. En fornyelse, som også betød et sving i retning af, at akademisk uddannede kom frem i forreste linie.

Cigarsorteren Th. Stauning havde udset sig den litografuddannede Hans Hedtoft-Hansen som sin efterfølger. Og første led i magtskiftet blev gennemført på partikongressen i 1939, hvor den 36-årige Hans Hedtoft overtog Staunings hverv som formand for Socialdemokratiet. Der var også lagt op til, at Hedtoft skulle efterfølge Stauning som statsminister. Men da Stauning døde i 1942, tillod den politiske virkelighed i det besatte Danmark ikke, at Hans Hedtoft kom til. Allerede 1941 måtte Hans Hedtoft efter tysk krav træde tilbage som parti-formand, og efter Staunings død blev det den hidtidige finansminister, socialdemokraten Wilhelm Buhl, cand. jür., der rykkede op som statsminister. Buhls statsministertid kom i denne omgang kun til at vare fra maj til november 1942, da den radikale Erik Scavenius overtog posten som regeringsleder.

Ved besættelsens ophør blev Vilhelm Buhl på ny leder af en samlingsregering, der fungerede til folketingsvalget den 30. oktober 1945. Her led Socialdemokratiet et markant nederlag på grund af kommunisternes styrke, og det blev Venstres Knud Kristensen, der dannede regering.

Omsider i 1947 kunne Hans Hedtoft danne sin første regering, og med VK-regeringen fra 1950 til 1953 som eneste afbrydelse var der nu socialdemokratisk ledede regeringer helt frem til 2. februar 1968, da Hilmar Baunsgaard trådte til som leder af VKR-regeringen. Hans Hedtoft, der døde i januar 1955, blev efterfulgt af den typografuddannede H.C. Hansen, som ved sin død i februar 1960 blev efterfulgt af økonomen Viggo Kampmann. Sygdom tvang Viggo Kampmann til at overlade tøjlerne til en anden økonom, Jens Otto Krag. Og da Krag efter eget ønske i 1972 trak sig tilbage fra aktiv politik efter Danmarks ja til EF, blev den tidligere lager- og pakhusarbejder Anker Jørgensen trukket frem som ny topfigur i Socialdemokratiet.

Mens det socialdemokratiske lederskab krydsede sig vej fra Th. Stauning til Anker Jørgensen, var Erhard Jacobsen selv på vej frem i Socialdemokratiet. Hans vurdering af de skiftende ledere er ikke entydig positiv:

»Min bedømmelse af Th. Stauning er nok ikke helt tilforladelig. Tænk på, at jeg var et ungt menneske, mens Stauning stod på magtens tinde i 1930'erne. Det er vel ikke så underligt, hvis jeg lod mig forblænde.

Der findes et billede, hvor jeg forud for grundlovsafstemningen i maj 1939 taler ved et møde på Christianshavns Vold. Jeg står på talerstolen, og ved et bord i billedets forgrund sidder Stauning og ser ud, som om han sover. Meget kan man beskyldes mig for, men der er aldrig nogle sovende, mens jeg taler. Og Stauning sov da heller ikke. Situationen, der er fanget i billedet, får mig til at huske to ting.

Det var mig, der først skulle have ordet. Lige inden jeg går oppå talerstolen tager Stauning mig i armen og siger: „Erhard! Pas på den talerstol, for den står ikke, som den skal.“ Senere fik jeg at vide, at Stauning samme dag havde sat sit navn under det endelige udkast til ikke-angrebspagten med Tyskland, pagten blev underskrevet den 31. maj. Men alligevel havde han tid til at tænke på, at hans unge partifælle ikke skulle være til grin på en vakkelvorn talerstol. Stauning sad ikke og sov, men han har sandelig haft ting nok kørende inde i hovedet den dag.

For det andet kan jeg huske, at vi spadserede hen over volden, og un-

Et af Erhard Jacobsens yndlingsbilleder er dette af den »sovende« Stauning i maj 1939. Th. Stauning havde netop denne dag godkendt udkastet til den dansk-tyske ikke-angrebspagt. Men alligevel havde han overskud til at advare sin unge partifælle Erhard Jacobsen mod talerstolen, som stod ~~ur~~ikkert.

der den spadseretur udpegede Stauning et hus, hvor han havde boet som barn.

Derfor er billedet med den „sovende“ Stauning meget værdifuldt for mig. Dels fordi jeg fik den store ære at tale ved den lejlighed, og dels fordi Stauning var sådan over for mig som ung partifælle lige netop på denne politisk meget vigtige dag.

Ellers har jeg ikke haft megen kontakt med Stauning, jeg har kun oplevet ham på afstand. Min forgydelse af ham skal derfor tages med et

gran salt, og desuden var jeg meget ung. Min opfattelse af Hans Hedtoft kan sikkert tilskrives noget af det samme. Jeg oplevede den store fest for Stauning ved hans 60-års fødselsdag i 1933, hvor også Hedtoft blev hyldet. Og jeg oplevede, hvordan Hedtoft på partikongressen i 1939 blev kronet til partiformand. Det gjorde indtryk på mig.

Jeg satte stor pris på Hans Hedtoft. Bortset fra det politiske, var der to mere personlige ting, der gjorde, at jeg følte mig knyttet til ham.

Under besættelsen blev jeg ringet op af en, som ville høre, om jeg inden for DSU ville være med til at skabe tilslutning til modstandsbevægelsen. „Vi kender vist hinanden fra KU, er De ikke også fra Skanderborg?“ Tak skal du have, tænkte jeg. Den er helt gal. Men jeg aftalte med ham, at vi skulle mødes på Kgs. Nytorv, hvor jeg skulle komme trækkende med min cykel, og han skulle vente på mig iført en hvid cottoncoat. Min kone sagde, at jeg ikke var rigtig klog, og mine kammerater i Arbejdsministeriet, hvor jeg dengang arbejdede, sagde det samme. At det var oplagt, at nogen – måske HIPO – ville mig noget.

Min kone bad mig kontakte Hedtoft, selv om jeg sagde, at hvis der var nogen, der ville have ram på mig, fandt de nok en anden anledning. Men jeg ringede alligevel til Hedtoft, som også mente, at der var noget lusk i sagen. „Du må hellere komme herover, tag din kone med, så får vi en kop kaffe og snakker om det.“ Hedtoft havde taget sine livvagter med, så de kunne deltage i drøftelsen, og han talte med min kone, fordi han var klar over, hvordan hun havde det. Nå, men næste formiddag stillede de to betjente sig op på Kgs. Nytorv, jeg trak af sted med min cykel, og en af mine kammerater fra Arbejdsministeriet for rundt som kanonfotograf og fotograferede alle forbipasserende, også den fremmede, som stod let genkendelig i sin lyse cottoncoat. Han bemærkede til mig, at jeg åbenbart havde truffet mine foranstaltninger. „Jeg er altså god nok, men det er nok bedre, at jeg henvender mig til organisationen,“ sagde han. Det mente jeg også. Hele forestillingen var ikke særlig behændig. Det har direktør Svenn Seehusen, som var manden i den lyse cottoncoat, og jeg senere moret os meget over.

Men jeg glemmer aldrig, hvordan Hedtoft hjalp min kone og mig i den situation.

Den anden ting, jeg husker af personlige oplevelser med Hedtoft, var engang, hvor jeg til min store glæde traf ham i toget til Fyn. Jeg skulle over og tale i min kreds i Fåborg, han skulle videre til Sønderjylland. Det var i begyndelsen af 1950'erne, mens jeg havde min turné med Retsforbundet. Vi sad og snakkede i toget og på Storebæltsfærgen og havde det vældig rart. Det gik godt, indtil H.C. Hansen pludselig an-

kom og sluttede sig til os. Han gad ikke høre om mine møder med Retsforbundet. Men Hedtoft var meget interesseret.

Hedtoft havde nu også den baggrund, at det var ham, der var gået med på tanken om, at Socialdemokratiet skulle tage det opgør med Retsforbundet, som Socialdemokratiet ellers frygtede. Hedtoft sagde selv, at „vore folk er bange for at tale med retsstatsfolk rundt om i landet. De er så mundrappe, og de har en masse argumenter.“

Det var et møde med Viggo Starcke i Frit Forum, hvor vi havde inviteret ham, der gjorde, at jeg tilbød at kaste mig ud i en diskussion med Retsforbundet. Dette parti betød noget dengang. Det havde ved valget i 1950 fået 12 mandater, men Starckes politiske synspunkter forekom mig imidlertid så primitive, at jeg blev chokeret og dagen efter ringede til Hedtoft. Jeg sagde, at jeg var chokeret over, at en politisk leder tilsyneladende kunne få succes på sådan noget. Jeg tilføjede, at hvis jeg kunne få orlov fra Ligningsdirektoratet nogle måneder, ville jeg godt rejse rundt i landet og tage møder med retsstatsfolkene.

Mit tilbud blev forelagt partiets ledelse af Hedtoft. Han ringede tilbage og sagde, at det var i orden: „Vi afholder dine udgifter, og du får lidt diæter, så du kan være tjent med det.“ Så gik vi i gang. Turneen kom til at vare halvandet år med over 100 møder.

I øvrigt endte min turné med, at Hedtoft på et hovedbestyrelsesmøde oplyste, at nu var der ingen socialdemokratiske partiforeninger rundt om i landet, som kunne få møder med Retsforbundet, fordi de vidste, at jeg kom. Hedtoft sagde: „Det kan vi takke dig for, Erhard.“ Jeg var stolt som en pave. Det var første gang, jeg fik ros af partiet. Anden og sidste gang var, da Krag lykønskede mig ved kommunalvalget i 1970.«

– Hvordan vil du vurdere Hedtoft-tiden i Socialdemokratiet?

»Det var en stor tid. Det er der ingen tvivl om. Man havde bestemt ikke stået sig ved kun at have haft H.C. Hansen hele tiden. Omvendt mener jeg, at når Socialdemokratiet havde både Hedtoft og H.C., var det virkelig godt. H.C. var da også en kvalificeret leder, da han efterfulgte Hedtoft. Jeg tør ikke sige en bedre leder end Hedtoft, men han er naturligvis en af de helt store politikere, som vi har haft. Det menneskelige var der imidlertid ikke plads til, i hvert fald ikke på hans ældre dage.

Jeg har oplevet ham som hjertelig, da jeg var ung DSU'er. Men senere, da jeg var blevet sekretær i Københavns-kredsen, oplevede jeg et stærkt modsætningsforhold mellem kredsens formand Børge Jakobsen – han blev i øvrigt senere nazist – og Poul Hansen, H.C. Hansen og

partiets ledelse i det hele taget. Jeg blev i nogen grad inddraget, idet H.C.'s skepsis over for Børge Jakobsen også gik ud over mig. Der var respekt, men kølig afstandtagen. Det blev så gensidigt. Men det betyder ikke, at jeg ikke kan se, at H.C. var meget, meget dygtig.«

– *Hvad med Buhl?*

»Han var i særklasse, og han kom ind i politik helt ekstraordinært. Han var skattedirektør i København. Han var ikke taler, men i løbet af kort tid havde han med personlighed og charme og en masse politisk fornemmelse demonstreret virkelige lederevner. Personligt blev jeg knyttet til ham gennem sønnen Jens og gennem Frit Forum, hvor jeg kunne mærke, at han bakkede os op og forstod de ting, vi stod for. Men jeg synes ikke mindst, at det var meget vigtigt, at han var på samme linie som H.C. og Hedtoft og ikke som akademiker hældede over til kommunisterne. Han var lige så skeptisk over for samarbejdet med kommunisterne som H.C. og Hedtoft, og det mener jeg har været afgørende for Socialdemokratiets linie dengang.«

– *Når du siger „som akademiker“, er det så en antydning af, at de akademiske ledere på det tidspunkt var mere tiltrukket af venstrefløjen?*

»De forrige var. Socialdemokratiske Studenter var lidt præget af det, men endnu mere Socialistiske Økonomer, hvor jo en stor del af senere socialdemokrater har været med. Erik Ib Schmidt, Jørgen Paldam, Henning Friis, Viggo Kampmann – de kom allesammen fra den forning, og de var alle præget af den teoretiske holdning, som på mange måder også var min. På den anden side havde jeg lige fra 14-års alderen arbejdet med det organisatoriske i partiet, så derfor følte jeg mig mest hjemme hos politikerne og fagforeningsfolkene, når striden stod mellem dem og teoretikerne.

Bendt Rothe sagde det så rigtigt engang, hvor vi kom ind i Studenterforeningens lokaler i Studiestræde. Der blev holdt en studiekreds med 10-12 kommunistiske skuespillere – de er glemte i dag, men dengang var de kendte. Det var en eller anden studiekreds om marxistisk dialektik, og så sagde Bendt Rothe til mig: „Erhard, enhver af de folk vil falde på røven, hvis de nogensinde får lov at trykke en rigtig arbejder i hånden. Det har de aldrig prøvet.“

Sådan opfattede akademikerne klassekampen, hvor de intellektuelle er født til at være ledere. Akademikerne var mere socialister, end de var socialdemokrater. Og det, der gjorde det farligt, var, at de også ville se stort på forskellen mellem kommunister og socialdemokrater. Derfor

vil jeg stadigvæk understrege, at Frit Forum gjorde en stor indsats i debatten i de år.

Professor Alf Ross holdt engang et foredrag i Frit Forum om kommunisme og demokrati. Det indgik senere i hans bog „Hvad er demokrati“. Vi fik ham til at lave en pjece for Frit Forum om det. Og han trak det skarpt op: Der er ikke to samfundsformer, kapitalisme og demokrati. Der er flere samfundsformer: 1. kapitalisme og diktatur. 2. kapitalisme og demokrati. 3. socialisme og diktatur. Men der er ikke den fjerde: Socialisme og demokrati. For kommunisterne bruger ordet demokrati som et styre *for* folket, ikke som et styre *ved* folket. Alf Ross' udlægning var med til at sætte tingene på plads. Man er ikke automatisk demokrat, fordi man kalder sig socialist.«

– *Det var det, som Buhl ikke var faldet for, selv om han var akademiker?*

»Ja. Derfor kunne jeg fornemme hans store glæde over, at forhandlingerne mellem Socialdemokratiet og kommunisterne i sommeren 1945 ikke førte til noget.«

– *Stauning, Buhl, Hedtoft og H.C. Hansen har efter din opfattelse været ledere, som „ledede“ partiet. Dengang var der ikke angreb, som kendes senere, på partilederne?*

»Nej, det var der faktisk ikke. Det var modstanderne uden for partiet, der angreb, der var ikke interne angreb. Men det vendte, da Kampmann kom til. Han indførte den mere frie tone, som i første omgang passede os meget godt i gruppen efter H.C.'s strenge regime. Først senere opdager man så, hvad det fører til – at partiformanden heller ikke ved, hvad partiet skal gøre.«

– *Var H.C. strengere end Hedtoft?*

»Sådan følte vi det i hvert fald. Han sagde ikke direkte, at „nu holder vi kæft“. Men sådan følte vi det. Vi var nogle stykker, der ikke fandt os i det, blandt andet Bodil Koch og jeg. De andre tav stort set. Jeg indrømmer imidlertid, at da jeg senere så, hvordan tingene kan sejle, kunne jeg værdsætte, at H.C. havde forståelsen for, at over for offentligheden gælder det, at partiets medlemmer ikke kan sige hvad som helst hvor som helst.«

– *Var H.C. efter din opfattelse en god partileder?*

»Ja, det mener jeg. Men naturligvis har jeg lært lidt af frygten for store partier, som skaber den store partileder. For han bliver næsten uvæ-

gerligt en slags diktator, hvis han skal være den meget dygtige leder af et meget stort parti. Det er i dag måske Anker Jørgensens svaghed, at han ikke er den diktatorstype. Han kan ikke optræde med den faste hånd, og han har heller ikke – men det behøver ikke at forkleje ham – H.C.'s og specielt ikke Hedtofts talegaver.«

– *Men du mener, at der kom et skift med Kampmanns ledelse af gruppen i 1960?*

»Ja. Alle Kampmanns venner var jo de gamle intellektuelle. Kampmann var bestemt socialdemokrat, men dem, han omgav sig med, det var i høj grad nogle fra venstrefløjen. Kampmann accepterede, at man i frihedens og den frie diskussions navn havde sådanne grupper inden for partiet og inden for folketingsgruppen. Det ville bestemt ikke være blevet tilladt i Hedtofts og H.C.'s tid.«

– *Fornemmede du selv ændringerne i partiet og gruppen?*

»Nej, det gjorde jeg vist ikke. Egentlig først under Anker Jørgensen, og da var det for sent. Jeg tror ikke, jeg mærkede ændringen, før jeg røg ind i det store opgør om kulturpolitik og uddannelsespolitik.

Men ligesom man kan sige, at Socialdemokratiets tilslutning til NATO faktisk blev grundlagt i 1935, kan man også sige, at ændringen i partiet kom samtidig med ungdomsoprøret. Jeg mener klart, at det begyndte i det små under Kampmann, men i perioden op gennem 1960'erne var jeg borgmester og fulgte derfor ikke rigtig med i udviklingen i gruppen. Så selvfølgelig er der smuttet en del iagttagelser for mig.

Jeg vågner op i slutningen af 1960'erne, hvor jeg opdager, at partiet nu går med til mange ting, som forfærder mig. Jeg husker, at under VKR-regeringen kom vores skolepolitiske ordfører K.B. Andersen med nogle tanker, som var stik imod de holdninger, som Socialdemokratiet selv havde, da det var i regering. Jeg advarede. Ikke nok med at tankerne var imod vores hidtidige holdning, de var også stik imod, hvad partiet ville blive nødt til at gå ind for, når vi igen kom i regering. Det har hver gang været Socialdemokratiets – og formentlig også andre partiers – svaghed, at man ikke har kunnet fastholde en konsekvent linie både i regering og i opposition. Da Socialdemokratiet var i opposition under VKR-regeringen fra 1968 til 71, mener jeg, at en stor del af skaden skete. Meget gik i opløsning for partiet.«

– *Og Jens Otto Krag kunne ikke stoppe denne udvikling?*

»Nej, det kunne han ikke. Han var meget liberal i sin holdning. Det er klart, at det nød jeg jo gavn af til tider. Men jeg mener, at Krag var for

liberal over for venstredannelserne. Han rørte ikke en finger, da fraktionen Socialdemokratisk Debat startede. Men i oktober 1973, da jeg som modvægt til Socialdemokratisk Debat og alle venstrefløjssammenslutningerne i Socialdemokratiet dannede Socialdemokratisk Centrum, var han ikke glad. Jeg kan huske, at i folketings salen vendte han sig om mod mig og sagde: „Erhard, det ville jeg aldrig have gjort.“ „Nej, det ville du aldrig have gjort. Men det vil jeg,“ svarede jeg. På det tidspunkt var Krag ganske vist ikke statsminister mere. Men jeg mener, at Krag i perioden lige efter VKR-regeringen burde have dannet en centrumsopposition i Socialdemokratiet mod venstrefløjen i partiet. Eller han skulle i hvert fald have fået andre til det.«

– *Hvordan vurderer du Krag som leder af Socialdemokratiet?*

»Han var absolut talentfuld. De andre partier havde slet ikke folk, der kunne måle sig med Krag. Jeg kan ikke rigtig måle ham med Hedtoft og H.C., for han havde ting, som de savnede. Men han manglede alligevel noget. Han var ikke den bastante partiledertype. Når Krag – og også Kampmann – stod der med nogle mærkelige armbevægelser og sagde: „Det er dejligt at være socialdemokrat,“ så det helt unaturligt ud. Hvor det for H.C. var indstuderet og for Hedtoft helt naturligt, virkede det meget amatøragtigt, når Krag og Kampmann førte sig sådan frem.«

– *Hvordan vil du bedømme Krags afgang i forhold til Socialdemokratiets situation?*

»Det var måske nok en fejlbedømmelse, for han kunne ikke undvære politik. Han troede imidlertid, at der var andet, han kunne leve på. Men det var der åbenbart ikke. Rent partimæssigt mener jeg imidlertid ikke, at han havde været i stand til at dæmme op for det, der kom. Han var lidt træt. Men Anker Jørgensen skubbede så direkte på over til den mere venstredrejede retning.

I dag betragter jeg dog Anker Jørgensen som den eneste mulige leder af Socialdemokratiet. Jeg mener ikke, det er rigtigt, når det siges, at han slet ikke har evner som leder. Problemet er bare, at Socialdemokratiet har afskaffet lederbegrebet og derfor lederens mulighed for at være leder. Partiet er faldet fuldstændigt for den græsrodsånd, som dikterer, at det hele skal komme udefra. Når påvirkningerne kommer fra medlemmasserne og trænger op igennem partiet, er der ikke brug for en leder. Men kun brug for en formand, der kan lave lidt statistik over, hvilke meninger han modtager.«

– *Du har talt om, at det ikke var Krag, men fagbevægelsen, der udpegede Anker Jørgensen?*

»Der er ingen tvivl om, at det var fagbevægelsen, der lagde pres på Socialdemokratiet for at få en fra fagbevægelsen til partileder. Og jeg har adskillige fagforeningsfolk mistænkt for, at de gerne ville af med Anker Jørgensen, så han ikke kunne blive en trussel i konkurrencen om at være i LO's top. Det spil mener jeg at have konstateret.«

– *Har du håndgribelige beviser?*

»Nej. Men jeg hørte en masse rundt omkring. Og det vigtigste var, at fagbevægelsen påpegede, at det nu var på tide, at den fik en mand som partileder. Derved slap man jo også for kommende interne problemer i LO.«

– *Hvad følte du selv, da du fik at vide, at det var Anker Jørgensen, der skulle være statsminister efter Krags afgang i 1972?*

»Jeg var positiv. Og min baggrund var, at jeg huskede, hvordan Anker Jørgensen som formand for Arbejdsmands- og Specialarbejderforbundet havde mod til ene mand at gå ind for dansk tilslutning til EF. Det blev udnyttet af hans modkandidater, og derfor var det modigt af Anker, for hans formandspost stod på spil. Det beviste for mig, at han var lederen.

Men udviklingen gik anderledes. Jeg tvivler ikke på, at Anker har de egenskaber, der skal til. Men han får slet ikke lov til at bruge dem.“

– *Er det fordi han ikke vil, eller er det fordi, han ikke må?*

»Det er vel nok en blanding. Det var Anker Jørgensen, der satte fart i venstredrejningen af Socialdemokratiet. Derfor er han ikke skyldfri, når partiets årsmøde og kongres beslutter noget.«

– *En politisk leder skal altså efter din opfattelse undlade at registrere græsrodsbevægelser?*

»Ja, det ligger i vort politiske system, sådan som Grundloven skriver. Folketingsmedlemmerne er kun bundet af deres overbevisning og ikke ved nogen forskrift af deres vælgere. Dermed er det angivet, at folketingsmedlemmerne skal være folk, der selv tager initiativ og selv viser vej. Derefter må det blive deres eget problem at skaffe sig den fornødne tilslutning. Det er klart, at der i en folketingsgruppe bliver tale om et kompromis i mange sager. Det kan ikke undgås. Men det er lederen,

der går foran og viser, i hvilken retning partiet skal gå. Og så må folk vælge, om de vil gå med. Lederen skal lede, han skal ikke lade sig lede.

Det er min opfattelse, at det var Kampmann, der introducerede ideen med, at lederen ikke skulle være leder. Krag ønskede det heller ikke. Bortset fra hans holdning i Europa-spørgsmålet. Der viste han klart en leders holdning. Men så sluttede det alligevel med, at Krag blot gik.«

– *Du har sagt, at Anker Jørgensen er den eneste mulige leder af Socialdemokratiet. Du ser slet ikke andre lederemner i folketingsgruppen?*

»Nej.«

– *Hvis Socialdemokratiet igen skal blive fasttømret og regeringsdueligt, så må man altså lede uden for gruppen?*

»Ja, det er i hvert fald en anden type end dem, man finder i gruppen.«

– *Hvem?*

»Formanden for Dansk Metalarbejderforbund Georg Poulsen er for mig et typisk eksempel på, hvem der kunne blive leder af partiet. Hardy Hansen, formand for SID, kunne også være en mulighed. Men jeg ville så langt foretrække Georg Poulsen af politiske grunde. Begge har de imidlertid nogle af de egenskaber, der skal til, og de har i praksis vist, at de kan bruge dem.«

– *Når man taler om lederproblemet i Socialdemokratiet, er det så mere den gammel-dags ledertype, man efter din opfattelse burde vende tilbage til?*

»Ja.«

– *Tror du det passer til vores tid?*

»Jeg tror, det passer til alle tider. I sådanne sager er der ikke noget, der hedder moderne tider. Det moderne er græsrodsdemokratiet, og det er der ingen partier, der kan leve med. Jeg mener i øvrigt, at Socialdemokratiet nu også er ved at opgive ideen om, at det er hovedbestyrelsen, der skal have det afgørende ord. En sådan beslutningsproces går ud over handlekraften, har man åbenbart erkendt. Det kan man så se i sammenhæng med, at SF's hovedbestyrelse er suveræn i partibeslutninger. Et S-SF-samarbejde vil derfor have svært ved at fungere.«

– *Er det ikke netop partidemokrati at have en sådan beslutningsproces?*

»Måske nok. Men for mig er partidemokrati noget helt andet end vælgerdemokrati.«

Borgmesterperioden

Skærmydsler med venstrefløj

Farvel til kommunalpolitik

Det er ikke alene fra det landspolitiske, Erhard Jacobsen er kendt. Borgmesterperioden i Gladsaxe gennem 16 år var med til at skabe den folkelige baggrund. Da Erhard Jacobsen overtog borgmesterhvervet i 1958, var det indledningen til en epoke, som gjorde Gladsaxe og dermed også Erhard Jacobsen kendt i hver en afkrog af landet.

Erhard Jacobsen var ganske vist stadig medlem af Folketinget, men det var det kommunale arbejde i Gladsaxe, der blev sat over alt andet. Borgmesteren var her, og han var der. Stribevis af møder, indvielser, PR-arrangementer og rejser var med til at skabe et folkeligt image, som igen betød, at Erhard Jacobsen blev deltager i de uhyre populære Spørg Bare-udsendelser i Danmarks Radio i slutningen af 1960'erne. Her deltog han sammen med Simon Spies, John Price og Cleo i diskussioner om emner fra huslejerestriktioner til politiske løsgængere, og fra tyskerhad til nøgenbadning. Emner, som på det tidspunkt kunne få lyttene til at samles omkring højtalerne.

Den superenergiske borgmester havde talrige ideer, som alle skulle efterprøves i praksis, og som alle skulle gøre tilværelsen bedre for borgerne i Gladsaxe. Selv om Erhard Jacobsen havde mange utraditionelle ideer, hvade han det store flertal i kommunen bag sig i de fleste sager. Ikke mindst sporten fik sine forhold bedret. Og det var Erhard Jacobsen, som for 300.000 kr. fik købt Bagsværd Sø med det formål at skabe en international robane.

Børnene i kommunen var en anden gruppe, som kom til at mærke de nye tider. Blandt andet skulle de på ferielejre. En idé, som skaffede Erhard Jacobsen et af hans sjældne nederlag på halsen. Han mente nemlig, at børnene skulle på lejr i Skotland, og til det formål ville han købe et skotsk slot. Men her blev der alligevel sagt stop.

At Erhard Jacobsen overhovedet blev borgmester i Gladsaxe, skyldtes i første række, at det var i den kommune, hans mor og stedfar slog sig ned. Fra 1931 til 1950 boede Erhard Jacobsen i Buddinge, Gladsaxe

Kommune. Og det kom ham til gavn i 1958, hvor den socialdemokratiske ledede Gladsaxe Kommune fik brug for en borgmesterkandidat. Den hidtidige borgmester fratrådte på grund af sygdom. Og viceborgmesteren ville nødig træde til på grund af skrøbeligt helbred. I den situation kom nogle medlemmer af den socialdemokratiske vælgerforening i tanker om Erhard Jacobsen og opfordrede ham til at stille op:

»Jeg blev naturligvis meget smigret over opfordringen, men indvendte dog, at jeg boede dejligt på Amager. Jeg blev også nødt til at diskutere borgmestermuligheden med mine partifæller i Hvidovre-kredsen. Det kunne tænkes, at de ikke var så glade ved at se deres folketingsmand optræde som borgmester i nabokommunen. Men der var slet ingen betænkeligheder i den retning. Tværtimod ville de være stolte, hvis jeg kunne opnå valg som borgmester i Gladsaxe. Og så var jeg parat til at gøre forsøget. Men først måtte jeg gennem en fase, hvor der kom den næsten traditionelle modstand fra ledende partifolk i Gladsaxe, som ville spænde ben for min kandidatur. Styrkeprøven endte med, at de ledende partifolk blev fejlet til side af de menige medlemmer i vælgerforeningerne. Så var vejen klar, og jeg havde knap en måned til at flytte, så jeg kunne komme på valglisten i rette tid inden kommunalvalget.

En af de sidste dage før udløbet af »bopælsfristen« kontaktede min kone en ejendomsmægler, som havde et hus til salg i Gladsaxe. Hun spurgte, om det kunne lejes med forkøbsret, og det kunne det godt. Min kone havde opgivet navnet „sekretær Jacobsen, Ligningsdirektoratet.“ Ejendomsmægleren var det konservative kommunalbestyrelsesmedlem Børge Madsen, og da vi mødtes med ham for at ordne papirerne, blev jeg klar over, at han ikke vidste, at sekretær Jacobsen var den kommende borgmesterkandidat. Vi sad med papirerne og Børge Madsen sagde: „Så skal vi lige have navnet.“ „Erhard Jacobsen.“ „Erhard Jacobsen? Hvad satan, nu bliver jeg smidt ud af partiet.“ Det gjorde han nu ikke. Men jeg lejede huset, og jeg blev borgmester.

Det kneb ganske vist lidt, for Socialdemokratiet fik et elendigt valg. Vi havde haft ni af 19 mandater, nu var der kun otte tilbage. De konservative fik syv og Venstre to. Og derudover var der en radikal og en kommunist. Kommunisten ville på forhånd støtte os. Det vidste vi. Og dermed blev den radikale Hans Nielsen den noksom bekendte radikale tunge på vægtskålen. Han forsøgte naturligvis at handle sig frem til det bedst mulige resultat. Han ville godt støtte en VK-ledelse af kommunen, men det skulle være med en borgmester fra Venstre. Det ville de

Borgmester Erhard Jacobsen sammen med den, der efter Erhard Jacobsens mening burde have været borgmester, nemlig den konservative viceborgmester Jørgen Jørgensen, her fotograferet i 1964. Den udslaggivende radikale stemme ville gerne have borgerlig ledelse af Gladsaxe, men ikke med en konservativ borgmester. De konservative ville ikke acceptere en borgmester fra Venstre, og derfor endte borgmesterposten til sidst hos Socialdemokratiet og Erhard Jacobsen.

konservative ikke høre tale om. De havde langt de fleste mandater og havde under handelsgartner Jørgen Jørgensens lederskab styrket positionen gennem en længere årrække.

Fra landspolitisk side blev der lagt pres på de konservative for at sikre kommunen et borgerligt styre. Men de gav sig ikke. Dernæst søgte Hans Nielsen at gøre sig selv til borgmester. Og da også den plan glippede, stemte han på mig. De borgerlige modsætningsforhold blev til min chance. Det var synd for Jørgen Jørgensen, som havde været med i kommunalpolitik i mere end en menneskealder. Det var egentlig helt urimeligt, at han ikke blev borgmester. Men jeg greb naturligvis chancen. Ved det følgende valg i 1962 gik vi fra otte til ni, og det samme fik vi i 1966, hvor Poul Schlüter var blevet det konservative bud. I 1970 bestod kommunalbestyrelsen af 25 medlemmer, og her nåede Socialdemokratiet helt op på 17 af de 25 medlemmer.«

– *Da du blev borgmester, gjorde du dig da nogle overvejelser om, hvordan du arbejdsmæssigt kunne passe både Folketinget og borgmesterjobbet?*

»Ja. På det tidspunkt var der andre, der samtidig var borgmestre og folketingsmedlemmer, og jeg vidste, at det kunne jeg også klare. Det afskrækkede mig ikke. Også fordi jeg vidste, at i Folketinget ville gruppen jo ikke blive ked af, at jeg ikke insisterede på for mange udvalg eller på at blive udvalgsformand. Dermed kunne andre komme til. Der var perioder, hvor jeg ikke kom i Folketinget i tre måneder, og det var der ingen, der sagde noget til. Man var indforstået med, at det var et kæmpejob, jeg havde fået i Gladsaxe, mine partifæller kunne se, at jeg havde held med en række ting, og derfor var interessen stor for, at jeg skulle fortsætte på det kommunale plan.«

– *Var din kreds ikke utilfreds med, at du viste dig så lidt i Folketinget?*

»Kredsen syntes ikke, det betød noget. I øvrigt kom jo også senere tanken om, at jeg skulle opstille som folketingskandidat i Gladsaxe-kredsen. Det skete i 1966. Min gamle Hvidovre-kreds beklagede, men tog skiftet til efterretning.«

– *Du blev i borgmesterperioden mere berømt som borgmester end som folketingsmedlem?*

»Helt afgjort. Når folk sagde, de var fra Gladsaxe, blev der sagt: „Nå, I kender Erhard.“ Omvendt, når jeg præsenterede mig, sagde man: „Nå, det er dig, der er fra Gladsaxe.“ Det blev et begreb.«

– *Hvordan skaber man et sådant image?*

»Det er svært at sige. Men det var jo nok fordi jeg var alle steder. Jeg fik sat noget i gang. Fik idrætsforeningerne til at lave noget, som de ikke havde turdet lave før. Fik handelsforeningerne til at lave noget, de ikke havde turdet før. Kommunalbestyrelsen blev interesseret i at give økonomisk støtte til mange ting, fordi man opdagede, at det jo hjalp på kommunens renommé.«

– *Nu har det vel også betydet noget, at du sad som borgmester i en økonomisk opgangsperiode?*

»Det er klart. Det var i slutningen af 1950'erne og frem i 1960'erne. Kommunen voksede i min tid vel fra 55.000 til 75.000 indbyggere, og man regnede med at nå 100.000. Planerne blev lagt derefter, selv om de blev ændret, da folketallet stagnerede, fordi vi ikke kunne skaffe flere boliger. Der var ikke mere jord at bygge på. En vigtig ting for os var,

at vi kunne låne til anlægsudgifterne. Derfor blev vores dristighed belønnet. Vi var for eksempel nødsaget til at bygge en ny skole hvert år, for hvert år var der 600 flere børn. Vi byggede så meget, vi overhovedet kunne få lov til af Boligministeriet, og vi finansierede ved at låne. Vi byggede en skole til 6 mill. kr., mens Gentofte Kommune byggede en magen til blot til 20 mill. kr. nogle år efter. De havde sparet pengene op, vi havde lånt dem. Derfor havde vi stort set skolen gratis. Den dag, de sidste penge skulle betales tilbage, var det jo ikke noget at tale om. Det turde jeg som borgmester gøre, fordi jeg var økonom. Mine socialdemokratiske kolleger i andre kommuner sagde: „Nu knækker han halssens, er I rigtig kloge med de skatter, I kører med.“ Det var da også meget tæt på, at de fik ret, men det viste sig, at vores politik slog igennem.«

– *Men du erkender selv, at det var en høj skatteprocent I kørte med en overgang?*
»Det vil det altid være i sådanne forhold. Altså når velhaverne bor i Gentofte, Lyngby-Taarbæk, Søllerød og Hørsholm, og de fattige bor i andre kommuner, er det da klart, at der er større udgifter i de kommuner, hvor de fattige er. Derfor er skatteprocenten ikke noget mål i sig selv.«

– *Da du var borgmester og lånte penge til at bygge for, smilede du lidt ad de kommuner, som sparede op og ikke turde gøre som i Gladsaxe. Er det ikke lige præcis det – at smile ad opsparingen – som firkløverregeringen nu har problemer med at overbevise befolkningen om er forkert?*

»Nej. Når man stiller det op i et offentligt forbrug og et privat forbrug og siger, at man må spare på det offentlige forbrug, er det i virkeligheden noget vrøvl. For det offentlige forbrug er egentlig et privat forbrug af offentlige ting. Hospitaler er jo ikke nogle borgmestres, amtsrådspolitikeres og embedsmænds fata morgana. Det forbrug er der for at dække nogle forbrugeres behov. Det giver jo ikke et indenlandsk valutaproblem, at en kommune investerer i et hospital. Tværtimod. På samme måde, som når man køber en bil. Det er 20.000 kr. i udenlandsk valuta, men det er 80.000-100.000 kr. bundet i dansk anvendelse.

Gladsaxe Kommune byggede som nævnt skoler. Og jeg synes, at det i dag er temmelig urimeligt, at en skole skal betales kontant. Det er forkert, når man tænker på, at det bliver fire eller fem – ja måske ti – generationer, der kommer til at bruge skolen.

Det offentlige forbrug har ikke medført ulykker. Undtagen når man ikke tør opkræve de skatter, der skal til. Og sådan var det jo ikke i Gladsaxe, vi havde konstant et overskud på 1-2 mill. kr.«

– *Der er vel ikke meget „storpolitik“ i det kommunale arbejde?*

»Nej. Jeg prøvede på ikke at gøre det kommunalpolitiske for politisk. Der var mange hårde perioder især i begyndelsen, hvor blandt andet Venstre kørte meget hårdt imod mig.

Senere var der sagen om, hvorvidt kommunen havde opkrævet for meget i skat, og det blev i nogle aviser til, at jeg havde snydt borgerne i skat. Sagen begyndte i juni 1968. Der var sket en fejlbedømmelse af skatteborgernes forventede indkomst, så kommunen fik 10,5 mill. kr. mere i indkomstskat end forventet, og det blev en stor mediasag. Senere tvang et flertal af kommunalbestyrelsen – sammensat af konservative og en VS'er – kommunen til at tilbagebetale pengene. Det gjorde ikke indtryk på de aviser, som tidligere havde angrebet mig, at man i kommunalbestyrelsen kort efter måtte erkende, at kommunens likviditetssituation nødvendiggjorde en overbudgettering for det følgende år. Jeg foreslog en overbudgettering på 10,5 mill. kr., men den forstod de ikke. Konservative og VS ville kun acceptere 8 mill. kr. Jeg havde altså haft ret. Men der var ingen, der sagde undskyld. Det var nu også lige meget.

Kort tid efter avisangrebet på mig i forbindelse med fejlbedømmelsen af indtægterne, kom et nyt angreb. Det første var startet i B. T., det næste kom i Ekstra Bladet. Skoledirektøren og jeg havde legalt privat kautioneret for et kommunalbestyrelsesmedlem, som samtidig var formand for skolekommissionen. Vi havde kautioneret, så det var muligt at få et lån til at købe et hus for. Kautionen løb kun i 14 dage. Men tre år senere kom der gevaldig blæst ud af sagen, fordi huset havnede på tvangsauktion på grund af skatterestancer. Kritikere fandt, at der var en uheldig sammenblanding, når skoledirektøren kautionerede for en, som var hans arbejdsgiver via posten som formand for skolekommissionen. Det blev ikke sparet på gloser om magtmisbrug og korrupcion. Og det udartede til en veritabel hetz mod mig. I den situation indkaldte jeg til borgermøde i Marielystskolens aula. Med 2.000 deltagere blev det til det største borgermøde i kommunens historie og samtidig et vendepunkt i hetzen mod mig.

Alt dette var naturligvis politik, men ikke landspolitik. Det fik jeg dog også tid til at passe. Jeg vil tro, at jeg i de år som borgmester havde 200-250 møder om året ude i landet. Så jeg kunne altså godt passe begge ting, folketingsarbejdet og arbejdet som borgmester. Jeg mener, at jeg havde tre-fire gange så mange møder ude i landet som andre folketingsmedlemmer, og det kunne jeg i kraft af, at jeg ikke behøvede at være i Folketinget hele tiden, og i kraft af, at jeg i Gladsaxe havde nogle

fantastiske embedsmænd. De sagde: „Hvad i alverden skal borgmesteren beskæftige sig med dette for, det kan vi jo gøre”, og det gjorde de. Og de var glade for at gøre det. Når jeg fik 150 sager ind til underskrift, kiggede jeg da ikke efter, hvad der stod i papirerne. Det var kommunaldirektørens og de andres ansvar. Kun hvis der var noget politik i det, sagde de: „Pas lige på, borgmester, her skal vi lige overveje om vi skal gøre sådan eller sådan.“ Men ellers kunne jeg altid regne med, at jeg blot skulle sætte mit navn under. Jeg havde nogle storartede embedsmænd, og man skal forstå at bruge dem. Man skal have tillid til dem, men bliver de angrebet, skal man beskytte dem.«

– *Havde du en slagplan, da du tiltrådte som borgmester?*

»Fra begyndelsen tog jeg udgangspunkt i Lyngby-Tårnbæk, hvor den socialdemokratiske sognerådsformand Ingvar Nørgaard – Ivar Nørgaards far – tabte, fordi han havde ladet kommunen spare 1 mill. kr. sammen. Så kom den konservative borgmester Paul Fenneberg og satte vældig gang i det hele. Jeg kunne se, at mine socialdemokratiske kolleger i andre kommuner sad og fedtede og var bange for at bruge penge. Med det resultat, at de smarte borgerlige tog teten. Jeg besluttede, at det skulle ikke ske i Gladsaxe. Vi skal vise, at vi tør en række ting. Hvad vil børn og unge have? De vil have sport og den slags. Det må vi altså sørge for. Og boliger skulle vi have. Enhver ung, der er opvokset i Gladsaxe, skal have mulighed for at få en bolig i kommunen. Senere kom jo tiden, hvor vi ikke havde mere jord, og så kunne det ikke lade sig gøre længere.

Vi havde også et andet slogan. „Ethvert barn i Gladsaxe skal være et rigmandsbarn.“ Alt, hvad de rige folks børn kan gøre, det skal børn i Gladsaxe også kunne gøre. De må naturligvis vælge, de kan ikke gøre det hele samtidig. Men vil de for eksempel gå til ridning, skal de kunne gøre det.

Vi satte også meget ind på det kulturelle. På det tidspunkt i 1960'erne, hvor der lukkede et teater om måneden i København, besluttede vi at få et teater i Gladsaxe. Vi begyndte på Stengårdsskolen, og man sagde, at det var vanvittigt, for hver teaterbillet kostede kommunen 160 kr. Jeg sagde: „Hvad så. På et tidspunkt får vi et teater, og så koster det meget mere end 160 kr.“« Og vi fik Gladsaxe Teater. En institution, som amtet senere overtog.

Jeg var hele tiden indstillet på, at hvis der var en forening, der ville gøre et eller andet, så skulle der ikke siges nej. Vi vedtog f.eks. også, at enhver spejderorganisation, som ville bygge en hytte, skulle have en

gratis grund og et lån, så der også blev råd til at bygge. På den måde fik vi 10 spejderhytter. Nok kostede det kommunen lidt penge, men på den anden side overtog frivillige organisationer gratis pasningen af en masse børn, som ellers ville have belastet de kommunale budgetter via kommunale pasningsordninger.«

– *Skal en borgmester være PR-mand for sin kommune?*

»Helt afgjort. Det var også en nødvendighed, fordi vi lånefinansierede i stor udstrækning. Og når vi skulle til udlandet for at få lån, så var det af betydning, at vi var velanskrevne i danske bankkredse. Og her havde den udadvendte rolle en ikke uvæsentlig betydning.«

– *Hvad var din reaktion, da de konservative i 1966 satsede så voldsomt på, at Poul Schlüter skulle vippe dig af borgmesterstolen?*

»Naturligvis vidste jeg, at de konservative gerne så mig væltet. Men samtidig havde jeg på fornemmelsen, at det var et fejltrin med Poul Schlüter. Man burde nok have bygget videre på den gamle kandidat Jørgen Jørgensen, som havde en ganske betydelig lokal opbakning. Poul Schlüter var sikkert nok kendt i konservative kredse, men man kan ikke sige, at han var kendt blandt Gladsaxe-borgerne. De konservative var imidlertid helt overbevist om, at nu var det slut med mig. Jeg kan huske, at de konservatives leder Poul Sørensen nogen tid før valget sagde: „Det er sgu kedeligt, at det skal gå ud over dig. Men denne gang er det sket.“ Jeg skal da indrømme, at vi følte os lidt usikre. I 1962 var valget på vippen. Og udfaldet var igen i 1966 et tæt løb, men det overraskede mig faktisk ikke, at det lykkedes at generobre borgmesterposten.«

– *Op til den socialdemokratiske kongres i juni 1969 var der et solidt benarbejde i gang i partiet med det formål at forbyde, at samme person på én gang kunne være borgmester og folketingsmedlem. Hvornår blev du klar over, at aktionen var i gang?*

»Jeg blev faktisk slet ikke klar over det, før det var for sent. Jeg var kun med til kongressens åbning. Så snart trivialiteterne begyndte med debatterne, tog jeg hjem. Først i radioavisen hørte jeg, at kongressen havde vedtaget et forbud mod dobbeltposter.«

– *Havde du ingen anelse om, hvor det bar hen?*

»Jamen, der havde i årtier ligget et forslag om forbud mod dobbeltposter. Det havde været oppe gang på gang, men var altid blevet afvist.

De folkevalgte opfordres ofte til at deltage i arrangementer af mere uformel karakter. Af og til har Erhard Jacobsen sagt ja, og derfor eksisterer der også billeder fra en vandcykel-konkurrence i 1970.

At der op til kongressen i 1969 var lavet et stykke undergrundsarbejde for at vende stemningen, havde ingen antydning over for mig. Det var ganske klart, at man ville have mig ud af folketingsarbejdet. Men da jeg så hørte kongressens vedtagelse i radioavisen, havde jeg i løbet af 10 minutter truffet beslutning om, at jeg ville droppe det kommunale arbejde. Næste dag meddelte jeg min beslutning på Gladsaxe Rådhus: „Desværre,“ sagde jeg, „nu lakker det mod enden. I kan se spillet, men der er ikke noget at gøre.“ Jeg blev i radioen interviewet sammen med en amtsformand fra Amager, og han gik skarpt i rette med mig, fordi jeg åbenbart ikke ville følge kongressens vedtagelse. Men her kunne jeg give et klart svar om, at jeg jo netop fulgte kongresvedtagelsen. Kongressen kan beslutte, at man ikke må bestride dobbeltposter. Men en kongres kan naturligvis ikke afgøre for mig, om jeg skal vælge borgmesterposten eller folketingsarbejdet. Så vidt jeg kan vurdere, kom min omgående beslutning om at forlade borgmesterposten bag på dem, der ville genere mig.«

– *Hvem var det egentlig, der ville dig til livs?*

»Venstrefløjens, naturligvis. Det fik jeg da også at mærke senere, da man fra to partiforeninger stillede med en modkandidat ved valget af folketingskandidat. Modkandidaten var søn af en stærkt venstreorienteret fagforeningsformand.«

– *Men det har vel næppe alene været partimedlemmer fra din kreds, som formåede at få beslutningen om forbudet mod dobbeltposter vedtaget på kongressen?*

»Nej, de har helt sikkert haft forbindelse med andre. Men jeg er lige så sikker på, at partikontoret ikke havde noget med aktionen at gøre. Det var tydeligt, at Krag var forfærdet over kongressens vedtagelse. Aktionen var uden tvivl sat i gang af utilfredse partimedlemmer inden for amtet, og de kan jo sagtens have spillet sammen med Socialdemokratiske Debat.

Det er oplagt, at mine udtalelser om skole, undervisning og ejendomsskatter m.m. ikke passede ind i venstrefløjens holdning, og så prøvede man at underminere min position.«

– *Var der ikke også i folketingsgruppen tegn på en ændret holdning netop i undervisnings- og ejendomsskattespørgsmål?*

»Hvis der var, lagde jeg ikke rigtig mærke til det. Jeg kom jo næsten ikke i folketingsgruppen dengang. Men det er ikke min fornemmelse, at

folketingsgruppen på det tidspunkt var særlig præget af strømninger i den retning.«

– Da så kongressen havde vedtaget forbudet mod dobbeltposter, så kom der en form for modaktion.

»Ja, jeg fastslog, at nu måtte man i Gladsaxe i gang med at finde en ny kandidat til kommunalvalget året efter. Der skulle ikke være tvivl om, at jeg valgte folketingsarbejdet præcis den dag, hvor forbudet mod dobbeltposter trådte i kraft.

Nu kom der gang i partifællerne ude i Gladsaxe, og specielt Tove Smidth var meget aktiv i forsøget på at få folk til at forstå, at det var godt tosset, det man havde besluttet på kongressen. I skyndingen havde kongressen i 1969 ikke fået sat tidspunkt på, hvornår forbudet mod dobbeltarbejdet skulle træde i kraft. Og Krag sørgede for, at den ekstraordinære kongres i januar 1970 skulle sætte tidspunkt på. Det var Tove Smidth, der fremlagde sagen på janarkongressen 1970. Men det afgørende vendepunkt blev nået, da Thomas Nielsen tog ordet og ganske kort sagde, at kongressen i 1969 havde vedtaget noget, der ikke var særligt godt.

Derpå blev der vedtaget et ændringsforslag, hvorefter forbudet kun skulle gælde fremtidige tilfælde. Udfaldet betragtede jeg som en stor sejr. Og det var ret bemærkelsesværdigt, at nogle partifolk fra Gladsaxe demonstrere, at vi værdsætter ham som borgmester.

– Fik kongresvedtagelsen betydning for din popularitet i Gladsaxe?

»Der var jo valg i marts 1970, og jeg føler mig helt overbevist om, at udfaldet var påvirket i væsentlig grad af kongressens beslutning. Der var en udpræget forargelse i stil med: det er godt nok fantastisk, at hans egen kongres forsøger at betale ham på den måde, og nu må vi i Gladsaxe demonstrere, at vi værdsætter ham som borgmester.

Ringere blev situationen ikke af, at der på samme tid var en kulturstrid kørende i Gladsaxe. De konservative medlemmer af kommunalbestyrelsen kritiserede, at der blev brugt penge til kultur. Men de var ikke opmærksomme på, at de konservative vælgere overvejende var positive over for kulturbevillingerne. Derimod var de socialdemokratiske vælgere mere skeptiske. Socialdemokraterne stemte af solidaritet med mig ikke konservativt, mens jeg fik masser af konservative stemmer. Resultatet blev helt fantastisk. 17 af 25 poster i kommunalbestyrelsen gik til Socialdemokratiet. Og Krag ringede til mig og lykønskede mig

med en af største bedrifter i partiets historie. Det var en utrolig oplevelse.«

– Med en så håndgribelig succes var der vel ikke meget, der pegede på det forestående brud med partiet?

»Naturligvis ikke. Men jeg havde nok en fornemmelse af, at det var min sidste periode som borgmester i Gladsaxe. Efter en så overvældende sejr ville det blive svært at tage et nederlag, som måske kunne skyldes, at jeg blev mere træt og uoplagt og ude af stand til at holde dampen oppe. Dagen efter kommunalvalget meddelte jeg derfor mine partifæller i kommunalbestyrelsen, at de allerede om et par dage måtte udpege min efterfølger, og at jeg ville anbefale Tove Smidth. Jeg var klar til at tage den kommende 4-års periode, men derefter måtte andre overtage. Og det forstod man så udmærket.

Uanset om jeg havde stiftet CD eller ej, var der tale om en rimelig beslutning. Det er uhyre trættende både psykisk og fysisk at være borgmester. Jeg er ikke klar over, om jeg i tidens løb har gennemført 500 eller 1.000 viselser. Men det er i den størrelsesorden, og det er nøjagtig det samme hver gang. At fortsætte i den trummerum i fire år, og så fire år til, og endnu fire år. Den tanke bliver man uendelig træt af. Og man skal modtage udlændinge og tale på forskellige sprog og sige det samme gang efter gang. Det kan man altså ikke. Eller lad mig sige, at jeg så mig ikke i stand til det.

Yderligere kom min meget store interesse for udenrigs- og skattepolitik ind i overvejelserne. Og jeg ville ikke have, at en yderligere indsats på disse områder skulle forstyrres af et udmattende, praktisk borgmesterarbejde. Men der var på ingen måde tale om, at jeg allerede på det tidspunkt forudså eller troede på, at der var opræk til et brud med det parti, jeg var vokset op med.«

Udenrigspolitisk afviger Forsvar for oprustning Vietnam og Sydafrika

Udenrigspolitik har altid været en af Erhard Jacobsens største interesser. Men først i slutningen af 60'erne kom hans synspunkter på det udenrigspolitiske område for alvor frem i debatten – og i skudlinien.

Som borgmester lagde han sig ud med store dele af Socialdemokratiet, da han erklærede sig positiv over for tanken om, at Gladsaxe skulle optage venskabsforbindelser med Rhodos by. Det var tanker, som blev udviklet i 1969, mens det såkaldte oberst-styre var ved magten i Grækenland. Ikke mindst fra den afgående partisekretær Niels Matthiasen var reaktionen skarp. Dels kritiserede han Erhard Jacobsens positive holdning til dette at have kontakt med Grækenland, og dels krævede han, at Erhard Jacobsen skulle trække sig ud af det Europaråd, han var blevet medlem af i 1964.

Også i Vietnam-konflikten markerede Erhard Jacobsen en holdning, som så ubetinget støttede USA's politik.

– Kendt og kritiseret er du også blevet for dit synspunkt om, at det i udenrigspolitik gælder om at være den stærkeste, at freden med andre ord er bedst tjent med oprustning?

»Det er min helt faste overbevisning, at man havde undgået anden verdenskrig, hvis man havde oprustet i takt med Hitler-Tyskland. I så fald havde Hitler ikke holdt længere end til 1937 eller 1938, og krigen havde været undgået. På samme måde må USA i dag vise en potentiel angriber, at det vil være halsløs gerning at angribe, for USA vil alligevel være stærkest. Den holdning betyder, at USA i dag kan få Sovjet med til forhandlingsbordet, når bare Sovjet har den opfattelse, at USA er stærkest.

Da de amerikanske mellemdistance-raketter blev opstillet i Europa, kunne man få forhandlinger med Sovjet. Og da Ronald Reagan be-

gyndte at satse på SDI, stjernefredsvåbnene, som jeg kalder dem, kunne man få Sovjet til forhandlingsbordet. USA spiller den helt centrale rolle i sikkerhedspolitik og er selve grundpilleren i NATO. Uden USA eksisterer NATO ikke, og Danmark må binde hele sin eksistens op på at være allieret med USA. Det vil være aldeles ulykkeligt, hvis USA bliver generet så meget, at de går hen og bliver neutralistiske i deres udenrigspolitik.«

– *NATO er et af de programpunkter, hvor CD ikke vil forhandle?*

»Mange ting kan man tillade sig at have afvigende meninger om i CD. Men når det gælder NATO og EF, er der ingen slinger i valsen. Kan man ikke gå ind for NATO og EF, så må man ganske simpelt finde et andet parti uanset hvor enige, man ellers måtte være med CD. Et parti skal være rummeligt, og vi går ikke så meget op i, om man mener det ene eller andet. Men med hensyn til NATO og EF skal der være fodslag. Det er to grundpillerer for Danmarks statspolitiske eksistens.

Af den holdning kan naturligvis også udledes, at vi ikke betragter medlemskabet af NATO som et medlemskort til en boldklub. At være NATO-medlem forpligter, og Danmark burde efter CD's mening bruge mange flere penge på sit forsvar, end man gør i dag. Og såskal man lade være med ustandselig at falde sine allierede i ryggen, når de udenrigspolitiske spørgsmål er til debat. Ganske vist har det ikke en kæft betydning, om Danmark kan lide, hvad USA gør eller ikke gør. Det ændrer ikke en tøddel i verdens gang endsige USA's politik. Men det ændrer noget i samarbejdet mellem NATO-landene, hvis Danmark konstant kan tælles blandt dem, der falder USA i ryggen.

Hvad angår EF, er CD i modsætning til næsten alle andre ikke det fjerneste skræmt ved tanken om en Europa-union. Med union tænker vi naturligvis ikke på et forbund med en fælles præsident og et fælles parlament for hele Europa, selv om det muligvis kan blive en realitet om 100 år. Vi har ikke i sinde at afskaffe dronning Margrethe, den danske folkekirke eller den danske folkesangbog, eller hvad der nu kan drages frem af skræmmebilleder. Vi forestiller os derimod en union i form af et udvidet samarbejde på en række områder, f.eks. udenrigspolitikken, forsvarspolitikken, forskningspolitikken, miljøpolitikken og den økonomiske politik. Hertil behøver EF en politisk forsamling, som har visse magtbeføjelser. Og det er ikke unionstanker, vi er bange for. Især da ikke, når vi ved, at Frankrig, England og Vesttyskland vil have langt vanskeligere end Danmark ved at tænke i unionsplaner. Selve spørgsmålet om EF-medlemskab betragter jeg i dag som uaktuelt. Og

jeg forudser, at der om en halv snes år ikke i Danmark findes nogen folkebevægelse mod EF.«

Erhard Jacobsens forudsigelser om Folkebevægelsens fremtid kommer fra hjertet. For hans europæiske engagement er meget stort og meget ægte. Det vil de fleste kunne bevidne. Erhard Jacobsen blev glad, da han i 1964 blev formand for Europabevægelsen i Danmark, en post han havde til 1973. Han blev meget glad, da han af Socialdemokratiet i 1964 blev udpeget som medlem af Europarådet. Og han blev meget, meget glad, da han blev medlem af EF-Parlamentet ved Danmarks indtræden i Fællesmarkedet 1. januar 1973.

Efter bruddet med Socialdemokratiet fortsatte Erhard Jacobsen i EF-Parlamentet, og han var naturligvis CD's spidskandidat ved det første direkte valg til EF-Parlamentet i 1979. Af de 107.790 stemmer på CD løb Erhard Jacobsen med 93.147. Ved EF-Parlamentsvalget i juni 1984 fik Erhard Jacobsen trukket CD endnu længere op. CD fik i alt 131.984 stemmer, hvoraf de 116.669 var personlige stemmer på Erhard Jacobsen. Medlemskabet af EF-Parlamentet var i øvrigt årsagen til, at Erhard Jacobsen ved dannelsen af firkløverregeringen i 1982 ikke ønskede nogen ministerpost:

»Jeg havde megen glæde af mit arbejde i Europarådet. Jeg kom ind i rådets kommunale udvalg, og fordi jeg kunne sprog, fik jeg bl.a. til opgave at rejse rundt i Europa og uddele Europaflaget. Hver gang jeg havde været på en sådan tur, kom jeg hjem til Gladsaxe med en ny venskabsby. Men på grund af travlhed som borgmester trak jeg mig ud af Europarådsarbejdet.

Alligevel meldte jeg mig som interesseret, da den socialdemokratiske folketingsgruppe skulle udpege fire medlemmer til Europa-Parlamentet i 1973. Jeg blev valgt med et par stemmers flertal foran en EF-modstander, og jeg blev valgt som den sidste af de fire. At jeg dengang kom i EF-Parlamentet, er nok afgørende for, at jeg er der endnu. Som formand for CD havde jeg sikkert ikke fundet på at stille op ved det direkte valg i 1979. Men da jeg nu havde sæde i parlamentet, var alle i CD enige om, at det nok var temmelig afgørende, at jeg fortsatte. På den måde ville partiet have størst chance for, at nogen blev valgt.

Som socialdemokrat havde jeg naturligvis tilhørt den socialistiske gruppe, og efter bruddet med Socialdemokratiet og stiftelsen af CD meddelte gruppens præsident mig, at man gerne så, jeg fortsatte. I Strasbourg blev der imidlertid en forfærdelig ballade, fordi de danske socialdemokrater protesterede. Under hånden fik jeg samtidig at vide,

at de radikale ville gøre alt, hvad de kunne for at forhindre, at jeg kom ind i den liberale gruppe. Den havde jeg nu heller ikke drømt opat søge. Men den konservative Knud Thomsen opfordrede mig til at tilslutte mig den konservative gruppe, og det gjorde jeg så.

Senere skiftede jeg til den kristeligt-demokratiske gruppe. Udelukkende fordi jeg mente, at det var vigtigt, at Danmark også blev repræsenteret i så stor en gruppe. Den kristeligt-demokratiske gruppe står for det samme på kontinentet, som de konservative står for i England. Jeg har nok stadigvæk nogle af mine bedste venner blandt de britiske konservative. Man er mere kammeratlige i den konservative end i den kristeligt-demokratiske gruppe. Men jeg mener stadig, at det er rigtigt, hvad jeg har gjort. I en lang række spørgsmål betyder det virkelig noget, at præsidenten for gruppen kommer hen til mig og siger: „Sig endelig til, kollega Jacobsen, hvis der er et dansk problem, som skal med i en tale, for så går jeg til ordføreren og beder ham tage det med.“

Jeg blev umådelig glad for det fine valg i 1984. Det var et meget stort tillidsvotum til CD og mig. I dag er mit forhold til EF-Parlamentet sådan, at jeg betragter mig i mindre og mindre grad som Europa-parlamentariker, men mere og mere som Europa-politiker. Jeg mener fortsat, at der bør gives nogle indrømmelser til Parlamentet, men jeg vil ikke sætte noget ind på, at det sker. For Europa betyder det ikke ret meget, om Parlamentet har lidt mindre eller lidt mere indflydelse. Det helt afgørende er, at samarbejdet i Europa bliver bedre og bedre. Og det gør det heldigvis på alle fronter. Portugals og Spaniens medlemskab betragter jeg som en stor sejr for Europa. Det er helt fantastisk, at to nye demokratier øjeblikkeligt ønsker medlemskab af EF og dernæst er så aktive i EF-politikken. Jeg glæder mig usigeligt over det.«

– Hvis vi vender tilbage til NATO-politikken, tror du så, at de ideelle forestillinger om et dansk forsvar og NATO i almindelighed accepteres af danskerne?

»Det må erkendes, at forsvarsinteressen ikke er lige udpræget alle steder. Og i den praktiske politik har CD da også stemt for de forsvarsforlig, man har forhandlet sig frem til. Det er i Danmarks egen interesse, at forsvarsudgifterne er så høje, at også vore allierede kan se, at vi mener noget med vort forsvar. Og russerne må skam også gerne se, at vi har en forsvarsvilje. I en krig kan det jo ikke undgås, at soldaterne bliver angrebet, og de må derfor have det bedst mulige udstyr for at kunne forsvare sig og de bedste chancer for at overleve. Civilbefolkningen vil da også føle sig mere tryk med en sikkerhed for, at forsvaret er i stand til at yde effektiv modstand. For min skyld måtte udgifterne til forsva-

ret gerne være dobbelt så store. Og selv om vi accepterer forsvarsbudgetterne under de givne forhold, skal det ikke skjules, at vi finder bevillingerne urimeligt lave. Det er så nemt at agitere for, at der skal spares på forsvaret. Det har altid gennemslagskraft. Derfor må der også være nogle, der peger på den modsatte holdning, og her tælles vi med.«

– Vil der være folkelig accept af fordoblede forsvarsbevillinger, når pengene skal opkræves?

»Naturligvis skal der ikke være tale om fordoblede bevillinger i et enkelt hug. Men hvis et flertal af partier gennem 10 år systematisk påviste, hvor nødvendigt det er for Danmark at have et effektivt forsvar, desto større er udsigten til, at folk vil betale et forsvar, vi kan være bekendt i NATO.«

– Der er flertal for dansk medlemskab af NATO. Men der er også mange, som går ind for Norden som atomvåbenfri zone, går imod forstærkningsaftaler og foretrækker nedrustning. Hvordan harmonerer det?

»Først og fremmest tror jeg, det skyldes manglende viden om, hvad der i virkeligheden foregår. Atomvåben er frygten for noget, man ikke kender. Navnlig har man ingen reel forestilling om, hvor stor risikoen er for, at Danmark bliver ramt. Men fredsbevægelsen arbejder i udstrakt grad med kunstneriske midler, og man appellerer i høj grad til det rent følelsesmæssige. Og det er meget svært at modarbejde folk, som arbejder på at gøre andre bange. For mig er agitation for fred akkurat det samme som at sige, at vi gerne vil have en større høst i Danmark. Eller godt vejr om søndagen. Fred er noget så u håndgribeligt, at det kan alle uden undtagelse gå ind for.

Min argumentation for, at det er farligt for hele Vesten, hvis Sovjet får lov til at blive overlegen i styrke, kan diskuteres. Man kan derimod ikke diskutere spørgsmålet om, hvor forfærdeligt det vil være, hvis landet rammes af en atombombe. Men det er velegnet til at skabe frygt. Og det var en lignende effekt, der er forklaringen på, at vi aldrig fik atomkraftværker i Danmark.

Så sent som året før anden verdenskrig brød ud, stemte det engelske arbejderparti mod forsvarsbudgettet, fordi det var for højt, skønt enhver kunne se, det var alt for lavt. Den fejltagelse skal ikke gøres om igen. Og derfor har jeg den opfattelse, at Vesten skal være helt dominerende. Sovjet skal på ethvert tidspunkt vide, at de ingen chancer har for at gøre sig gældende militært.

Jeg ved godt, at man så stiller op med modargumenter om, at russerne så har grund til at frygte et angreb. Men så dumme kan de ikke være i Sovjets ledelse. Tænk hvis Vesten skulle få den sindssvage idé at angribe Sovjet og vandt krigen. Det ville være en ren katastrofe, for hvordan skulle man magte 300 millioner desorganiserede østeuropæere plus et par millioner kommunistiske partisaner, som skød løs alle vegne. Det ville ende i fuldstændigt kaos, og derfor ved Sovjet udmærket, at Vesten ikke kunne drømme om at have aggressive hensigter i Østeuropa. Af den grund er det rent hysteri, hvis befolkningen i Østeuropa er bange. Hvis de er det, skyldes det alene en angst, den sovjetiske propaganda har påduttet dem.«

– *Vil holdningen ikke medføre en oprustningsspiral uden ende?*

»Oprustning uden ende kan aldrig komme til at koste nær så meget, som en krig vil koste.«

– *Kan du ikke have spor forståelse for en voksende frygt for krig?*

»Krigsfrygt er medieskabt. Jeg har af og til fået breve fra folk, der kalder sig „bekymrede mødre“ eller noget i den retning, og de har spurgt, hvad de skal sige til deres børn, når de kommer hjem fra skole og er bekymrede over muligheden for krig.

Her har jeg svaret, at de skal sætte børnene i en anden skole. For det er læreren, der har skabt krigsfrygten hos barnet. Med propaganda og film om Hiroshima kan man sagtens få enhver til at blive bange.«

– *Ser du intet destruktivt i oprustning?*

»Nej. Alle udgifter er mindre end reelle krigsomkostninger. Jeg finder det fuldt forsvarligt at opruste, og jeg tror, at mulighederne for at udvikle velstand er ubegrænsede. Og i øvrigt hører jeg ikke til dem, der er bange for vækst.«

– *Man kunne vel også forestille sig, at nogle af pengene til oprustning i stedet gik til u-landene?*

»Teoretisk ja. Men i praksis nej. Det er næsten umuligt at hjælpe u-landene. Danmark har selv haft problemet inde på nært hold med Grønland. Vi har vel ofret mere på udbygning af Grønland, end nogen har investeret i et u-land. Og hvad er resultatet? At grønlænderne nu kommer og bebrejder os, at vi har ødelagt Grønland. Vi har forsøgt at gøre dem til danskere og vi har spoleret deres grønlandske kulturmønstre. Samme situation kan man komme til at stå i med u-landene om 20

eller 30 år. Til den tid vil 1 milliard afrikanere sige, at de engang var et lykkeligt naturfolk. Godt nok med problemer, men dog med en egen værdifuld måde at leve på. Og nu er man altså ved indblanding udefra blevet til et folk af coca-cola-drikkere, alkoholmisbrugere og narkotikavrag.

Jeg tror, man skal erkende folks forskellige behov. Der findes vitterligt folk, som har lyst til at leve på en anden måde, end vi synes, de skal gøre. I en vis udstrækning kan vi naturligvis godt hjælpe uden uønskede følgevirkninger. Det kunne gøres med hospitaler og et bedre sundhedsvæsen. Det koster ikke alverden. Så kunne vi også hjælpe med fødevarer, hvis vi fik lov. Men mange steder afviser de jo fødevarerhjælp, fordi deres egne landmænd så holder op med at producere. De vil meget hellere med stolthed kunne vise, at nu er deres landbrugsproduktion steget med 20 eller 30 pct. Ganske vist er det helt utilstrækkeligt til, at landet kan ernære sig selv. Men man vil hellere lade en del af befolkningen sulte end modtage hjælp fra andre lande. Sådan er holdningen faktisk i nogle af de store u-lande. Og det er en holdning, vi ikke uden videre kan feje til side, fordi vi gerne vil hjælpe.

I disse spørgsmål er det ikke kun ressourcer, der er problemet. Det gælder hele holdningen. Og i visse lande tillige et korrupt styre. Diktaturstaterne vinder frem, og en diktator arbejder i første række i sin egen og familiens interesse. Dernæst i partiets interesse. Derefter i stammens interesse. Og til sidst for landet som sådan. Det er meget vanskeligt at komme igennem med hjælp i sådanne lande. Pengene har vi, men det er ikke muligt at komme til at bruge dem på en fornuftig måde.«

– Du anvender meget stærke udtryk i udenrigspolitiske anliggender. Er det nødvendigt at trække tingene så skarpt op?

»Det mener jeg. Indenrigspolitisk og demokratiske lande imellem kan det normalt lade sig gøre at snakke sig til rette. Men står man over for et diktatur, er der kun én ting, der tæller, og det er magt. Vi bliver færre og færre, der har oplevet forspillet til anden verdenskrig. Hvis ikke vi fortalte folk hvad der egentlig skete, hvem skulle så? Nu om dage ved flertallet af den danske befolkning kun, at Danmark blev besat, at det var synd for kommunisterne, fordi de blev fængslet, at der var koncentrationslejre i Tyskland, og at det gik ud over jøderne. Hele forspillet til dette kaos ved man ikke så meget om. Derfor betragter jeg det som en forbandet pligt at sige tingene så skarpt, som jeg gør.«

– *Det er vel også det, der giver dig prædikatet som kommunistforskrækker af første rang?*

»Jamen, det er da sandelig også kommunistforskrækkelse, jeg kører frem med. Det lægger jeg skam ikke skjul på. Ikke forskrækkelse over for danske kommunister. Over for dem er jeg tværtimod mild og venlig og synes, at man skulle balsamere nogle stykker, når de dør, for det er ikke sikkert, vi har kommunister i den danske befolkning om 15 til 20 år. Men til gengæld lægger jeg ikke fingrene imellem, når det gælder Sovjet-kommunisme. Her er det på sin plads at forskrække, nøjagtig som det i 30'erne havde været på sin plads med en Hitler-forskrækkelse. Hvis ikke vi får trukket tingene lidt skarpt op, så risikerer vi, at man blunder hen, nøjagtig som det skete i mellemkrigsårene.

Også da jeg sad i Socialdemokratiet, sagde jeg tingene skarpere end de fleste andre socialdemokrater. I hvert fald da det drejede sig om Vietnam. Jeg havde det synspunkt, at USA var nødt til at blive i Vietnam, selv om det måtte koste nogle titusinder af menneskeliv. Hvis USA forsvinder fra Vietnam, vil de menneskelige tab kunne opgøres i millioner, sagde jeg. Enhver ved i dag, at jeg havde ret. Der er mindst tre millioner myrdede i Campuchea, og der er mindst tre millioner vietnamesere, der blev udryddet efter Nordvietnams sejr.«

– *Men i USA har der i 1985 i forbindelse med 10-års dagen for USA's tilbagetrækning fra Vietnam kunnet spores almindelig lede ved det militære engagement?*

»Forklaringen er givetvis TV's tilstedeværelse i Vietnam. Det var TV, der skabte en stemning i USA. Og man fik skabt det indtryk, at det kun var amerikanerne, der var grusomme. Ser man TV-optagelserne fra dengang, kan man sandelig godt forstå, at amerikanske vælgere blev skrækslagne, og at 500.000 amerikanske mødre ønskede deres sønner hjem. Det vil jeg ikke bebrejde nogen. Men jeg bebrejdede dengang europæerne, at de sagde Yankee go home. Og jeg bebrejdede daværende statsminister Anker Jørgensen, at han i efteråret 1972 som en hilsen til Vietnam-tribunalet på Christiansborg krævede USA ud af Vietnam, selv om Folketinget kort forinden havde vedtaget en resolution, hvorefter samtlige krigsførende parter og ikke kun en enkelt part, skulle trække sig ud af Vietnam.«

– *Du var den danske politiker, som mest ukritisk støttede USA?*

»Helt sikkert. Der var ganske vist mange, der var enige med mig. Men der var ingen, der sagde noget. Om de ikke turde eller ikke ville, kan jeg

ikke afgøre. Men det er faktisk samme situation, vi nu har om Sydafrika.

Jeg støtter ikke apartheid-politikken i Sydafrika. Men jeg støtter den måde, hvorpå den siddende regering vil afskaffe apartheid. Jeg ved fra Vesttyskland, England og andre lande, at en overvejende del af de konservative og liberale støtter mine synspunkter. Men alligevel stemmer de for resolutioner, som angriber Sydafrika. Man kan selv gætte sig til, hvorfor de gør det. Alle ved nemlig udmærket godt, at den nuværende regering i Sydafrika ligger milevidt i holdning fra tidligere regeringer. Og man ved, at der er umådelige vanskeligheder i forhold til det hvide mindretal dernede, hver gang der skal gennemføres reformer. Næsten alt, hvad der for 10 år siden blev kaldt for apartheid er væk i dag. Og alligevel fremstilles situationen, som om den er værre end nogensinde før. Når man i Punjab myrder løs på folk af både den ene og anden race, beskrives det i få linier i pressen. Men når der i Soweto dræbes otte, hvoraf de seks er sorte, som dræbes af sorte, så gøres der et mægtigt nummer ud af det. Jeg har været i Sydafrika, selv om det stort set er forbudt for danske folketingsmedlemmer at komme derned. Man får at vide, at det kan man ikke være bekendt at gøre. Tænk en gang at det kan komme så vidt, at FN, sammensat af hundrede diktaturstater og kun en snes demokratier, kan pådutte os i Danmark en holdning, så man ikke rigtig kan være bekendt at rejse derhen, hvor man gerne vil. I problemet Sydafrika er der også noget sikkerhedspolitisk. Da jeg var dernede, fik jeg præsenteret et kort med ruterne for de store skibsfartslinier. Den tykkeste streg gik syd om Afrika, og det er især olietankskibene, der sejler her, fordi transporten ikke kan gå andre veje. Den, der sidder på Simonstown i Sydafrika, bestemmer faktisk, om olielasterne skal sejles eller ej. Der er næsten ingen afstand fra byen til olietankerne. Og hvad vil en venskabs- og neutralitetsaftale mellem Sovjet og Sydafrika ikke kunne trække med sig i en konfliktsituation? Og hvorfor skulle Sydafrika ikke prøve på at opnå forståelse med Sovjet, sådan som de vestlige lande har behandlet Sydafrika? Det er utroligt, at Vesten overser et så vitalt forhold.

At jeg oprigtigt mener, hvad jeg siger om Sydafrika, kom også frem på CD's landsmøde i november 1985 få dage før kommunalvalget. Jeg var helt klar over, at mine udtalelser om Sydafrika utvivlsomt ville mindske CD's muligheder for et godt kommunalvalg. Men jeg vidste også, at en lang række CD'ere, hvis mening betyder noget for mig, ville betragte mig som lidt af en pjalt, hvis jeg af hensyn til et kommunalvalg

lod være med at sige min mening på et landsmøde. Jeg kan ikke over for landsmødedeltagere, der har betalt måske 1.000 kr. for at deltage, lade være med at redegøre for holdninger, som jeg et par uger senere er nødt til at redegøre for fra Folketingets talerstol.

Men som sædvanlig var der nogle, der begyndte at tale om Erhards kanin, som blev trukket op af hatten for at hjælpe på kommunalvalget. Men det er noget sludder. Selvfølgelig kan en tale om Sydafrika ikke gavne kommunalvalget. På den anden side føler jeg mig heller ikke sikker på, at det ligefrem skadede partiet. Og det kan være andre, helt tilfældige ting, der var skyld i, at CD ikke fik et helt tilfredsstillende kommunalvalg.“

– *Hvor er dine skarpe holdninger, når det gælder Afghanistan?*

»Forhandle med og lægge pres på Sovjet, det kan vi ikke. Men da min gode ven Jørgen Røjel stiftede Afghanistan-komiteen, jeg jeg omgående med. Den sag vil jeg støtte af al magt. Den eneste måde, støtten kan foregå på, er at hjælpe oprørerne i landet.

Min holdning kan der ikke herske tvivl om.«

Kulturopgøret

Kampagne mod Danmarks Radio

Tanker om censur

Venstredrejningen i Danmarks Radio og indoktrinering i skolerne var centrale punkter i det kulturopgør, Erhard Jacobsen for alvor indledte i 1972. En del fandt, at han i sin jagt på venstresnoede synspunkter i Danmarks Radios udsendelser røg helt ud ad tangenten. Men en talrig gruppe deler Erhard Jacobsens opfattelse af, at der med etablering af først Aktiv Lytterkomité og senere Aktive Lyttere og Seere kom en kontrollerende faktor, som bremsede for yderligere venstredrejning i Danmarks Radio.

I august 1972 blev Aktiv Lytterkomité startet for at kunne dokumentere kritikken mod Danmarks Radio med båndoptagelser. I komiteen fik Erhard Jacobsen støtte af personer, som senere var med til at stifte Centrum-Demokraterne. Blandt andet kan nævnes Poul A. Knudsen og Børge Mannov. Desuden var det senere folketingsmedlem for de konservative, Elisabeth Krog, en central person i arbejdet. Kritikken mod Danmarks Radio fik yderligere slagkraft, da Erhard Jacobsen i 1974 blev medlem af Radiorådet. I løbet af 1975 fik Erhard Jacobsen den idé, at der burde dannes en egentlig lytter- og seerforening. Og han fik støtte i brede borgerlige kredse. Ved stiftelsen af Aktive Lyttere og Seere i marts 1976, var de konservative Poul Schlüter og Erik Ninn-Hansen, Venstres Jens Peter Jensen og Fremskridtspartiets Palle Tillsch med. Meningen med Aktive Lyttere og Seere, forkortet til ALS, var at få en forbrugerinstans. I præsentationen af ALS blev der lagt vægt på, at „den skulle give publikum større mulighed for at øve indflydelse på Danmarks Radios programmer. Gennem dokumentationscentral og klagecentral vil berettiget og sagligt underbygget kritik blive bragt frem til offentlig debat. Et betydeligt antal medlemmer af Radiorådet vil sikre, at kritikken kommer frem under Radiorådets forhandlinger. ALS vil i første række sikre ytringsfrihed, alsidighed og redelighed i radio og TV og fastholde Danmarks Radios pligt til at afspejle meninger, holdninger og ønsker hos alle grupper af befolkningen.«

At ALS var effektiv i sin dokumentation, måtte Danmarks Radio sande ved flere lejligheder. Man måtte gå den tunge vandring til ALS for at bede om båndkopier af udsendelser, man ikke selv kunne skaffe. Et af de morsommere eksempler er fra december 1981, hvor Erhard Jacobsen i en Perspektivkasse-udsendelse blev hængt ud.

Erhard Jacobsen tog kraftigt til genmæle i ALS-Bladet, og det blev medarbejderne bag Perspektivkassen så fornærmede over, at de anlagde sag mod Erhard Jacobsen. Da retssagen blev afviklet, viste det sig, at Danmarks Radio ikke længere havde en kopi af den omtvistede udsendelse. Og sagsøgerne måtte derfor gå til sagsøgte for at låne bevismateriale. Det fik de lov til, og det var ikke mangel på dokumentation, der førte til, at de i sidste ende tabte sagen.

Erhard Jacobsen var formand for ALS i ti år. Han gik af i maj 1986, blev udnævnt til æresmedlem af ALS og overlod posten som formand til den konservative folketingsmand Flemming Jensen. I forbindelse med stiftelsen af ALS trådte Erhard Jacobsen midlertidigt ud af Radiorådet. I 1978 vendte han tilbage og fortsatte til 1984, hvor CD's landsformand Peter Duetoft overtog pladsen.

I årene før Aktiv Lytterkomité blev stiftet, havde Erhard Jacobsen ved mange møder rundt om i landet ofte hørt kraftig kritik af Danmarks Radio, hvis udsendelser mange fandt alt for venstreorienterede:

»Jeg tog det ikke særlig højtideligt. For mig havde det altid stået lidt uklart, hvad venstredrejning egentlig var for noget. Naturligvis vidste jeg godt, hvad folk mente. Men jeg var jo til møde næsten hver aften og havde ikke mulighed for at følge med i udsendelserne. Dengang troede jeg såmænd også, at et Radioråd med folk fra alle politiske partier måtte være en garanti mod, at venstreorienterede mindretal kunne komme til at dominere.

Men så i foråret 1972 fik jeg to omgange med halsbetændelse. I nogle dage var jeg nødt til at holde mig inde, og til en afveksling satte jeg min båndoptager til radioen. Da jeg havde hørt et par udsendelser, tænkte jeg: Det her må du vist hellere høre igennem en gang til.

Så overbevist var jeg om, at mit første indtryk måtte være en fejltagelse.

Det var dengang blandt andet Erik Thygesen havde en række udsendelser om arbejdspladsproblemer, og hvor han helt ensidigt interviewede folk, der havde præcis samme opfattelse af samfundet, som han selv havde. Næsten alle udsendelser sluttede med den hyggelige regel, at Internationale blev spillet. Det er sikkert meget sjovt at kunne

Familien er altid parat til at give et nap med, når det er nødvendigt. I marts 1976 væltede det ind med tusindvis af tilmeldinger ved stiftelsen af Aktive Lyttere og Seere. Her er Erhard og Kate Jacobsen sammen med Mimi i gang med at sortere.

gøre den slags. Men det hører bare ikke hjemme i Danmarks Radio. Menige fagforeningsmedlemmer går sandelig ikke rundt og spiller Internationale, når de har været til møde. Og det var på det tidspunkt, det for alvor gik op for mig, hvad der lå bag snakken om venstreorienterede udsendelser.

På det tidspunkt havde også Elisabeth Krog gjort mig opmærksom på den venstreorienterede tendens i Danmarks Radio, og hun havde på egen hånd gennemført månedlange undersøgelser. Hun var i høj grad med til at sætte mig i gang på dette område, og hun var også med til at stifte Aktiv Lytterkomité.

Det var i Aktiv Lytterkomité, vi fandt på at optage samtlige udsen-

delser på bånd. Og det var, hvis man kan udtrykke det sådan, det mest djævelske vi fandt på. Vi blev klar over, at skriftlige protester til Radiorådet ikke battede noget. Det var nødvendigt med dokumentation, og båndoptagelserne var udgangspunktet for, at der virkelig kom slagkraft i kritikken. Processen var krævende. Jeg brugte vel omkring 30 til 40 timer om ugen alene på at optage og skrive, og ikke mindst Erik Thygesen var i skudlinien. Jeg er ret sikker på, at det var vor veldokumenterede kritik af hans udsendelser, der medførte, at Radiorådet senere nægtede ham fast ansættelse i Danmarks Radio. Åbent blev det naturligvis ikke sagt. Ledelsen i Danmarks Radio ville såmænd hellere brække en arm end indrømme, at vi havde haft indflydelse på noget som helst.

Da vi havde dannet Aktiv Lytterkomité, havde Danmarks Radios medarbejdere åbenbart besluttet, at jeg hurtigst muligt skulle henrettes. Det foregik på klassisk facon – det har de forsøgt nogle gange senere – ved, at jeg var med i en udsendelse mod to eller tre kritikere. Jeg skulle forsvare mine synspunkter, og leder af udsendelsen var Jørgen Thorgaard, som ikke lagde skjul på sin kritiske holdning til det, jeg sagde. Men på et tidspunkt kom Thorgaard så med en udtalelse, som blev grundlaget for al senere virksomhed, både i Aktiv Lytterkomité og senere i Aktive Lytter og Seere. Han sagde nemlig: „Der er én ting, vi i Danmarks Radio ikke kan tåle, og det er kritik af, at vi ikke er fair over for folk, der bliver angrebet.“ Den anden udtalelse, som blev vores grundlag, fandt jeg i en tale, som generaldirektør Hans Sølvhøj holdt ved et lyttermøde senere. Han talte om medarbejdernes stilling og sagde, at selvfølgelig kan en medarbejder ikke tillade sig at bruge Danmarks Radio til missioneren for egne synspunkter og holdninger.

De to ting brugte vi, da vi sendte en lang klage ind til Radiorådet, hvor vi spurgte: 1. Vil Radiorådet erklære, at private virksomheder, institutioner og personer ikke må angribes i nogen af Danmarks Radios udsendelser, uden at de får lejlighed til at forsvare sig? Og 2. Vil Danmarks Radio erklære, at ingen medarbejder ved Danmarks Radio må bruge udsendelserne til at missionere for egne holdninger og synspunkter?

På begge spørgsmål fik vi et klart ja, signeret af radiorådsformand Ole Espersen. Og det har været grundlaget for alt, hvad vi i Aktiv Lytterkomité og i Aktive Lyttere og Seere har foretaget os. Og det er udgangspunktet for, at CD i Folketinget har foreslået, at man i selve radioloven definerer, hvad alsidighed er, for så skal det nemlig ikke være Radiorådet, der afgør det.«

– *Du siger, at du ikke blev bakket op af Radiorådet, heller ikke af de borgerlige. Hvorfor ikke?*

»Jeg ved det ikke. Jeg tror, man skal kende noget til marxisme, til kommunisme m.v. for at kunne høre og se, hvad der ligger i en udsendelse. Og flere borgerlige politikere kunne dengang ikke forstå, at jeg ville bruge så megen tid på denne kritik. Jeg kan imidlertid mærke disse ting i udsendelserne, selv om jeg selvfølgelig ikke tager det højtideligt hver gang. Det er derfor, jeg bliver en særling i nogle journalisters øjne, når jeg peger på, hvilken påvirkning jeg tror det har, at man i Dollars, Dallas og andre amerikanske serier gang på gang ser, hvordan politiet bliver stoppet af en politiker i kampen for at bekæmpe forbryderne. Jeg siger naturligvis ikke, at det er en venstreorienteret, der har lavet udsendelserne. Jeg peger blot på, at jeg forstår hensigten med at vise dem i dansk TV. Disse udsendelser bliver bragt med glæde af folk, der vil lave samfundet om. Jeg kan naturligvis ikke angribe det, for to millioner mennesker vil se Dollars og Dallas, og jeg har selv i Radiorådet stemt for, at man skulle fortsætte serierne. Men det forhindrer mig ikke i at sige, at ifølge disse serier er der ingen rige, der ikke er skurke eller mordere. Det går lige ind i underbevidstheden.

Jeg har endvidere været meget på vagt over for musikudsendelser, eller udsendelser, hvor der bruges sange. Det er let at smugle et budskab ind den vej. Der var på et tidspunkt en række udsendelser i radioen om atomkraft, alle lige kedelige. Først en kedelig tekniker, der sagde nej til atomkraft, så en lige så kedelig, der sagde ja. Så en kedelig professor, som sagde nej, så en kedelig, der sagde ja. Men hver aften i udsendelserne sang Jan Toftlund en sang, der gav folk hele forklaringen: Nu tørrer oliekilderne ud – ja, det troede man dengang – og hvad skal de arme kapitalister så tjene deres profit på. Jo, de har heldigvis politikerne i lommen, og derfor sætter de nu politikerne til at lave atomkraft i stedet for, så kapitalisterne stadig kan få deres profit. Så må fremtidens børn undgælde for, at kapitalen stadig skal have sin profit. Se, det kunne folk forstå. Det var til at tage og føle på, og så blev den sunget på sådan en hyggelig melodi.

Jeg nævnte det i Radiorådet og spurgte, om man ikke kunne variere det kunstneriske indslag i udsendelserne, og derefter blev Jan Toftlund stoppet.

Men ind imellem har jeg da fået held til at få en eller anden afdeling klapset, fordi de blev helt til grin i deres svar på mine klager. Jeg optog en udsendelse, hvor nogle handelsskoleelever, som havde været inde for at se en film om Hitler, blev interviewet. Jeg tror, de unge fik ialt

halvandet minut. Resten af tiden gik med at spørge SID's uddannelsespolitiske rådgiver om, hvad han mente om oplysningerne i historien om Hitler-tiden. Og så kom der en hel masse synspunkter, som kørte på Karl Marx og kommunistiske skribenter.

I min kritik i Radiorådet sagde jeg, at de unge fik halvandet minut, hvorefter der i udsendelsen blev kørt frem med Marx og nogle kommunistiske forfattere. Tænk, så kommer der et svar, hvor afdelingen udtaler, at man må formode, at klageren gør sig skyldig i en fejlhøring, idet en af de deltagende personer hed Max. Det svar nåede at få generaldirektørens underskrift, inden det blev lagt frem i Radiorådet. Da skreg hele rådet af grin. „Tror hele afdelingen virkelig, at jeg tager fejl af en mand, der hedder Max og så Karl Marx' synspunkter?“ spurgte jeg. Afdelingen blev bedt om at trække det tilbage.

Jeg føler det helt utroligt, at mit arbejde som politiker i Radiorådet på enhver måde blev latterliggjort, mistænkeliggjort og vanskeliggjort af Danmarks Radios tjenestemænd. Blot fordi jeg påtog mig den opgave, som loven bestemmer, nemlig at føre tilsyn med Danmarks Radios programmer, herunder for at se, om alsidighedskravet opfyldes. Jeg har flere gange nævnt det i Radiorådet ved at sige: „I sidder her i en kommune, hvor jeg har været borgmester i 16 år, og hvor jeg har haft verdens bedste embedsmænd. Det har været en regel, at hvis et kommunalbestyrelsesmedlem – også en, som alle grinede lidt ad, ligesom nogle her gerne vil grine ad mig – spurgte om noget, ville alle på Rådhuset fra brevbereren til kommunaldirektøren selvfølgelig sige, at kommunalbestyrelsesmedlemmet har krav på et nøjagtigt svar. Men det gælder sandelig ikke inden for denne institution.“

Jeg fik ingen støtte, da jeg i Radiorådet erklærede, at embedsmændene i Danmarks Radio nærmest burde stå på pinde for radiatorrådsmedlemmerne.«

– Kan du forstå, når nogle mener, at du i forhold til Danmarks Radio ser spøgelser ved højlys dag?

»Det er et udtryk man bruger, ligesom når man senere har talt om „Erhards kanin“. Det er muligt, at det for nogle folk har været spøgelser. Men det har det ikke været for mig. Når man i dag ser, hvilken udbredelse disse venstreorienterede ideer har fået på gymnasier, på skoler og andre steder, tror jeg, at mange vil erkende, at der sandelig ikke var tale om spøgelser. Jeg havde fuldstændig ret i, at nogle medarbejdere gennem Danmarks Radios udsendelser prøvede at undergrave en række normer og forhold, som dengang blev anset for bærende i sam-

fundet. Der var ikke mindst tale om påvirkning gennem børneudsendelser.

Den daværende formand for Danmarks Lærerforening, Stinus Nielsen, sagde i et interview i Berlingske Tidende i 1970, at radio og TV bidrog til at opbygge den opfattelse, at „skolen er autoritær, fordi lærerne er forbenede og reaktionære“. Han sagde samtidig, at mange lærere i stigende omfang måtte forlade deres job, fordi de ikke kunne stå for det psykiske pres i skolen. Jeg er fuldstændig enig med ham.«

– *Tror du virkelig, at Danmarks Radios børneudsendelser har kunnet påvirke så meget?*

»Jeg troede ikke dengang i begyndelsen af 1970'erne, at det ville komme til at spille så stor en rolle. Men nu ved jeg det. Jeg kan mærke det, når jeg har været ude til møder på gymnasier. Så møder man flosklerne. Argumenterne er gammelkendte, men de er ikklædt de floskler, som jeg har hørt til bevidstløshed i P4, søndagsprogrammet for de unge. Det er ikke de unges egne følelser og fornemmelser, det er en gentagelse af, hvad de har hørt.

Dengang angreb jeg ikke udsendelserne, fordi jeg troede, at de ville få stor virkning, men kun fordi jeg ville understrege, at medarbejderne havde at rette sig efter lovens krav. Men senere må jeg altså sige, at udsendelserne har haft større betydning i og med, at man slog ungdomsoprørets tanker på væggen og kørte ungdomsoprørets folk. Det gør man stadigvæk. Nu giver Danmarks Radio Ebbe Reich Kløvedal, Trille og andre lidt pensionstilskud ved, at de stadigvæk kan medvirke i nogle udsendelser. Men nu har de ingen betydning.«

– *Når der nu efter din opfattelse er disse påvirkningsmuligheder, forestiller du dig så, at børn og unge i de kommende år vil blive mere og mere venstreorienterede?*

»Nej, det tror jeg såmænd ikke. For en anden af mine kætterske ideer er, at man heller ikke skal tage det med ungdommen alt for højtideligt. Det, vi kalder ungdommen, er en overgangsperiode på seks-syv år, fra man er 12 til man er 19. Derfor er det heller ikke så vigtigt, hvad de 12-19 årige mener. For det, de mener som 12-årige, mener de ikke som 15-årige. Det, de mener som 19-årige, mener de absolut ikke som 23-årige. All right, det indtryk, som børnene får i skolen, kan da godt give dem en vis holdning et stykke tid, men jeg tror i og for sig ikke, det varer ved.

Men det drejer sig om medarbejderne i Danmarks Radio. Hvis en journalist er ansat ved en avis og bakkes op af sin redaktør, må han skrive lige, hvad der passer ham, naturligvis inden for lovens rammer.

Men en medarbejder i Danmarks Radio må i udsendelserne ikke sige, lige hvad han vil. Han er ikke en fritstillet journalist, han er ansat i det offentlige medium uden konkurrence af nogen art, og derfor har radio-loven jo også netop foreskrevet alsidighed. Ja, der står hensyn til alsidighed og ytringsfrihed. Men det er borgernes ytringsfrihed, sandelig ikke journalistens. Han har fri lejlighed til at fortælle alt, hvad han får at vide. Men det tilkommer ikke ham at gribe ind i den politiske udvikling, hverken direkte eller indirekte. Det har han ikke adgang til. Det kan han i en avis, det er det en avis kan slå sig op på eller sætte livet til ved. I Danmarks Radio skal medarbejderen kun bringe alle forhold, der har relevans i en sag, frem til lytterne og seernes kendskab, så de selv kan fælde en dom. Han må ikke lave Danmarks Radio om til en folke-domstol.«

– *Du beskyldes for at ville udøve censur i Danmarks Radio?*

»Ja, det er jo ulykkeligt med den manglende sprogforståelse i vide kredse af befolkningen. Censur er en handling, hvorved man forudgående griber ind, før en begivenhed finder sted og dermed forhindrer, at den finder sted. Som for eksempel da Jens Otto Krag under VKR-regeringen som medlem af Radiorådet formåede at forhindre dansk TV's deltagelse i nogle sportsbegivenheder i obersternes Grækenland. Udsendelsen var planlagt, men blev forhindret på Krags initiativ i Radiorådet. Eller da Kjeld Olesen som medlem af Radiorådet søgte at forhindre, at Danmarks Radio bragte en transmission fra en fodboldkamp i Barcelona med deltagelse af det danske landshold. Det blev dog afvist af Radiorådets flertal. Se, disse ting er censur eller forsøg derpå. Men når jeg har samlet 10 udsendelser og kan pege på, at der i udsendelserne er ting, der er i strid med radioloven, i strid med alsidighedskravet og derfor må kræve, at sådanne udsendelser ikke må forekomme i fremtiden, er det ikke censur, men efterkritik.

Så har mange brugt ordet censur i en anden forbindelse. Nemlig, at min kritik tvinger medarbejderne til selvrensensur. Vrøvl. Det skal tvinge medarbejderne til selvkontrol, så de er klar over de regler, som de skal overholde i Danmarks Radio.«

– *Føler du dig dårligt behandlet af Danmarks Radio?*

»Nej, ikke personligt. Bestemt ikke. Man har med rette kunnet sige til mig, at jeg i hvert fald ikke har kunnet klage over at jeg bliver skubbet til side. Personen Erhard Jacobsen, og formanden for CD Erhard Jacobsen er ikke blevet dårligt behandlet. Men formanden for Aktiv Lyt-

terkomité, formanden for Aktive Lyttere og Seere og radiorådsmedlem Erhard Jacobsen er blevet helt utilstødeligt behandlet af Danmarks Radio.«

– *Synes du, at Jeres arbejde har båret frugt, når du ser på Danmarks Radio i dag?*
»I øjeblikket føler jeg nok, at man er ved at svinge tilbage til 70'ernes udsendelsespræg. Men trods alt har vores krav om alsidighed haft nogen virkning. Jeg synes dog nok, for at sige det rent ud, at siden jeg slap taget for nogle år siden i Radiorådet og ikke længere havde 30-40 timer om ugen til at lytte og være opmærksom på udsendelserne, er der en tendens til, at de politiske budskaber er ved at vende tilbage. Havde jeg tid, ville jeg givetvis foretage mig noget, selv om Aktive Lyttere og Seere's folk i Radiorådet har taget en del ting op.

Man har bebrejdet mig min facon, at jeg råber så højt og gør det så voldsomt. Men det var det, der virkede over for Danmarks Radio. Jeg mener helt sikkert, at der i dag kommer absolut saglig kritik og lige så underbygget som den, jeg fremsatte. Men jeg råber højt, jeg var kendt politiker, folk kendte mig rundt om i landet, derfor tror jeg, at det havde sin særlige virkning.«

Bruddet med Socialdemokratiet

Den forældede lighedstanke

Grænsen mellem rig og fattig

I løbet af 1960'erne begyndte Socialdemokratiet at ændre sig, men det var først efter VKR-regeringen i 1971, at Erhard Jacobsen opdagede, hvordan det var fat med hans parti og folketingsgruppe. Og da sad han som borgmester i Gladsaxe. Var det borgmestertiden, der førte til, at Erhard Jacobsen i løbet af 1960'erne blev en borgerlig socialdemokrat?

»Muligvis. Jeg lærte i hvert fald at værdsætte en række borgerlige politikere, både i Venstre og hos de konservative, og vi opdagede, hvor nær vi stod hinanden. Som borgmester lærte jeg også, at vi ikke kunne fortsætte med at låne penge til byggeri, da kommunens folketal gik tilbage. Vi lærte at indse, at der var en kant. Og også nok en grænse for, hvor meget det offentlige skal blande sig i borgernes liv.

Man kan diskutere, om det var Socialdemokratiet, der forlod mig, eller det var mig, der forlod Socialdemokratiet. Men i de år skete der noget, som betød, at jeg ikke kunne kende mit eget parti mere.

Min tilbøjelighed til at gå videre i socialistisk retning var kølnet gennem flere år. Når man talte om større lighed, kunne jeg se en række familier med 150.000 kr. i indtægt have mindre at leve for end adskillige familier med 80.000 kr. i indtægt. Hvad er så meningen med at sætte familien med 150.000 kr. til at betale mere og mere i skat? Jeg var kommet over det punkt, hvor jeg kunne fortsætte med at „slås for de fattige“. Jeg opdagede, at det var nogle helt andre befolkningsgrupper, der var fattige. Det var en række småhandlende, det var en række landmænd, det var en række større erhvervsdrivende, hvis virksomhed var gået ned.

Jeg indså, at vi ikke kunne have et samfund, hvor de med 150.000 kr. i indtægt skal betale store tilskud til de, der har 150.000 kr. i indtægt og selv modtage store tilskud fra de, der har 150.000 kr. Der måtte skæres igennem.

Oven i det kom så eftervirkningerne af ungdomsoprøret. Det be-

gyndte at slå igennem i de personvalg, der foregik rundt omkring i Socialdemokratiets partiforeninger. Nu kom der pædagoger af forskellig art på poster, hvor der før havde været arbejdsmænd, typografer, tøm-rere og snedkere.

Og denne udskiftning tillagde jeg stor betydning. Jeg kunne iagttage det lokalt i min kreds og i min partiforening. Flere og flere af dem, jeg var politisk uenig med, rykkede ind på fremtrædende poster i parti-arbejdet. Jeg kunne ikke forhindre det, for jeg havde ikke tid til det. Jeg havde ikke tid til at løbe til generalforsamlinger. Fra den første dag, jeg blev borgmester, sagde jeg: „Generalforsamlinger er det eneste, I ikke må vente at se mig til. Vil I have møder om politik, holder vi møder om politik. Men jeg sidder ikke til en generalforsamling og hører en beretning om regnskaberne.“ Jeg mener også, at det var under en borgmesters værdighed at forsøge at modvirke, at én, han ikke brød sig om, blev valgt ind i foreningens bestyrelse. Det kan man ikke. Derfor vidste jeg, at jeg ikke kunne hamle op mod den udskiftning, der fandt sted i slutningen af 1960'erne og fremefter.«

– *Hvor er logikken i, at partiforeningerne trækker til venstre, selv om Socialdemokratiet i den periode havde lidt nederlag ved at samarbejde med SF i Det røde Kabinet i 1966-1967?*

»Samarbejdet mellem S og SF gjorde ikke noget større indtryk ude i be-folkningen. Det var mere os i den socialdemokratiske folketingsgruppe, som havde nervøse trækninger.«

– *Det medførte dog et regeringsskifte?*

»Regeringsskiftet i 1968 kom ikke som følge af S-SF-samarbejdet, det kom, fordi samarbejdet ikke holdt. Havde det gjort det, tror jeg nok, at den socialdemokratiske regering var blevet genvalgt. Men nu kom partiet ud i en valgkamp på et ubejleligt tidspunkt. Man skal også lægge mærke til, at en del af det, som Det røde Kabinet havde villet gennem-føre, blev gennemført under VKR-regeringen.

I virkeligheden var Aksel Larsen ganske moderat. Men han kunne ikke styre venstrefløjens sit parti, derfor blev SF sprængt, og derfor kunne S-SF ikke føre sin politik til ende. Jeg tror såmænd ikke, at den politik var særlig revolutionær.

Men for os i folketingsgruppen var det en anstødssten, at alt, hvad vi skulle drøfte, først skulle godkendes i kabinettet og af SF's hovedbe-styrelse. Det generede i hvert fald os, der var højreorienterede. Dertil kom jo de rent praktiske politiske ting med lejeværddi af egen bolig. Der

var Socialdemokratiet i overført betydning stadig befængt med nogle „retsstatslus“, derved at tanken om grundskyld, om at husejerne godt kunne betale noget mere, blev taget frem i partiet.«

– Det kan ellers forekomme virkeligt, at et så stort parti som Socialdemokratiet i løbet af nogle år kan få omdannet hele sit tillidsmandskorps, altså hele partiets bagland.

»Ingen partier er store på det område. I Gladsaxe var der f.eks. 2.000 medlemmer af partiforeningerne. Ved et meget afgørende valg kommer 600 af 2.000 for at stemme. Ved en generalforsamling i en forening med 700 medlemmer kommer der ikke 10 pct. Det betyder, at hvis der er 15 eller 20 venstrefløjsfolk, kan de hurtigt få talt med andre, således at venstrefløjsfolkene er oppe på 30, hvilket er mere end halvdelen af forsamlingen. Og så vælger venstrefløjen formanden. Det er sådan, det foregår. Der er ikke tilslutning blandt medlemmerne. Det er vel derfor, at Socialdemokratiet har tabt vælgere. I de forskellige partiforeninger har man netop ikke handlet i overensstemmelse med det, de menige vælgere har ønsket. Det er et mindretalsstyre, der udøves.

– Men det er jo noget, der kendes fra alle foreninger?

»Det ved jeg godt. Men det er også derfor, du ikke kan bruge udtrykket „det store Socialdemokrati“. Der kommer ikke flere til en generalforsamling i en socialdemokratisk forening med 700 medlemmer end der gør i et lille partis forening med kun 100 medlemmer. I et lille parti vil medlemmerne procentvis være mere aktive end i det store.«

– De borgerlige og højrefløjssocialdemokraterne har altså selv været skyld i, at det er gået sådan?

»Højrefløjen består jo i høj grad af folk, der ikke vil have forandring, og derfor bliver de hjemme. Det er dem, der ønsker forandring, som møder op. Det er derfor, de næsten altid vinder i første omgang.

Sådan har det altid været. For os, der kæmpede i Aktiv Lytterkomité og i Aktive Lyttere og Seere, var det en stor skuffelse, at vi overhovedet ikke vandt gehør i vide borgerlige kredse. Den dag i dag har borgerlige aviser en lang række medarbejdere, der skriver rosende om de udsendelser, som venstrefløjens folk i Danmarks Radio laver. Man skulle mene, at en borgerlig avis er borgerlig. Men sådan er det ikke. På det kulturpolitiske område er også borgerlige aviser meget præget af venstrefløjen. Teoretikerne på venstrefløjen – der har let ved at formulere sig, kan tale og skrive – har let spil. Sådan er det også i det politiske. Det

var jo netop intellektuelle – fra børnehavepædagoger over skolelærere til cand. mag.’erne – som udgjorde oprøret i Socialdemokratiet. Det er dem, der har præget partiet.«

– Føler du, at de nye mere venstreorienterede, der tog magten i partiet, var folk, som regnede med at få en hurtigere og større politisk karriere i Socialdemokratiet end på den venstrefløj, hvor de måske mere hørte hjemme?

»Om det var ønsket om karriere, skal jeg ikke kunne afgøre. Men det var i hvert fald folk, som i deres holdning, ikke mindst udenrigspolitisk, var meget mere beslægtede med SF. Og i skolepolitikken mere beslægtede med VS. I Danmarks Radio var folk på den yderste venstrefløj, maoister og trotskister, med til at præge udsendelserne med Socialdemokratiets billigelse.

I dag er problemet for Socialdemokratiet, at der både i hovedbestyrelsen, i folketingsgruppen og rundt omkring i de lokale områder med amtsformænd og kredsformænd er folk, som rettelig hører hjemme i SF, VS eller andre ekstreme placeringer til venstre for Socialdemokratiet. De ved, at det eneste sted hvor de har en chance for at gøre sig gældende, er i Socialdemokratiet.

Jeg kan i dag se, at det er gået værre for Socialdemokratiet, end jeg troede i begyndelsen af 1970’erne. Det skyldes også påvirkninger udefra. Det danske Socialdemokrati er i høj grad blevet påvirket af venstredrejningen i det tyske socialdemokrati. Desuden har fredsbevægelsen, antiatombbevægelsen og miljøbevægelsen sat deres præg.«

– Men denne ændring af Socialdemokratiets politiske bagland og dermed politiske holdning opdager du altså først rigtigt, da Socialdemokratiet danner regering igen i oktober 1971 efter VKR-regeringen? Det fører så direkte til dit brud med partiet i 1973?

»Ja. Partiets holdning til udenrigspolitikken, især til krigen i Vietnam, til skole-, uddannelses- og kulturpolitik var forskellig fra den holdning, Socialdemokratiet tidligere havde indtaget. Jeg fastholdt i Vietnamspørgsmålet partiets holdning, som Per Hækkerup havde udformet den. Jeg syntes, det var helt rigtigt, som Per Hækkerup havde optrådt som udenrigsminister, og jeg bifaldt helt den omgang, han gav forfatterinden Sara Lidman i den berømte TV-høring om Vietnamkrigen. Men nu havde venstrefløjten overtaget debatten om Vietnamkrigen, og Anker Jørgensen udtalte som statsminister de berømmelige ord: „USA ud af Vietnam“.

Ved siden af de nye signaler i udenrigs- og kulturpolitikken kom også en ændret holdning på det boligpolitiske område i 1973. I forbindelse med den nye vurdering havde jeg på fornemmelsen, at der kunne blive tale om nogle stigninger på 140-150 pct. rundt om i landet, specielt i de bymæssige områder. Og regeringen ville sammen med SF gennemføre skærpede regler for beregning af lejeværdi. Jeg frygtede, at mange ældre, som nu boede i et næsten gældfrit hus, ville komme til at betale nogle meget store beløb i lejeværdi.

„Hvordan kan det parti, som har æren for, at så mange danske arbejdere bor i eget hus, tage ansvaret for, at en stor del af disse arbejdere nu, hvor de er blevet gamle, ikke mere har råd til at bo i deres hus, fordi de ikke kan betale den skat, vi forlanger af dem?“ spurgte jeg i gruppen. Men hverken regeringen eller gruppen ville høre på mig.«

På grund af Erhard Jacobsens modstand fik regeringen problemer. Socialdemokratiet og SF var blevet enige om rammerne for den langsigtede boligpolitik til afløsning af det gamle boligforlig fra 1966, og de tre første lovforslag var fremsat. Da de skulle til trediebehandling på Folketingets sidste arbejdsdag den 15. juni 1973, herskede der stor usikkerhed om forløbet af afstemningen. Erhard Jacobsen havde meddelt, at han tog forbehold, og hans stemme ville være udslagsgivende.

De fleste i Folketinget regnede med, at Erhard Jacobsens kamp for parcelhusejerne nu måtte føre til, at han sammen med Venstre, konservative og radikale væltede den socialdemokratiske regering. Der var fuldt hus på tilhørerpladserne og i presselogen, da debatten begyndte. Journalisterne var begyndt at kigge på realistiske valdatoer. Men under debatten lige før afstemningen kom Anker Jørgensen hen til Erhard Jacobsen og gav ham tilsagn om, at lejeværdireglerne skulle tages op til ny behandling, hvis Erhard Jacobsens frygt for de store stigninger ved den nye vurdering kom til at holde stik. Det kunne tilhørerne, journalisterne og de øvrige folketingsmedlemmer i salen jo af gode grunde ikke vide noget om. Så da Erhard Jacobsen gik på talerstolen og forklarede, at han alligevel ville stemme for, brød latteren løs. Der kom også fy-råb fra tilhørerpladserne:

»På den baggrund ser jeg ikke den fjerneste grund til, at jeg i dag skulle være brik i et spil, hvorved jeg vælter en regering, som jeg ikke kan have noget som helst imod at støtte i øvrigt,« sagde Erhard Jacobsen fra talerstolen.

Erhard Jacobsens optræden den dag gjorde ham ikke ligefrem populær. Pressen levnede ham ikke megen politisk fremtid, og angrebene i læserbreve var mange. Men hvorfor pludselig denne redningsaktion for regeringen?

»Jeg kom ind i et storpolitisk spil, da regeringen sammen med SF ville gennemføre forslaget om en lejeværdi på 2,5 pct. af den 15. almindelige vurdering. Imod regeringen var VKR-partierne, og de var jo blot interesseret i at bruge mig til at få væltet regeringen, så der kunne dannes en ny borgerlig regering. Sandheden var jo, at de radikale ikke var modstandere af, at parcelhusejerne skulle betale mere. Det havde de ikke været før, og det har de aldrig været senere. Men de spillede sammen med Venstre og konservative.

Jeg vidste, at VKR's interesser ikke var ægte, og derfor var jeg klar over, at jeg ikke skulle vælte regeringen i den situation. Fra Socialdemokratiets side blev der imidlertid ført nervekrig imod mig til det sidste, og en overgang under debatten var jeg faktisk ved at tro, at jeg alligevel blev nødt til at vælte regeringen. Men så kom Anker Jørgensen altså hen til mig og gav mig forligstilbuddet: „Hvis jeg nu lover at stå op og sige, at hvis vurderingerne stiger med mere end 100 pct., tager vi sagen op igen, hvad så?“ „Det kan jeg ikke afvise. Jeg er ikke begejstret, men jeg kan ikke afvise det,“ svarede jeg. Da det så blev meddelt, og da jeg stemte sammen med regeringen, blev jeg nærmest pebet ud af salen, og fra tilhørerpladserne lød taktfaste fy-råb. Det var en meget, meget ubehagelig situation. Og mange socialdemokrater sad og gned sig i hænderne og sagde: „Nu har vi ham. Nu er han nede.“

Situationen blev gentaget i oktober, hvor jeg også reddede regeringen i et opgør under boligpolitikken, fordi VKR-partierne var ude i en masse taktiske manøvrer og ville have valg for enhver pris. Men jeg kunne godt mærke, at situationen var ved at være uholdbar.«

I oktober fremlagde Erhard Jacobsen sine egne ændringsforslag til boligforliget. Han foreslog, at standardfradraget skulle hæves til 5.000-6.000 kr., at overskud på skatteskemaet fremover ikke skulle beskattes og at ingen parcelhusejer i 1974 skulle have lavere lejeværdi end tidligere år. De krav kunne regeringen ikke imødekomme, og Erhard Jacobsen bebudede, at han ville have dem til afstemning i folketingssalen, så ingen tekniske finesser kunne spænde ben for ham.

Så der var på ny dramatik i kulisserne på Christiansborg og i den socialdemokratiske folketingsgruppe. Men i den kommende tid måtte

Gør ikke socialdemokrater hjemløse i Socialdemokratiet

■ Erhard Jacobsen har kaldt sine politiske meningsfæller under fanerne med et trompetstød, der ganske overrøvede statsminister Anker Jørgensens første åbningstale i folketinget.

Denne gang reagerer Erhard med, hvad han selv betegner som »en modaktion ... sigtende mod at standse yderligere venstredrejning i partiet og tillige mod at hente de mange tusinde vælgere tilbage til Socialdemokratiet, som ved de seneste valg har ladet sig skræmme af de nye toner«.

■ Det er en stil, et ordvalg og en fremgangsmåde helt i overensstemmelse med temperamentet hos den iltre folketaler fra Gladsaxe. Erhard Jacobsen har altid lidt under den politiske svaghed og lancere sine initiativer på en måde, der mere tjente til at sætte personen end sagen i centrum af den offentlige bevidsthed.

Måske går det derfor også Erhard Jacobsens forsøg på at danne socialdemokratiske centrumsgupper rundt omkring i partiets — og måske også i fagbevægelsens — organisationer fejl.

Det er muligt. Men ingen skal tro, at sagen af den grund er ude af verden. Den er meget mere end et personligt anliggende.

Erhard Jacobsen har nemlig ret i sin analyse af Socialdemokratiets dilemma.

■ Der er ingen vælgermæssig dækning for den venstredrejning af partiet, Jens Otto Krag indledte efter valget i 1966, og som han for et år siden satte Anker Jørgensen til at fuldbyrde på sine — og ikke folketingsgruppens og ikke Socialdemokratiets — vegne.

Og det er virkelig på tide, nogen tager sig på at gengive menige socialdemokrater i parti og fagbevægelse tilliden til en politik, der har et socialdemokratisk idégrundlag og ikke et socialistisk.

Alt for længe har sande reformarbejdere i parti og fagbe-

vægelsen måtte føle sig trængt i baggrunden, psykologisk og organisatorisk af den radikale socialismes evangelister og kommissærer.

■ Men der er ikke noget mindreværdigt ved at være socialdemokrat. Og en SF'er, en VS'er eller en kommunist er ikke en person, som er renere af hjertet, mere idealistisk i sin stræben, klarere i sin tanke og længere fremme af vejen end den socialdemokrat, som fortsat er socialdemokrat og ikke bare en socialist med med-

lemskort til Socialdemokratiet.

For socialdemokraten og socialisten er ingenlunde rejsefæller i det politiske liv. De skal ikke samme vej.

Socialisten skridter ud i retning af sit marxistiske lykkeland. Socialdemokraten har sin gang her på jorden.

For socialisten er den abstrakte utopi drømmen så åbenlyst sagen. For socialdemokraten er det de konkrete fremskridt i virkelighedsverden, der tæller.

Og hvad realiseringen af kon-

krete fremskridt angår, står den socialdemokratiske borgmester i Gladsaxe så vist ikke bagest i rækken af vor tids socialdemokratiske ledere.

■ En ting til.

Erhard Jacobsen hører bedre end de fleste af sine kolleger på Christiansborg vælgergræsset gro.

Styrer man ham nu ud i mørket, knæsætter man nu for alvor et princip om, at socialistiske gruppedannelser i Socialdemokratiet altid er velkomne, mens socialdemokratiske ikke er det,

så er jeg overbevist om, at den frygt vil vise sig berettiget, der den 13. april i udtryk:

»Regeringen Anker Jørgensen synes at være i færd med at køre et løb, som kan føre til Socialdemokratiets sprængning, og dermed til dets ophør, som det egentlige folkeparti i Danmark«.

Lad mig derfor som mit beskedne bidrag til modaktionen, give den en slogan, som ikke er til at misforstå:

Gør ikke socialdemokrater hjemløse i Socialdemokratiet!

Eckestad.

Venstredrejningen i Socialdemokratiet blev noteret og kommenteret af andre end Erhard Jacobsen. Daværende programredaktør i Danmarks Radio — nuværende chefredaktør på Weekendavisen — Jørgen Schleimann, skrev i partibladet Aktuelt, at »Erhard Jacobsen bedre end de fleste af sine kolleger på Christiansborg hører vælgergræsset gro«. Og han advarede mod, at man støttede Erhard Jacobsen ud i mørket. Aktuelt 4.10.1973.

Erhard Jacobsen til en afveksling dele forsiderne på aviserne med indenrigs- og udenrigspolitiske problemer i forbindelse med energikrisen.

Den uholdbare situation havde Erhard Jacobsen drøftet med nogle få bekendte, blandt andre René Brusvang.

»Alle følte vel, hvor det bar hen. Men ikke hvad der skulle ske og hvornår. Mange havde imidlertid opfordret mig til at lave et nyt parti. Derfor begyndte jeg i weekenden den 3. og 4. november 1973 at udarbejde en art proklamation for et nyt parti, hvis det værste skulle ske i ugens første dage – at jeg måtte stemme imod regeringen. Jeg „døbte“ partiet og lavede udkast til anmeldelsesblanketter. Jeg syntes, det forekom håbløst at begynde at tænke på indsamling af de 16.480 nødvendige underskrifter, men jeg var klar over, at det var nødvendigt at begynde der, hvor jeg nok kunne finde størst støtte, nemlig i Gladsaxe Kommune og i Københavns Amt i øvrigt. Derfor kontaktede jeg min gamle ven, redaktør Jørgen Rye, som ejede Gladsaxebladet og Gentoftebladet. Og min ven og „altnuligmand“ Jørgen Bauer fik gennem en personlig bekendt trykt en snes tusinde anmeldelsesblanketter. Det var meningen, at blanketter og en slags „proklamation“ for det nye parti skulle bringes som annonce i de to blade, der udkom onsdag og torsdag. Hvis det blev nødvendigt.

I løbet af mandagen den 6. november var der dels forlydender om, at regeringen ville overveje forhandling om lejeværdispørgsmålet, dels om, at VKR-partierne var i gang med at finde frem til den rette måde at „klemme“ mig på. Jeg var klar over, at der måtte ske noget næste dag.

Men udviklingen blev sat virkelig i gang, da jeg mandag aften var til et grundejermøde på Amager. De fleste var ældre, mange folkepensionister, og de var blevet halvmillionærer, fordi de sad med et gældfrit hus. Blandt andre var der to ældre socialdemokrater af den gamle skole – de var 82 og 83 år – som klart fremlagde beviser for, hvor urimeligt lejeværdiordningen virkede på de folk, som havde været flittige og sparsommelige, og som nu kun havde pensionen tilbage at leve af.

Samme aften skrev jeg min udmeldelse af Socialdemokratiet. Og inden jeg næste formiddag tog fra et møde på rådhuset til gruppemøde på Christiansborg, sendte jeg udmeldelsen pr. bud til partiforeningen i Bagsværd. Det var det sted, jeg skulle begynde. Ved gruppemødet sendte jeg en kopi af udmeldelsen påskrevet et ønske om at få ordet op til gruppeformanden Jens Risgaard Knudsen.«

Udmeldelsen lød: Den seneste tids udvikling har desværre medført, at jeg må udmelde mig af Socialdemokratisk Forening. Jeg imødeser en forhandling om, på hvilken måde vi af hensyn til partiets fremtid i kommunen kan videreføre vort udmærkede samarbejde i den socialdemokratiske gruppe i kommunalbestyrelsen. Med venlig hilsen...

Risgaard Knudsen læste brevet, men lod sig ikke mærke med noget, og Erhard Jacobsen fik først ordet en halv times tid senere. Ifølge flere referater gav han denne besked til sine gruppefæller: „Jeg har i dag meddelt min partiforening, at jeg melder mig ud af Socialdemokratiet. Jeg vil gerne gøre det klart, at det ikke berører partiets parlamentariske situation. Jeg står ved det program, vi gik til valg på. Men det, jeg ikke kan acceptere er, hvad Socialdemokratiet har måttet lade sig tvinge til af SF. Jeg nærer ingen bitre følelser. Jeg vil endda gerne have lov til at sige her, at jeg sætter overordentlig stor pris på specielt gruppeformanden og gruppens sekretær.“

Gruppen var chokeret. Risgaard Knudsen opfordrede Erhard Jacobsen til at tage en samtale med partiets næstformand og gruppens politiske ordfører Kjeld Olesen. Det afslog Erhard Jacobsen med henvisning til, at hans beslutning var endelig: „Jeg kan ikke tage mere nu. Jeg vil bare have, at der ikke er tvivl om regeringens flertal. Gruppens sekretær kan bare ringe, når der skal stemmes.“

Også Per Hækkerup opfordrede Erhard Jacobsen til at tale med Risgaard Knudsen og Kjeld Olesen. Det indvilgede Erhard Jacobsen så i, og i den samtale fik han også fortalt, at han ville stifte et nyt parti.

Statsminister Anker Jørgensen deltog ikke i gruppemødet. Han fejrede sit sølvbryllup, men blev kaldt til Statsministeriet, hvor diplomatiske tråde skulle udredes, efter statsministerens uoverlagte Mellemost-udtalelse i Middelfart aftenen i forvejen. Oven i det fik Anker Jørgensen så meddelelsen om Erhard Jacobsens udmeldelse af Socialdemokratiet.

Så blev der travlhed i partiet. Folketingsgruppens bestyrelse mødtes med repræsentanter for LO, og partiledelsen og fagbevægelsen besluttede, at man ville forsøge at lægge pres på Erhard Jacobsen. Han blev derfor kaldt til et møde på statsministerens kontor. Fra fagbevægelsen deltog LO's næstformand Kai Petersen, formanden for Metalarbejderforbundet Paulus Andersen og HK's formand Max Harvøe.

Men Erhard Jacobsen ville ikke ændre sin beslutning om udmeldelse af det parti, han havde været medlem af i næsten 40 år. Anker Jørgensen beklagede, men kunne også fastslå, at regeringens parlamentariske status ikke var ændret.

På Fondsbørsen gav meddelelsen om Erhard Jacobsens udmeldelse af Socialdemokratiet stigende aktiekurser i forventning om en borgerlig regering. Og på Christiansborg summede det i krogene, som det kan fornemmes ved afgørende politiske begivenheder. Erhard Jacobsens brud med sit gamle parti kan bedst sammenlignes med de dønninger, der i kølvandet på Det røde Kabinet i 1966-1967 splittede SF og skabte partiet VS.

Inden Erhard Jacobsen blev kaldt over til statsminister Anker Jørgensen for at blive udsat for et sidste overtalelsesforsøg på at omgøre sin beslutning, holdt han et improviseret pressemøde i Folketinget. Her fastslog Erhard Jacobsen, at regeringen kunne regne med hans stemme til en fortsat socialdemokratisk politik, at han ville fortsætte som løsgænger og dagen efter startede sit eget parti.

Dermed var den sidste mulighed for en forsoning forsvundet, og Centrum-Demokraternes entré på den politiske arena var en fuldbåret kendsgerning. Det var på Christiansborg synligt for enhver, at Erhard Jacobsen var dybt berørt, og at der ikke var tale om en taktisk beslutning med det formål at give sig selv det bedste mulige udgangspunkt rent politisk.

- Du har aldrig selv villet beskrive gruppemødet og bruddet i detaljer?

»Jamen, det var også en helt forfærdelig oplevelse. Med årene fortager indtrykkene sig naturligvis. Men det var forfærdeligt. Også for gruppe-medlemmerne. Bagefter kan jeg så med glæde konstatere, at vi havde mere med hinanden at gøre, end vi selv havde anet. Jeg kunne mærke, at selv de, der var absolut uenige med mig, havde en forståelse for, at dette ikke var noget politisk spillægteri.«

- Var der nogen opbakning til udmeldelsen?

»Nej, det var der ikke. Jeg ventede det heller ikke, og jeg forsøgte heller ikke at presse på. Men tre socialdemokratiske medlemmer af Gladsaxe kommunalbestyrelse fulgte med mig, samt en lang række socialdemokrater rundt om i landet. De har haft en lignende fornemmelse som jeg af partiets drejning. Nej, jeg regnede ikke med, at nogen i gruppen ville følge mig. Selv om nogle måske var enige i mine synspunkter om lejeværdien, blev jeg ikke støttet. Da jeg havde meddelt gruppen min udmeldelse, blev der indkaldt til møder på Ankers kontor i Statsministeriet. Inden han kom, stod jeg så der med nogle af LO's ledere. En af dem sagde: „Vi er da godt klar over, Erhard, at du har haft ret i meget, men hvorfor har du aldrig sagt noget til os, så vi kunne støtte dig?“

Hvorefter en anden fra LO sagde: „Åh hold da op, vi har aldrig villet støtte Erhard, det ved du udmærket.“ Det var jeg meget glad for at høre, det var da en nøgtern erkendelse. De fleste i LO forstod ikke problemerne med parcelhusbeskatningen. Og på det tidspunkt stod det helt klart for mig, at der stort set ikke havde været nogen i partiet, der havde støttet mine synspunkter. Hverken på det udenrigspolitiske, det kulturpolitiske eller på det ejendomsskattepolitiske område.«

– *Efter knap 40 år som medlem af Socialdemokratiet melder du dig altså ud på grund af lejeværdisagen. Var det en lille eller stor sag, synes du, der fik dig til at bryde?*

»Principielt er det en stor sag. Socialdemokratiet, der har æren for, at danske arbejdere har fået råd til at bo i eget hus, bliver pludselig talsmand for, at de samme arbejdere skal betale. Som om alle, der bor i hus, er rige. Det er ren ideologi. Men stemningen var der: Modstand mod den private ejendomsret, mod besidderen. Den stemning har også givet aversionen mod biler og senere modstanden mod reklamer i TV. Det er et eller andet had til det kapitalistiske samfund, som giver sig de besynderligste udslag. Had til de rige. Misundelse over rige, en misundelse, som får nogle til at vende sig mod folk, der aldeles ikke er rige, men blot har de symboler, som tidligere har stået for rigdom, nemlig hus og bil. En primitiv almueholdning, som er stik imod Hedtofts: „Vi skal ikke appellere til pjalten, men til kongen i et menneske.“ Derfor var lejeværdisagen en stor sag for mig. Men endelig var jeg så altså som nævnt også nået dertil, at jeg kunne mærke, at enten slog jeg til nu, eller også var jeg færdig i politik.«

– *Hvordan kunne du mærke det?*

»Man havde jo forsøgt at opstille en anden i Gladsaxe engang, selv om ingen rigtig var opmærksomme på, hvad der skete. Derfor måtte jeg se i øjnene, at når jeg nu havde gjort mig selv grundigt til grin ved ikke at gøre noget ved parcelhussagen, og når jeg i øvrigt havde gjort mig utilbørlig over for partiets ledelse, ville det være naturligt, at jeg selv indså, at mine dage som folketingspolitiker var talte.

Og så kunne jeg heller ikke længere stå model til den forlorne vel-færds- og lighedsromantik. Det der med at tage fra den ene part og give til den anden på en måde, som svarer til at fodre hunden med dens egen hale. Jeg kunne med god samvittighed sige, at jeg ikke var tilhænger af større lighed i Danmark. På visse områder ønskede jeg endda større ulighed. Ikke ulighed på den måde, at folk i min indtægtsklasse skal

have mere via skattepolitik og fordelingsmekanismer. Men sådan, at den, der arbejder godt og længe, skal have lov til at tjene væsentligt mere end den, der kun arbejder dårligt og kortvarigt. Det har ikke det fjerneste med lighed og solidaritet at gøre, at man vil give alle samme timeløn uanset, hvad de præsterer. Jo, måske nok lighed i den forstand, at alle bliver lige ringe stillet. Men det er minsandten ikke noget at stile efter.«

Stiftelsen af Centrum-Demokraterne Partiets grundlag Samarbejdet med Slesvigsk Parti

Dagen efter sin udmeldelse af Socialdemokratiet stiftede Erhard Jacobsen Centrum-Demokraterne. Han havde indkaldt til pressemøde i Fællessalen på Christiansborg klokken 18 den 7. november, og det blev et tilløbsstykke som sjældent set. Foruden de mange pressefolk var der også nogle folketingsmedlemmer til stede, dog placeret lidt mere diskret i nærheden af indgangen. Nysgerrigheden var stor, især blandt socialdemokraterne.

Og der var også mange gamle partifæller med. Af de 28 stiftere af CD var langt de fleste tidligere socialdemokrater, resten kom fra Det konservative Folkeparti, fra Venstre og Kristeligt Folkeparti. Foruden Erhard Jacobsen var de mest kendte blandt de tidligere socialdemokrater A-pressens forhenværende direktør Arne Melchior og ekspeditionssekretær René Brusvang.

Af partistifterne har præcis halvdelen dog igen forladt CD. Den første blev i øvrigt smidt ud allerede få dage efter stiftelsen. Det var daværende formand for Chaufførernes Fagforening John Hansen. Da han ringede op til Erhard Jacobsens hjem og besværede sig over Erhard Jacobsens optræden, sørgede Erhard Jacobsens datter Annelise for det videre fornødne. Nogle få andre er blevet ekskluderet senere. Men de fleste har forladt CD af andre årsager.

De gamle partistiftere, der er tilbage foruden Erhard Jacobsen, er: Arne Melchior, Bjarne Hansen, Ib Larsen, Eigil Nielsen, Svend Tønnesen, Peter von Kohl, Cato Nielsen, Poul A. Knudsen, Jørgen Bauer, Poul Therkelsen og Yvonne Herløv Andersen. René Brusvang døde i september 1986.

Erhard Jacobsen indledte pressemødet i Fællessalen: „Ingen patentløsninger, men utraditionelle metoder. Centrum-Demokraterne vil ikke gøre grin med vælgerne ved at udstede løfter om en politik, alle har gavn af, men ingen skal betale for. Men partiet ønsker, at der på en række områder startes på en frisk. At man ganske enkelt tager fat på,

Giro 23.50.00

7/11-1973.

Addresseliste over deltagerne ved Centrum-Demokraternes stiftende

Partimøde.

- kommer*
1. Erhard Jacobsen, Søvej 27-2880 Bagsværd, Tel. 985240.
  2. Ib Larsen, Mogens Alle 8-2800 Lyngby, Tel. 987912.
  3. Arne Melchior, Bulowsvej 24-B, 1870 Købh. V. Tel. 217654.
  4. Børge Mannov, Mønrøds Alle 15, 2500 Valby, Tel. 302629.
  5. Egon Højland, Værebrovej 87, 2880 Bagsværd, Tel. 981189.
  6. Peder Bøssing, Sertedams Døssering 3-2200 Kbh. N. Tel. 390124. *37.27.56*
  7. Poul A. Knudsen, Vangede Bygade 45-2820 Gentofte, Tel. GE. 4056.
  8. Palle Johnsen, Korsager Alle 56-2700 Brønshøj, Tel. BE. 7710.
  9. Bodil Liventhal, Avnsøvej 8-2820 Gentofte, Tel. GE. 1935.
  10. Birthe og Herbert Seegelke, Krogholmgårdsvej 66-2950 Vedbæk, Tel. 89237
  11. John Hensen, Büløvsvej 48-A-st. 1870 Kbh. V. Tel. 355416.
  12. Eigil Nielsen, Lidemark 4632-Bjæverskov, Tel. 03-670400-v/Køge.
  13. S. Mørkvig, Grønsevej 13, 2820 Gentofte, Tel. S. 1601.
  14. Peter von Kohl, Kastanie Alle 28, 3520-Farum.
  15. Cato Nielsen, Løngemosevej 33, 2880 Bagsværd, Tel. 984811
  16. Klaus Nieport, Skovbovænget 8, 2890-Hereskov, Tel. 984669.
  17. Rene Brusvang, Ejlersvej 13-3050 Humlebæk, Tel. 03-190827.
  18. Søren Stauning, Sdr. Banevej 3-A-3400 Hillerød, Tel. 03-263730.
  19. Yvonne Harlev Andersen, Værebrovej 34-3, 2880 Bagsværd, Tel. 983857.
  20. Jørgen Bauer, Traffes, "....."
  21. Grethe Borriild Nielsen, Keren Osdatter Stræde 12-4000-Roskilde. 03-3518
  22. Kaj Arferg Madsen, Højmosvej 29-2400-Kbh. NV. *se 183-394124*
  23. Preben Rasmussen, Henriettevej 41-2920-Charlottenlund, Tel. CR. 5947.
  24. Birgit Stauning, se under Søren Stauning.
  25. Svend Tennesen, Hovedstensvej 24-2650 Hvidovre, Tel. 783318.
  26. Poul Therkelsen, Parkdammen 36, 2650-Hvidovre, Tel. 470821.
  27. Børge Gysting, Stengårdsvænge 41-2800-Lyngby, Tel. 983890.
06000000000000000000

Der blev på mødet nedsat følgende 3 udvalg.

1. Organisationsudvalg. (Love, Økon.)

Svend Tennesen, Formand.

S. Mørkvig.

Cato Nielsen.

Poul Therkelsen.

Kaj Arferg Madsen.

2. Programudvalg.

Arne Melchior, Formand.

Børge Mannov.

~~Søren Stauning, Børge Johnsen~~

Poul A. Knudsen.

Ib Larsen.

Palle Johnsen.

3. Agitationsudvalg.

Egon Højland, Formand

Peter von Kohl.

Eigil Nielsen.

Grethe Borriild Nielsen.

~~John Hansen~~

4. Kandidatudvalg

Erhard Jacobsen (fmd.)

Arne Melchior

Børge Mannov

Møder afholdes hurtigst muligt, efter aftale med formændene.

Med venlig hilsen,

Ib Larsen.

Halvdelen af de oprindelige stiftere har forladt CD igen. Den første, som fortrød, var formanden for Chaufførernes Forbund, John Hansen. Hans medlemskab kunne tælles i timer, og på adresselisten blev han strøget af agitationsudvalget.

hvad man så længe har accepteret som ugørligt eller urørligt... Vi har ikke taget stilling til 100 punkter, hvordan i alverden skulle vi have nået det. Men vort oplæg til valgprogram giver et indtryk af, at vi på en række felter på en utraditionel måde vil tage fat på tingene og prøve at løse dem.“

– *Hvilke vælgere forestiller du dig at kunne få fat i?*

»Jeg håbede dengang som i dag, at der i befolkningen ville være 10 pct., som ikke lagde vægt på ideologiske holdninger, men på retfærdighed og sund fornuft med udgangspunkt i landets situation. Vi regnede med, at der måtte være en vælgergruppe, som var træt af alt det med, at „jeg som socialist, eller jeg som liberalist mener...“ Nej, man mener noget, fordi ens sunde fornuft siger det. Og så har vi nogle socialistiske holdninger og nogle liberale holdninger, og vi er konservative eller revolutionære alt efter, hvilken situation vi kommer ud for ved forskellige lejligheder. Men vores sunde fornuft og vores retfærdighedssans skulle gerne være der hele tiden.«

– *Altså den yderste form for pragmatisme?*

»Nej, slet ikke. For pragmatisme tager ikke hensyn til retfærdighed. Dog alligevel – pragmatisk set ud fra landets situation som helhed, ikke ud fra mit partis synspunkt. En dansk politiker må arbejde ud fra, at det er Danmark, og ikke hans parti, der skal klare sig. Så pragmatisk set ud fra landets helhedssynspunkt, det kan jeg underskrive, men ikke pragmatisk set ud fra et partipolitisk synspunkt.«

– *Du udarbejdede selv partiets programoplæg og opstillede kandidater?*

»Ja, men den centrale opstilling havde vi kun til det første valg. Da skulle det gå stærkt, så jeg sad hjemme og fandt på de fornødne navne. Nu sker det imidlertid helt lokalt. Ledelsen i partiet er faktisk prisgivet. Det eneste, vi er gået væk fra, er at kredsen opstiller, for vi kan risikere at have kredse, hvor der kun er fem medlemmer. Derfor er vi gået over til amtsvis opstilling. Det vil sige, at medlemmer i Gladsaxe er med til at bestemme, hvem der skal opstilles i Gentofte, Lyngby, Glostrup med videre – og omvendt naturligvis. Folketingsgruppen kan henstille til et amt, at den eller den bliver opstillet, men vi kan ikke kræve det. Desuden har vi den regel, at et folketingsmedlem har krav på at blive genopstillet, men uden for den almindelige opstilling. Hans eller hendes navn skal på listen. Det er den eneste indskrænkning i de lokales ret, som partiet har. Men folketingsgruppen bestemmer suverænt, hvad der skal gøres i en given politisk situation.«

Da CD opstillede til valget i 1973, havde partiet indgået samarbejde med det tyske mindretals politiske organisation Slesvigsk Parti, hvilket betød, at CD's først valgte repræsentant i Sønderjylland blev en hjemmetysker. Det vakte en del opsigt, ikke mindst i Sønderjylland. Slesvigsk Parti havde stillet op til folketingsvalgene 1920-1971 – bortset fra valgene i 1943, 1945 og i 1966 – og havde senest en repræsentant i Folketinget fra 1960 til 1964. Hvad var baggrunden for at indgå samarbejdet?

»Det var faktisk storpolitik. Det var af udenrigspolitiske grunde. Det kom af min store respekt for Willy Brandt, som ved flere lejligheder havde gjort Danmark store tjenester. Jeg kendte ham personligt fra hans tid som overborgmester i Berlin. Jeg havde blandt andet besøgt ham i 1965, da bydelen Wedding havde 100 års jubilæum. Brandt, en række andre borgmestre og jeg kørte rundt i åben karet i fire timer, og vi blev hyldet. Naturligvis især Brandt. Da mit parti nu var blevet stiftet, fandt jeg, at det ville være en smuk gestus over for Vesttyskland for at vise, at vi har stor sympati for dette land. Mit ønske om samarbejde med Slesvigsk Parti var en europæisk handling.

Desuden fandt jeg det urimeligt, at Slesvigsk Parti ikke var repræsenteret i Folketinget, selv om det ikke kunne samle stemmer til et mandat. Forud for valget i 1973 var vi i CD ganske vist klar over, at vi ikke ville komme til at mangle mandater. Men belønningen for vort samarbejde var, at vi fik Jes Schmidt i gruppen. Han var en glimrende politiker. Han optrådte aldrig nogen sinde som andet end CD's repræsentant. Han var utvivlsomt det tyske mindretal en god repræsentant, men han var CD's mand hele tiden.«

– Tror du ikke, at du har skræmt nogle sønderjyske vælgere, som nok har ment, at de ville støtte CD, men ikke Slesvigsk Parti?

»Jo, det er der ingen tvivl om. Det har vi kunnet se, efter at samarbejdet ophørte. Da har vi jo haft nogle bedre resultater i Sønderjylland.«

Ved valgene i 1973, 1975 og 1977 var CD's sønderjyske repræsentant Jes Schmidt. Han døde i august 1979, og så kom der problemer op til valget i oktober 1979. Efter en kommunikationsbrist opstillede Slesvigsk Parti en tidligere SS-mand, og det satte sindene i kog, blandt andet hos Arne Melchior og mange andre i CD. Efter store diskussioner måtte CD afbryde samarbejdet med Slesvigsk Parti. Erhard Jacobsen mener, at „det var noget kludder“, der opstod ved den lejlighed:

»Jeg lagde ikke så stor vægt på den opstilling, men andre gjorde. Mange i CD følte, at det var en bevidst demonstration fra en gruppe af Slesvigsk Partis folk at opstille en mand, der som ung havde været i SS. Den pågældende var ellers et fint, fint menneske. Jeg talte længe med ham og beklagede udviklingen, som betød, at vi måtte bryde samarbejdet. Dengang medførte det selvfølgelig noget uvenskab, men det er for længst overstået. Jeg så gerne, at samarbejdet blev genetableret, men om det kan lade sig gøre, ved jeg ikke. Skal der indgås en aftale, er det jo noget, som skal ske i Sønderjyllands Amt.«

– *I forbindelse med debatten om det samarbejde, der blev indledt med Slesvigsk Parti, har du talt om „den snottede og snobbede danskhed i grænselandet“?*

»Det har jeg sagt, ja. Jeg pegede dengang på, at sønderjyderne, der var fortrolige med grænselandet, havde en holdning, som lignede min. Nemlig at få forståelse og samarbejde med det tyske mindretal. Hvorimod nogle snobbede københavnere, der lige havde slået sig ned i grænselandet, havde en snottet – en overfladisk og flabet – holdning til danskheden. Folk, der er født og opvokset i grænselandet, har et godt forhold til tyskerne. De krakilske og slagsmålsivrige er folk, der for nylig er kommet fra København.«

Den 6. november 1973 brød Erhard Jacobsen med Socialdemokratiet. Den 7. november stiftede han Centrum-Demokraterne, men understregede samtidig, at han var regeringens parlamentariske støtte. Den 8. november væltede han regeringen. Han udeblev fra en afstemning om ændring af udskrivningsloven. Dermed stod stemmerne 86-86, og lovforslaget bortfaldt. Mødet i folketingssalen blev udsat. Da det blev genoptaget klokken 14.25, var Erhard Jacobsen stadigvæk ikke ankommet til Folketinget. Men da var beslutningen truffet i Socialdemokratiet.

I de to bevægede dage forud for den 8. november havde en række socialdemokrater overvejet valg. Men den 8. november, lige før mødet i Folketinget, sagde statsminister Anker Jørgensen efter det socialdemokratiske gruppemøde, at der ikke var nogen kommentar til et spørgsmål om valg.

På grund af Erhard Jacobsens udebliven fra afstemningen blev beslutningen truffet. Anker Jørgensen meddelte ved folketingsmødets genoptagelse, at regeringen og Folketinget måtte forudse en række tilsvarende situationer, hvor der var usikkerhed om regeringens parla-

mentariske basis. Derfor ville han indstille til dronningen, at der blev udskrevet valg den 4. december.

Fra det øjeblik, hvor det gik op for Socialdemokratiets ledelse, at Erhard Jacobsen manglede til afstemningen, og der derefter var afstemning ved navneopråb med stemmelighed som resultat, var situationen i Folketinget mildt sagt kaotisk. Hvor var Erhard Jacobsen?

Det socialdemokratiske gruppesekretariat havde forud for afstemningen forsøgt at komme igennem til Erhard Jacobsens hjem, men telefonen var blokeret, fordi så mange folk ville have anmeldelsesblanketter eller indmelde sig i det nye parti. En sekretær fik klokken 13.05 at vide, at Erhard Jacobsen lige var kørt hjemmefra.

Det var han også. Men han vendte tilbage, fordi han havde glemt sine briller. Og da Erhard Jacobsen kørte ind mod Folketinget ad Hareskovvejen kørte han tør for benzin. For det første var benzinmåleren i hans bil i uorden. For det andet – viste det sig – havde hans kone på et tidligere tidspunkt fjernet reservedunken fra bagagerummet, fordi hun skulle bruge benzin til græsslåmaskinen.

Erhard Jacobsen fik kørelejlighed til en benzinstation, hvor han fik lov til at låne en dunk. Da han kom tilbage for at aflevere den lånte benzindunk og for at få fyldt tanken i sin bil op, kunne man i radioen høre, at Erhard Jacobsens manglende tilstedeværelse i Folketinget havde skabt krise, og tankstationens bestyrer sagde noget om, at der i radioen blev talt om borgmesteren.

Begivenhedsforløbet er blevet gennemgået adskillige gange i årene siden 1973. Nogle taler om et teknisk held for Erhard Jacobsen i stedet for et teknisk uheld. Men de, der var i Folketinget den 8. november og kunne følge omstændighederne omkring Erhard Jacobsens ankomst, da valget definitivt var udskrevet, kan vanskeligt dele opfattelsen af, at der skulle foreligge et teknisk held.

Da Erhard Jacobsen kom styrtende op ad trappen mod folketingsssalen, løb han ind i en kaotisk forsamling i vandrehallen lige uden for folketingsssalen. Valget var udskrevet, dørene til folketingsssalen slået op, og som midtpunkt i den summende forsamling blev Erhard Jacobsen indviklet i diskussioner med et ordvalg, som kun sjældent er hørt i Folketinget. SF's Per Dich henvendte sig til Erhard Jacobsen, men blev afmærket med følgende salut: „Hvad Fanden blander du dig i det for. Du tilhører et andet parti.“

Blandt socialdemokraterne var bitterheden stor. Partiets gruppesekretær Karl Johan Mortensen havde båndoptaget alle telefoniske opkald til Erhard Jacobsen for at kunne dokumentere, at man rent fak-

Den 8. november 1973 var Erhard Jacobsen for alvor i begivenhedernes centrum. Tørkørslen for benzin udløste jordskredsvalget, og Erhard Jacobsens eneste tanke var, hvordan han skulle nå at samle 16.480 underskrifter på 12 dage. Ikke underligt, at han den dag følte, han ikke var sig selv.

tisk havde gjort velmente forsøg på at få fat i ham til afstemningen. Budgetminister Knud Heinesen, som er kendt for sit diplomatiske ordvalg, gik for en gang skyld over til det mere direkte og sagde, at „det er sørgeligt at se en mand i den grad gå i opløsning“. Og selv en i alle henseende nobel socialdemokrat som miljøminister Helge Nielsen forløb sig og råbte: „Dit dumme svin,“ efter Erhard Jacobsen. En reaktion, som uden tvivl dækkede de fleste socialdemokraters opfattelse af Erhard Jacobsens person i de afgørende timer.

Erhard Jacobsen virkede ikke som en, der havde planlagt noget som helst. Hans parti var i gang med at samle underskrifter til opstillingen. 16.480 godkendte underskrifter skulle der til for at deltage i det valg, som allerede var udskrevet. Og inden 12 dage skulle underskrifterne være afleveret i Indenrigsministeriet. En så kort frist havde intet parti tidligere kunnet klare.

Den 8. november havde Erhard Jacobsen ikke fantasi til at forestille sig, at valget ville komme så hurtigt:

»Da damen i benzinkiosken ude ved Hareskovvejen – hvor jeg var kørt tør for benzin – sagde noget med, at „der sker noget inde i Folketinget, De skulle da vist være derinde,“ kunne jeg nok fornemme, at den var gal. Jeg kørte alt, hvad remmer og tøj kunne holde ind til København, men da jeg kørte over Rådhuspladsen, hørte jeg i bilradioen, at Anker Jørgensen udskrev valg under henvisning til, at jeg havde svigtet, og at basis for regeringen derfor ikke var i orden.

„Så skete det,“ sagde jeg til mig selv. „Nu er du færdig, du har ikke en levende chance.“ Jeg var fuldt og fast overbevist om, at slaget var

Erhard Jacobsen har aldrig ligget på knæ for vælgernes synspunkter, men han har altid hørt efter, hvad andre havde at sige. Fornemmelsen for, hvad der rører sig blandt vælgerne, gav det nystiftede CD 236.784 stemmer ved valget i december 1973.

Politik - så det er til at forstå...

Centrum Demokraterne

Centrum-Demokraterne blev først i november 1974 til det officielle navn. Ved en fejltagelse blev partiet ved anmeldelse til Indenrigsministeriet og på stillerlisterne betegnet som Centrums Demokraterne. Man turde simpelthen ikke begynde at rette i navnet af frygt for formelle forviklinger, og til valget i 1973 optrådte partiet så under to navne. På plakaten står der Centrum Demokraterne, men Erhard Jacobsen læser i CD-avisen med navnet Centrums Demokraterne. Også bindestregen var der afvekslende brug af.

tabt. Der var intet at stille op. Jeg stod med et nystiftet parti uden underskrifter – jeg mente, at man skulle have et halvt år til at samle de nødvendige 16.480 underskrifter.

I det øjeblik jeg ankom til Folketinget, gik ind og blev råbt til, følte jeg indvendig, at alt var tabt. Jeg fortalte det ikke til nogen. Men jeg følte det.

Det gjorde jeg resten af den forfærdelige dag. Lige indtil det øjeblik, hvor jeg om aftenen kom hjem på Søvej og opdagede, at jeg næsten ikke kunne komme ind, fordi folk holdt i kø for at hente underskriftblanketter. Først da gik det op for mig, at det så langt fra at blive et nederlag, måske ville blive en kæmpesejr. Folk opfattede det således, at det var Anker Jørgensens forsøg på at kvæle mig, der havde ført til beslutningen om at udskrive valg.«

– Tror du, at Socialdemokratiet prøvede at få valget i 1973 holdt så hurtigt som muligt, så du ikke kunne nå at få dit parti klar til godkendelse og opstilling?

»En del socialdemokratiske gruppemedlemmer havde planer om ved et kup at forhindre, at jeg kunne komme i Folketinget. Derfor ønskede de den kortest mulige frist for valgkampen, så valget kunne blive holdt den 27. november. Andre modsatte sig det og ville have en rimelig frist, nemlig over tre uger.

Allerede om aftenen den 8. november var jeg klar over, at det ville gå fint. Folk kom fra virksomheder, fra militæret, fra civilforsvaret og fra Hjemmeværnet for at hente anmeldelsesblanketter, som de kunne få med hjem til underskrift. Jeg blev klar over, at det selvfølgelig ville lykkes.«

Den 13. november holdt CD sit første valgmøde. Det foregik i Stau­nings gamle kreds, Faxe. Foruden Erhard Jacobsen talte også en anden af CD's stiftere, nemlig Th. Staunings søn Søren Stauning. (Han forlod dog senere CD igen). Den 16. november afleverede CD 51.400 underskrifter i Indenrigsministeriet. Samtidig var flere hundrede tusinde anmeldelseskort ved at blive kontrolleret i kommunen – men disse kort blev der aldrig brug for. Det tredobbelte antal gyldige under­skrifter var samlet i løbet af otte dage.

Travlheden og kampgejsten i CD var stor i valgkampen. Først blev partiet godkendt som opstillingsberettiget, dernæst skulle der opstilles kandidater inden fristens udløb. Erhard Jacobsen rejste rundt i landet til talrige møder – og partiet var lige ved at glemme at få Erhard Jacob­sen opstillet i Gladsaxe-kredsen. Datteren Mimi rejste efter sin far,

fandt ham i Sønderjylland og fik hans underskrift på stillerlisten. Listerne blev afleveret i sidste øjeblik.

Den 4. december stemte 236.784 vælgere CD ind i Folketinget med 14 mandater.

Jordskredsvalget i 1973

Hartling skuffede

Første forsøg på en firkloverregering

Valget den 4. december 1973 blev et jordskredsvalg. Socialdemokratiet, Det konservative Folkeparti, Venstre, Det radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti fik følgeskab af tre nye partier, Fremskridtspartiet, Centrum-Demokraterne og Kristeligt Folkeparti foruden af Danmarks Kommunistiske Parti og Danmarks Retsforbund, som havde været uden parlamentarisk repræsentation siden 1960.

Socialdemokratiet mistede 24 mandater og fik 46, Det konservative Folkeparti blev næsten halveret fra 31 mandater til 16, Venstre tabte otte mandater og fik 22, de radikale mistede syv og landede på 20 mandater og SF tabte seks og fik i alt 11 mandater. Men ind kom Fremskridtspartiet med 28, CD med 14, Kristeligt Folkeparti med syv, DKP med seks og Retsforbundet med fem mandater. Hvorfor var der så stort et opbrud blandt vælgerne?

»Jeg mener, at Poul Hartling sagde det rigtige, da han tiltrådte som statsminister i december 1973. Nemlig at dette var vælgernes dom over blokpolitikken.

Det var jeg enig i. Der havde tidligere på året været det spil, hvor VKR ikke interesserede sig det mindste for parcelhusejerne, men kun ville bruge mig – på grund af min holdning over for parcelhusejerne – til at vælte den socialdemokratiske regering. Sammenholdt med, at nogle i Socialdemokratiet gerne spillede med og helst så, at jeg røg ud af partiet. Der var noget uægte i den opdeling. Man var kun interesseret i at holde hinanden væk. Det var tydeligt at se, at partierne var delt op i to store blokke, og det var folk trætte af. Vi var i CD klar over, at landet naturligvis skulle have en regering, og at det ikke måtte blive Anker Jørgensen, for det ville vælgerne ikke kunne forstå efter den øretæve, Socialdemokratiet havde fået ved valget. Jeg slog mig altså på

Venstre, fordi jeg var bange for, at det ellers kunne ende med VKR igen.«

– *Tror du, at VKR kunne have holdt sammen i en ny regering?*

»Slet ikke. Men de kunne godt være blevet enige om at danne en regering. Vi havde sikkert også fået tilbudt nogle ministerposter. Men det var vi slet ikke interesseret i. Vi mente, at den ny regering skulle være en slags overgangsregering, der bragte orden i tingene ved hjælp af alle de ikke-socialistiske partier i Folketinget.«

Derfor kunne Poul Hartling med 22 mandater bag sig præsentere sin ny regering for Folketinget den 19. december. På det tidspunkt havde Poul Hartling allerede trådt på den gamle samarbejdspartner Det konservative Folkeparti under regeringssonderingerne med bemærkningen om, at de konservative nu var i en position, hvor de ikke kunne tillade sig at stille krav om noget som helst. Og Fremskridtspartiet var luft for ham. I sommeren 1974 etableredes på Erhard Jacobsens foranledning Fredagsklubben. Den bestod af CD, de konservative, Retsforbundet, Kristeligt Folkeparti og Fremskridtspartiet, og i dette forum blev de politiske problemer endevendt.

»Fredagsklubben kunne påpege nogle ting over for Hartling og hans regering. Men i Venstre var der en kolossal uvilje mod at have noget med Fremskridtspartiet at gøre overhovedet. Det lagde Venstre og Hartling ikke skjul på, og det var den optræden, der bevirkede, at Hartling ikke kunne danne sin borgerlige firløverregering i begyndelsen af 1975 efter Venstres sejrvalg. Hartling var klar over, at han ikke lige kunne danne regering alene, for det ville ingen af de øvrige partier tolerere. Men han kunne heller ikke danne en borgerlig flertalsregering, for det ville Fremskridtspartiet ikke tolerere.

Fremskridtspartiet var slet ikke blevet taget med på råd, som jeg havde anbefalet det. Mogens Glistrup fik blot af en af Hartlings talsmænd at vide, at nu var den borgerlige regering sammensat. Stillet over for den kendsgerning, ville Glistrup ikke garantere det parlamentariske flertal.

Jeg er overbevist om, at hvis Hartling i perioden med den smalle Venstre-regering fra december 1973 til januar 1975 havde haft et samarbejde med Fremskridtspartiet, havde vi fået en firløverregering efter Hartlings fald i slutningen af januar 1975.

Der var en forklaring på, at Fremskridtspartiet blev holdt uden for

samarbejdet. Det spillede naturligvis en stor rolle, at Glistrup var tung at danse med. Han var jo som en ål og derfor nærmest umulig at samarbejde med.

Derimod havde Glistrup og jeg fuld fortrolighed til hinanden. Vi ville aldrig drømme om at snyde hinanden. I Venstre og andre partier var man fuldt og fast overbevist om, at Glistrup ville snyde dem. Og Glistrup var fuldt og fast overbevist om, at de andre ville snyde. I en lang række situationer gennem tiden har jeg haft det held, at Glistrup og jeg havde et personligt godt forhold til hinanden. Vi kendte hinanden og kunne stole på, at hvad vi aftalte, var en aftale.

Jeg er også overbevist om, at det betød noget, at fra den første dag i Folketinget efter 1973-valget, var CD det eneste parti, der sagde, at Glistrups parti sidder i Folketinget med samme ret som alle andre partier. Når mere end en halv million mennesker stemmer på et parti, tilkommer det ikke andre at sige, at det parti ingen indflydelse må få. Derfor tror jeg nok, at Fremskridtspartiets folk havde mere til overs for CD end for de andre partier. Jeg havde i øvrigt haft de første kontakter med Glistrup, før han kom i Folketinget, og allerede i 1973 før valget havde vi nogle store møder sammen.«

– Hvordan bedømmer du den udvikling, som Fremskridtspartiet har været igennem?

»Adskillige fremskridtsfolk levede op til de forventninger, som jeg stillede. Men Glistrup gjorde ikke. Han ville ikke have sit parti ind i praktisk politik, ville ikke have, at det tog et ansvar. Han indså – jo altså også med rette – at i så fald ville han miste en stor del af sine protestvælgere.

Man må vist nok sige, at en stor del af Glistrups vælgerkorps har bestået af folk, der har følt sig i kamp med systemet. I mange tilfælde er det folk, der har haft et mellemværende med skattevæsnet. De kræver en revolution og bliver dermed blot en yderligtgående fløj på højrefløjen. Men hvis man vil påtage sig et ansvar, kommer man til at hænge på en masse ting, som man ellers nødigt vil være med til. Det problem slås SF med i dag. Alle disse ting var ikke overraskende for mig i 1973-1974. Jeg var kommet fra Socialdemokratiet, hvor venstrefløjen havde bebrejdet partiet, at det ikke var socialistisk nok. Mens Fremskridtspartiet bebrejdede den borgerlige fløj, at den ikke var borgerlig nok. Men det kom dog bag på mig, at Fremskridtspartiets nedtur kom så hurtigt.«

– *Hvilke muligheder har Fremskridtspartiet i dag?*

»Jeg tror ikke, der rigtigt er flere muligheder for partiet. Når Fremskridtspartiet efter mere end fire år med en borgerlig regering kun kan holde sig lige over spærregrænsen, er det ikke noget opløftende for partiet. Der er heller ingen, der kan overtage lederposten efter Glistrup – og han kan ikke selv lede partiet.

Men som nævnt har det rent politisk haft betydning, at det gode forhold mellem Glistrup og mig førte til, at jeg i en række situationer kunne tale med ham og derved få løst op for noget. Således også i oktober 1982, hvor Glistrup og nogle få andre fra Fremskridtspartiet ville stemme imod firkløverregeringens store indgreb.

For at vende tilbage til 1975, så er det imidlertid politisk vigtigt at få understreget, at fordi Venstre havde behandlet Fremskridtspartiet sådan, røg chancen for en firkløverregering på gulvet. Havde vi fået en firkløverregering allerede dengang, havde den formentlig kunnet fortsætte op i 1970'erne.

I det hele taget var der store problemer med Hartlings regering. Det varede ikke længe, før jeg blev klar over, at Hartling var interesseret i et valg. Han kunne på meningsmålingerne se, at Venstre ville få et fantastisk godt valg, og allerede i maj 1974 lagde regeringen op til valg. Men det forhindrede CD ved hjælp af en tillidsdagsorden.«

I begyndelsen af maj 1974 kom regeringen med et økonomisk udspil. En såkaldt tretrinsplan med punktafgifter på 2,9 milliarder kr., indkomstskattelettelser på ca. 10 milliarder kr. fra den 1. januar 1975 og besparelser på 5 milliarder kr. fra den 1. april, kombineret med en momsforhøjelse eller andre afgifter. De politiske forhandlinger om Venstre-regeringens plan blev svære, og da Folketinget indledte andenbehandlingen af afgiftsforslagene den 9. maj, dagen før Store Bededag, måtte mødet udsættes, fordi betænkningerne fra skatteudvalget endnu ikke var kommet. Der var virkelig politisk højspænding i Folketinget. Først klokken 3.40, natten til Store Bededag, kom Folketinget i gang med behandlingen af forslagene, og da det blev konstateret, at Socialdemokratiet, Fremskridtspartiet, SF og DKP i hvert fald ikke kunne støtte forslagene, var valget sådan set en realitet, fordi Hartling havde ladet forstå, at forslagene var et kabinetsspørgsmål for regeringen. Men pludselig kom Erhard Jacobsen på banen. Langt hen på natten, da han var ved at afslutte sin tale, stillede han helt uventet for Fol-

Dronningen underrettet om valg i juni, men så kom Erhard Jacobsen

Sadan gik det natten til fredag

AF Solveig Rødsgaard

Et fuldstændigt dødt 22. juni var i dagens tidlige lørdag i Fredag. Statsminister Poul Hartling og hans ministerkolleger kom til kongens bords i kongens stue på Slotspladsen. De var alle i deres egne stuer, og kongen var i sin stue. De andre var i gang med at gøre sig klar til at møde kongen i Folketinget og i kongens stue.

Alle togde sig godt og ordentlig. Kongen var i gang med at gøre sig klar til at møde kongen i kongens stue på Slotspladsen. De var alle i deres egne stuer, og kongen var i sin stue. De andre var i gang med at gøre sig klar til at møde kongen i Folketinget og i kongens stue.

Moder udsat

Det var mandag, at afslutningen skulle have været til afslutning. Kongen var i gang med at gøre sig klar til at møde kongen i kongens stue på Slotspladsen. De var alle i deres egne stuer, og kongen var i sin stue. De andre var i gang med at gøre sig klar til at møde kongen i Folketinget og i kongens stue.

Det var mandag, at afslutningen skulle have været til afslutning. Kongen var i gang med at gøre sig klar til at møde kongen i kongens stue på Slotspladsen. De var alle i deres egne stuer, og kongen var i sin stue. De andre var i gang med at gøre sig klar til at møde kongen i Folketinget og i kongens stue.

1) Fortættet på 1. sektionen, side 10.

Justits- og kulturminister Nathalie Lind, finansminister Anders Andersen og statsminister Poul Hartling har rejst sig, for at støtte den Erhard Jacobsens tillidsberøring. Udenrigsminister Ove Guldberg sidder ned — ikke fordi han ikke deler Erhard Jacobsens og de 20 andre folketingsmedlemmers tillid til regeringen, men fordi han for øjeblikket, på grund af sine mange møder i udlandet, har orlov som folketingsmedlem. Foto: Loff Nyholm.

Frygt for pres mod kronen på mandag

Minister sov ikke i to døgn

Natten til Store Bededag 1974 forhindrede Erhard Jacobsen, at statsminister Poul Hartling kunne udskrive valg. En tillidsdagsorden blev vedtaget på CD's initiativ, og Poul Hartling måtte finde sig i at regere videre, skønt han hellere ville have haft et valg. Berlingske Tidende 11.5.1974.

ketinget et dagsordenforslag om, at det ville være uansvarligt at standse lovgivningsarbejdet midt i de alvorlige økonomiske problemer. Dagsordenen udtrykte også tillid til, at regeringen fortsat ville kunne lede lovgivningsarbejdet. Denne tillidserklæring blev vedtaget med 90 stemmer – Venstre, konservative, CD, Kristeligt Folkeparti, Fremskridtspartiet og Retsforbundet – mod 64 – Socialdemokratiet, SF og DKP.

Lidt før klokken 7 morgen blev andenbehandlingen afbrudt og forslagene sendt tilbage til fornyet behandling i skatteudvalget. Krisen var afværget.

Erhard Jacobsen mener, at det var rigtigt, at CD fik regeringen til at fortsætte:

»Regeringen havde truffet alle forberedelser til et valg, men under den meget langvarige debat kom CD altså med et tillidsvotum til regeringen, hvorefter den ikke kunne gå af. Vi fandt et sådant skridt nødvendigt, fordi vi syntes, det var helt urimeligt, at en regering, som var sat til at klare de rodede forhold, kastede os ud i et nyt valg. Og vi syntes, det var helt uansvarligt, da Hartling fik sin vilje og udskrev valg i december 1974.«

Den 5. december 1974 meddelte Poul Hartling fra Folketingets talerstol, at der ikke i Folketinget kunne konstateres et bæredygtigt flertal for Venstres plan om at sanere landets økonomi. „Vi er kommet til det resultat, at det må være rigtigt nu at spørge vælgerne, om de vil sammensætte et Folketing, der kan gennemføre den nødvendige økonomiske politik,“ sagde Hartling.

Men den begrundelse giver Erhard Jacobsen heller ikke i dag meget for:

»Poul Hartlings tale ved udskrivelsen af valget udløste vrede og bitterhed hos de andre partier. Hartlings tale rystede også mig. Jeg kan huske, at jeg mødte Anker Jørgensen lige efter i Folketinget, og han sagde til mig: „Se, den slags kan man tillade sig, hvis man er cand. theol. Hvad tror du, folk ville sige, hvis arbejdsmand Jørgensen opførte sig sådan?“ Det var meget træffende sagt.

Derfor var der kold luft omkring den sejrende Hartling efter valget den 9. januar 1975, hvor han sad i Folketinget med 42 mandater. Han

CENTRUM - DEMOKRATERNE

Centrum-Demokraternes første valgplakat blev trykt i serigrafi af partimedlem Egon Højland. Plakaten blev brugt ved valgene i 1973 og 1975.

vidste, at han ikke kunne regne med, at nogen ville anbefale, han skulle fortsætte. I hvert fald ikke på den hidtidige måde.«

– Da du pegede på Hartling efter valget i december 1973, havde du vel næppe forestillet dig, at han ville optræde sådan?

»Nej. I så fald havde jeg stillet betingelser for at pege på ham. Jeg indrømmer, at jeg havde en ganske blåøjet tillid til, at en trænet politiker som Hartling også kunne vurdere situationen og derfor vide, hvor alvorligt det ville være at kaste landet ud i en ny valgsituation. Som måske oven i købet ville betyde, at Socialdemokratiet ville komme tilbage.

Så jeg blev utrolig skuffet over Hartlings optræden. Venstre klarede sig i og for sig udmærket som regering. Men det nummer med at stille op med en helhedsplan var det rene gas og valggøgleri. Venstre drømte naturligvis ikke om at gennemføre planen, som var ord, ord og intet andet. Ud over skuffelsen fik vi jo også en gevaldig lussing, som var ved at verfe CD ud af Folketinget. Blot nogle få tusinde stemmer mindre, og vi var røget ud.«

– Trods nederlaget og kun fire mandater betænkte du dig ikke på at gå med i firkløverplanerne i januar 1975, selv om det vel også kunne være et risikobetonet eksperiment?

»Det var jo næsten nødvendigt, hvis vi skulle stille med et alternativ til den socialdemokratiske fløj. Hvis man endelig skulle sige noget om firkløveren i 1975, så er det, at vi nok skulle have satset på en firkløverregering allerede i december 1973.«

– Havde det været realistisk med et firkløver i stedet for Hartlings smalle regering?

»Min frygt for VKR og et nyt tilløb til blokpolitik var meget stor. Men kunne Venstre og konservative gå sammen med de nye partier CD og Kristeligt Folkeparti, havde situationen været en hel anden. Desværre havde jeg fejlvurderet begivenhederne op til valget 73. Nogle dage før valget fløj jeg fra Billund til København. Med i flyet var Hartling, og vi talte naturligvis om det forestående valg. Hartling spurgte så, hvilke tanker jeg havde gjort mig, og jeg svarede: „Ja, jeg har faktisk tænkt på dig og Venstre.“ „Det er jeg vældig glad for,“ sagde Hartling, „for det har vi også selv gjort os nogle tanker om.“

Poul Hartling har senere erkendt, at hans rene Venstre-regering reelt blev dannet på det tidspunkt. Med CD for kunne de øvrige partier ikke så godt gå imod, hvis de da ikke ville fremtvinge en socialdemokra-

tisk regering. Det er den slags fejltagelser, der kan finde sted. Men det hører også med i billedet, at CD kun havde eksisteret i ganske kort tid. Vi havde ærlig talt ikke tænkt så meget på regeringsdannelse bortset fra, at CD ikke hørte hjemme i en regering.«

– *Men det var I alligevel parat til 14 måneder senere?*

»Det var sandelig ikke, fordi lysten drev os. Men jeg vurderede, at vi efter dette vældige valgsmæk kunne have behov for den gevinst og prestige, der ligger i at være regeringsparti. Det var altså mere nøden end lysten, der fik os til at sige ja til regeringsplanerne.«

– *Hvilken ministerpost var du udset til i den regering, som aldrig kom ud af kulissen?*

»Indenrigsminister.«

– *Og der var ikke andre ministerposter til CD?*

»Aftalen var, at CD skulle have en og Kristeligt Folkeparti to ministre. Resten skulle Venstre og konservative deles om. Det var retfærdigt nok, for Kristeligt Folkeparti var dengang større end vi var. Men som nævnt forpurrede Glistrup jo det hele i sidste øjeblik.«

– *Hvad gør man så med fire mandater, når strategien om at overleve som regeringsparti falder på gulvet?*

»Der var ikke andet at gøre end at få det bedste ud af situationen. At Anker Jørgensen trådte til igen, var en naturlig følge af udviklingen. Og det var vi da også fuldt indforstået med. Også i de andre borgerlige partier har man erkendt, at der måtte samarbejdes trods alt. Og det blev i de følgende år til adskillige store forlig, hvor Venstre og konservative enten sammen eller hver for sig samarbejdede med Socialdemokratiet. Men i hovedsagen var det de radikale, CD og Kristeligt Folkeparti, som indgik forligene med socialdemokraterne.«

Det første store forlig var Septemberforliget i 1975 mellem Socialdemokratiet, Venstre, radikale, CD og Kristeligt Folkeparti. Hovedindholdet var en momsnedsettelse, ophævelse af Venstre-regeringens tvangsopsparing, indførelse af en erhvervsstøtte på 1 milliard kr., offentlige investeringer på 630 millioner kr., og en hensigtserklæring om en bremse på priser, omkostninger og indkomster.

To sejrherre og én taber på valgaften den 15. februar 1977. Statsminister Anker Jørgensen havde en gevinst på 12 mandater, Erhard Jacobsen havde et plus på syv. I midten fhv. statsminister Poul Hartling, som fik sit parti halveret fra 42 til 21 mandater. Medlidenheden med Poul Hartling var til at overse, specielt i CD, som på grund af Poul Hartlings valgstrategi var på nippet til at ryge ud af Folketinget ved valget i 1975.

Det andet store forlig var det såkaldte Augustforlig I fra 1976 mellem Socialdemokratiet, radikale, CD og Kristeligt Folkeparti. Det indeholdt blandt andet skrappe indgreb over for lønudviklingen med en bestemmelse om, at den gennemsnitlige løn højst måtte stige 2 pct. i hvert af overenskomstårene 1977-78 og 1978-79 ud over dyrtidsreguleringen.

Augustforlig II blev indgået i 1977 mellem Socialdemokratiet, Venstre, konservative og radikale, men her ville CD ikke være med. Forliget betød blandt andet en momsforhøjelse, forhøjelse af registreringsafgiften for biler og af benzinafgiften samt indførelse af erhvervsfremmende foranstaltninger.

Den 30. august 1978 dannede Socialdemokratiet og Venstre regering sammen. Anker Jørgensen var statsminister, Henning Christophersen blev udenrigsminister.

– SV-regeringen var da i hvert fald politisk nytænkning. Hvad syntes du om konstellationen?

»Vi hørte ikke til dem, som lukkede op for de gammeldags vrøvlerier om arbejder-bondesamarbejdet og den slags. Men ideen var god nok, og vi støttede af fuldt hjerte, at man gjorde et alvorligt forsøg på at fjerne de evindelige modsætningsforhold mellem Socialdemokratiet og de store borgerlige partier. Derfor gav vi også en form for eksistensgaranti, idet vi ville bidrage til, at regeringen ikke blev væltet. Og det var et tilsagn, som var gældende frem til overenskomstforhandlingernes udløb i foråret 1979. At SV-samarbejdet alligevel ikke kunne holde og resulterede i valget i oktober 1979, kan vi i hvert fald ikke lastes for.

Vi havde ikke de største forventninger til valget. Men jeg havde trods alt ikke regnet med, at vi ville gå ned fra 11 til seks mandater. Valget i februar 1977 havde givet os en fremgang fra fire til 11 mandater, og det var det valg, der fik Anker Jørgensen til at bruge udtrykket om, at jeg hev kaniner op af hatten. Meget morsomt, men ikke særligt originalt.

Udgangspunktet var egentlig folkeskoleloven, som vi havde stemt imod, mens Socialdemokratiet, SF, Kristeligt Folkeparti, radikale og Venstre stemte for. Derfor var netop denne lov en af vore mærkesager, og fordi vi markerer vor modstand, er der ikke tale om kaniner. Men der skete altså det, at mens alle andre i partilederrunden sad og snakkede om økonomi, så fremhævede jeg nogle eksempler på groft misbrug af skolen som et politisk instrument. Det var ikke så meget det, at man indoktrinerede, men lige så meget at man spildte tiden. Jeg havde fået

brev fra forældre til et barn på en skole i Albertslund, og her havde man beskæftiget sig i et halvt år med emnet revolution. Jeg sagde et halvt år, og det kom jeg i vældig modvind for. Det var nemlig kun 14 timer, sagde forsvarerne. Og det analyserede vi så. Javel, muligvis var det ikke et halvt år, men i hvert fald en undervisning spredt ud over adskillige måneder. Og har man kun 25 timer i alt, så er det i hvert fald ikke forkert, at 14 timer lægger beslag på halvdelen af undervisningstiden. Igen forsøgte man at latterliggøre CD og mig på enhver måde. Men ikke desto mindre kom der initiativer i Folketinget, og det lykkedes at få ændret vejledningen i, hvordan man skal undervise i historie i folkeskolen. Den sag opfatter jeg som et typisk eksempel på, hvad vi mange gange har lidt under, nemlig at en populær og let forståelig fremstilling af tingene bliver fremstillet som noget popularitetssøgende. Det ville være en kærkommen forandring, hvis man kunne erkende, at manden har ret, i stedet for at falde over ham, fordi tingene bliver fremsat på en måde, som gør indtryk og vækker til eftertanke.

I dag ved de fleste udmærket, at CD's kritik af folkeskolen er velanbragt. Hvem har ikke hørt elever fortælle, at skolen ikke er værd at gå i, lærere fortælle, at skolen ikke er til at holde ud at være i, og forældre, som klager over, at deres børn ikke lærer noget. Gymnasiet siger, at der er problemer med folkeskoleelever, som ingenting ved om historie, ingenting ved om regning og som ikke kan stave. Alt det er åbenlyst. Og hvorfor skal det så være angribeligt, at man bringer det frem?

På samme måde med sagen om præsten i Lundehuskirken. Jeg følte mig forpligtet til at besvære mig over, at præsten havde misbrugt julegudstjenesten i TV i 1983 og i sin prædiken havde rettet et beskidt angreb på USA. Jeg rejste sagen under valgkampen, og min vurdering var helt nøgternt, at CD ville tabe stemmer på sagen. Og det kom vi også til. Men alligevel tror jeg, at omtalen gav anledning til en vældig diskussion rundt omkring, for de fleste er nu engang imod, at præster bruger kirkerne til politiske felttog.«

Firkløverets tilsynekomst Svigtede valgløfter Skiftet fra Henning Christophersen til Poul Schlüter

Langt hen i 1981 var CD fast støtteparti for Socialdemokratiet sammen med Kristeligt Folkeparti. I maj blev der således indgået et politisk-økonomisk forlig mellem Socialdemokratiet, radikale, CD og Kristeligt Folkeparti. Men i november 1981 blev den socialdemokratiske regering væltet på grund af et flertal imod at beskutte pensionskasserne. Og på det tidspunkt var der allerede håndfaste realiteter bag snakken om et firkløversamarbejde. Hvad førte egentlig til, at det samarbejde blev genoptaget, når både CD og Kristeligt Folkeparti klart havde markeret sig som støttepartier for den socialdemokratiske regering?

»Vi havde snakket firkløversamarbejde flere gange. Også forud for SV-regeringen i 1978. Dengang var de konservative yderst skuffede over, at Venstre brød ud af firkløveren og direkte allierede sig med Socialdemokratiet. Da SV-regeringen ikke holdt, var firkløveren igen aktuelt. Og allerede i 1979 var der blandt de fire partier en gensidig forståelse for, at vi på et tidspunkt måtte finde sammen i et egentlig samarbejde. I december 1979 var det dog ikke mere udpræget, end at vi havde forskellige opfattelser af, hvordan man skulle stemme for socialdemokratiske initiativer. Venstre og konservative stemte således imod indkomspolitikken med indefrysningen af fem dyrtidsportioner. Vi stemte for, og fik alvorlige bebrejdelser fra V og K. Men jeg kunne nu ikke se, at man skulle stemme mod en indkomspolitik, som var skrapere, end man havde turdet føre den andre steder. En skrap indkomspolitik er ikke partipolitik, men sund fornuft, og sund fornuft vil CD ikke sige nej til. Uenigheden om indkomspolitikken ødelagde da heller ikke firkløvertanken. Og samtidig skete der det, at Socialdemokratiet blev tyngt af teoretikernes fremmarch med skatter og afgifter, som vi i hvert fald ikke sympatiserede med. Vi ønskede også større besparelser, end Socialdemokratiet turde lægge frem.

Vort nej til Socialdemokratiets forslag om en økonomisk sanering betød automatisk, at firkløverpartierne nærmede sig hinanden igen. Valgresultatet i 1981 mente vi, ville bane vej for en firkløverregering, især da i betragtning af, at Anker Jørgensen jo ikke lagde skjul på sin modvilje mod at fortsætte som regeringsleder.«

– Venstre og konservative gik i valgkamp i november/december 1981 med en fælles plan, som CD i realiteten undsgæde. Var det baggrunden for, at CD nåede op på sit hidtil højeste mandattal på 15?

»Det var vel en medvirkende årsag. Den store tilslutning til CD skyldtes formentlig i særlig grad to ting. For det første at vi havde sagt nej til Socialdemokratiets plan om at beskutte pensionsopsparingen. For det andet frarådede vi stærkt at følge VK's plan om markante indgreb over for arbejdsløshedsunderstøttelsen. Paradoksalt nok måtte vi senere stemme for begge forslagene som regeringsparti.

Men jeg synes egentlig, at vi havde en gyldig undskyldning for at skifte holdning. I valgkampen 1981 havde vi alle sammen en forestilling om, at statens budgetunderskud ville blive ca. 50 mia. kr. Da firkløverregeringen så overtog regeringsansvaret i eftersommeren 1982, var underskuddet helt oppe på 70 mia. kr. Og beregningerne viste, at vi meget hurtigt ville få et underskud på 100 mia. kr., hvis ikke der blev grebet afgørende ind. En så slem økonomi hører under den afdeling, som siger, at nød bryder alle love eller i hvert fald alle løfter. Vi var ganske simpelt nødt til at finde penge, hvor det overhovedet var muligt. Og det blev blandt andet til pensionsbeskatningen og nedskæringerne på dagpenge, i øvrigt indgreb, som i en vis udstrækning afbalancerer hinanden, idet arbejdsløse og pensionssparere næppe kan siges at være en sammenfaldende befolkningsgruppe.

Jeg skal ikke bortforklare, at det var ubehageligt at stemme anderledes, end man havde lovet. Landets situation retfærdiggjorde den ændrede holdning, og jeg tror ikke, nogen kunne forudse, hvor drastisk forværret samfundsøkonomien ville udvikle sig i løbet af så kort tid. Som tingene formede sig, ville det være helt uforsvarligt at sætte hensynet til partiets ve og vel og valgløfter i første række og stemme imod indgreb, som var aldeles nødvendige for at sikre hele samfundets ve og vel.«

På trods af et socialdemokratisk mandattab på ni og på trods af Anker Jørgensens ønske om at gå i opposition, kom der alligevel en socialdemokratisk mindretalsregering efter valget den 8. december 1981.

Erhard Jacobsen og Mimi på valgaftenen den 8. december 1981. CD vandt 9 mandater og fik ialt 15.

Vælgernes afgørelse gav to muligheder for en mindretalsregering. En firkløverregering med 65 mandater, hvilket krævede støtte fra både de radikale og Fremskridtspartiet. Eller en socialdemokratisk mindretalsregering med 59 mandater, som forudsatte støtte fra de radikale og SF.

Under den første omgang af den såkaldte dronningerunde pegede et flertal – Socialdemokratiet, SF, radikale og VS – på Anker Jørgensen som forhandlingsleder. Et mindretal – firkløverpartierne – pegede på Henning Christophersen. I den konservative folketingsgruppe var der taget nogle dybe indåndinger, inden man pegede på Venstres leder, men det afgørende havde været at holde sammen på Firkløveret. Anker Jørgensens sonderinger hos radikale og SF førte imidlertid ikke til noget, men dagen før dronningerunde nummer to tvang et stort flertal i den socialdemokratiske folketingsgruppe samt LO-toppen Anker Jørgensen til at fortsætte som statsminister for en socialdemokratisk mindretalsregering uden på forhånd at have et parlamentarisk sikkerhedsnet. Anker Jørgensen var ellers indstillet på at gå i opposition,

men måtte så danne sit femte ministerium, hvilket skete den 30. december 1981. Det kunne således se ud, som om muligheden for en firkløverregering igen fortonede sig i det uvisse. Men den 2. september 1982 kom der en hånds-rækning fra Anker Jørgensen. Han kunne ikke få støtte til sin helhedsplan, og derfor trak den socialdemokratiske regering sig tilbage uden at udskrive valg.

Nu skulle det så vise sig, om det overhovedet kunne lade sig gøre at danne en anden regering end en socialdemokratisk. I første omgang var der ikke meget, der tydede på det. Ved første runde hos dronningen ville Socialdemokratiet slet ikke pege på en bestemt forhandlingsleder. De radikale, Fremskridtspartiet og de konservative pegede på Poul Schlüter. Mens Venstre, Kristeligt Folkeparti og CD pegede på Henning Christophersen.

Knuden begyndte at løsnes efter en samtale mellem Erhard Jacobsen og Poul Schlüter. Lørdag den 4. september begyndte forhandlingerne i Erhard Jacobsens sofa i villaen på Søvej i Bagsværd. Mødet bandede vej for nye kontakter i weekendens løb mellem Poul Schlüter, Henning Christophersen, Christian Christensen fra Kristeligt Folkeparti samt Erhard Jacobsen. Og sent mandag aften den 6. september faldt brikkerne på plads. Alle partier fra de radikale til Fremskridtspartiet ville nu samlet pege på Poul Schlüter som statsministerkandidat. Og det var en udvikling, som ikke mindst skyldtes et pres fra CD personificeret ved Erhard Jacobsen.

Dagen efter meddelte Poul Schlüter dronningen, at han ikke kunne danne en flertalsregering, men ved en ny dronningerunde pegede alle borgerlige partier – fra de radikale til Fremskridtspartiet – på Poul Schlüter, og derefter tilrådede den fungerende statsminister Anker Jørgensen dronningen at overlade til Poul Schlüter at danne regering. Den 10. september kunne Poul Schlüter gå til dronningen med sin nye regering. Der var otte ministre til hvert af de to store regeringspartier, fire til CD og en til Kristeligt Folkeparti.

– Hvorfor skulle der ni måneders udklækningstid til, før firkløverregeringen kunne se dagens lys?

»Der var nok flere ting, der spillede ind. Sandheden i ære var der i foråret 1982 en kølig stemning blandt firkløverpartierne. Mit indtryk var, at de konservative puslede med tanker om at få etableret et egentligt samarbejde med Socialdemokratiet. Men alt blev anderledes, da Anker Jørgensen frasagde sig regeringsmagten i september 1982. Pludselig var den rette stemning der. Og denne gang var det Poul Schlüter,

10. september 1982 var en glad partileder for en gangs skyld selv i fotografens rolle. Erhard Jacobsen venter på Amalienborg Slotsplads på, at den nyudnævnte borgerlige regering med datteren Mimi som kulturminister skulle komme ud fra Dronning Margrethe.

der gik i offensiven. Efter valget i december 1981 var det Henning Christophersen og Uffe Ellemann-Jensen, der havde taget initiativet. Men nu gik Poul Schlüter i front. Han ringede og spurgte, om han måtte komme ud for at sludre lidt. Og i løbet af nogle hyggelige timer var vi i realiteten enige om den videre køreplan.«

– *Din betegnelse som firkløverregeringens arkitekt hænger tæt sammen med, at du først peger på Henning Christophersen som statsministerkandidat, men blot et par dage senere er det Poul Schlüter, du peger på. Hvad fik dig til at skifte mening?*
»Når Poul Schlüter og jeg sidder i sofaen og udveksler synspunkter er det umuligt bagefter at redegøre detaljeret for, hvem der kom med hvilken idé. Det har næppe været nødvendigt for mig at tydeliggøre for Poul Schlüter, at hans kandidatur til statsministerposten måtte indebære nogle meget store indrømmelser til Venstre, når Henning Christophersen ikke kunne blive statsminister. Indrømmelserne måtte

ligge i at give Venstre overvægt i fordelingen af ministerposter og indflydelse i regeringen. Og i den forbindelse kunne man godt tage en ministerpost fra CD, hvis det kunne få regeringsdannelsen til at lykkes.

Når man har kaldt mig for firkløverregeringens arkitekt, så hænger det nok sammen med det faktum, at det var CD's rolle i regeringsdannelsen, der blev afgørende for, hvor statsministerposten havnede. Efter valget i 1981 pegede vi jo på Henning Christophersen, mens vi i september 1982 i anden omgang pegede på Poul Schlüter, uden at der var sket mandatmæssige forskydninger. Skiftet må ikke ses som en udlægning af, at Henning Christophersen ikke længere duede. Ved regeringsdiskussionerne i december 1981 kunne jeg i og for sig lige så godt have peget på Poul Schlüter. Og når det ikke skete, så var det, fordi Poul Schlüter holdt sig lidt i baggrunden, og jeg havde indtryk af, at han havde nogle helt andre tanker blandt andet med de radikale. Det var vist også på grund af langvarige forhandlinger med Niels Helveg Petersen efter valget, at Poul Schlüter ikke nåede at tale med mig, fordi jeg måtte gå til et andet møde. Derimod var Venstre hurtige. Allerede på valgaftenen fik jeg en henvendelse fra Henning Christophersen og Uffe Ellemann-Jensen, og dagen efter valget mødtes vi i mit hjem. Og når de henvender sig først, er det vel naturligt at høre på deres planer.

Omvendt var det Poul Schlüter, der tog initiativet i september 1982. Og så var det lige så naturligt, at det var ham, jeg lyttede til. Det har altså intet at gøre med, at Henning Christophersen var bedre end Poul Schlüter eller omvendt. Hvis Poul Schlüter på valgaftenen havde henvendt sig til CD, så ville jeg naturligvis have været med på hans tanker, især da han jo kom fra det største parti. Men dermed er ikke sagt, at regeringsdannelsen kunne have fået et andet forløb og måske være endt med en firkløverregering allerede i december 1981, for det er jeg ikke så sikker på, situationen var til.«

– Nåede CD og Venstre overhovedet at snakke om ministerposter i december 1981?

»Ih ja. Og for så vidt var det talmæssigt mere fordelagtigt for os, fordi der var tiltænkt os fem ministerposter mod de fire, vi fik, da firkløverregeringen blev en realitet. Men hverken i december 1981 eller september 1982 spillede det nogen rolle for os, om vi fik overdraget en ministerpost mere eller mindre. Det må vel erkendes, at havde CD stået fast på, at Henning Christophersen skulle have været statsminister, så havde udviklingen formet sig en del anderledes. Jeg er ganske simpelt ude af stand til at overskue, hvad der i givet fald var sket. Hvis der skal

tales om arkitekt i forbindelse med firkloverregeringens dannelse, er det nok mest rigtigt at sige, at der var tale om flere arkitekter. Hellere vil jeg karakterisere det som et samspil. Og der var tale om megen venkabelig forståelse i de samtaler, jeg førte med Poul Schlüter, og det er i øvrigt en forståelse, som har præget samarbejdet siden.«

– *Det var dig, der satte navn på CD's ministre?*

»Næh, det var det nu ikke. Men selvfølgelig havde jeg gjort mig nogle tanker om, hvem der kunne komme på tale. Og spørgsmålet var jo også allerede diskuteret, da Henning Christophersen var i gang med regeringsdannelserne.«

– *Lagde I vægt på at få Kulturministeriet?*

»Nej, vi ville langt hellere have haft Undervisningsministeriet. Men Venstre var altså lige så stærkt interesseret. Det kunne vi godt forstå, og derfor insisterede vi ikke.«

– *Hvordan bedømmer du regeringens evne til at samarbejde på baggrund af de høstede erfaringer?*

»Jamen, det er da gået helt utrolig godt. Når jeg bruger en vending som utrolig, så der det fordi ingen ville have troet på, at det kunne gå så godt. Ingen ville på forhånd have troet, at Venstre og konservative kunne samarbejde med så stor respekt og gensidig forståelse, når man nu tænker på de historiske modsætningsforhold mellem de to partier. Den kølige atmosfære, som efter min opfattelse kunne fornemmes efter Henning Christophersens forsøg på at skabe en regering i december 1981, havde jeg egentlig troet kunne skabe vanskeligheder for Poul Schlüters firkloverregering. Når det gik anderledes, vil jeg give Poul Schlüters gode sider æren for det. Hans grundindstilling er, at han gerne vil være venlig og ordentlig. Men samtidig kan han også være fast og bestemt. Der er aldrig tale om ondskab, og han forfølger aldrig og går ikke ind i konspirationer. Det er faktisk noget af det mest vigtige i et regeringssamarbejde. Det værste, der kan overgå et parti er, hvis man føler, at nu har de andre i samarbejdet sluttet front mod én.

Sådan en udvikling er utrolig ubehagelig og helt ødelæggende for et godt samarbejde. Men heldigvis har der aldrig været tilløb til den slags, og derfor er det også gået så aldeles udmærket.«

Borgmestereffekten. Kommunevalget i marts 1970 medførte, at Erhard Jacobsen sugede stemmer fra de konservative. 23.852 stemte på Socialdemokratiet, heraf 20.147 personligt på Erhard Jacobsen. Viceborgmester Poul Schlüter fik 6.310 personlige stemmer, og partiet 9.762 stemmer. Trods nederlaget havde Poul Schlüter smilet fremme.

– Men samarbejdet gik jo ikke mere udmærket, end at CD fik ørerne i valgmaskinen ved valget i 1984.

»Nu var vi jo ikke så uforberede på, at valget i januar 1984 ville reducere vort mandattal. Vi gik tilbage fra femten til otte mandater og forklaringen vil jeg lægge på statsministereffekten. Det har man jo set så mange gange. Ikke mindst i forbindelse med Poul Hartling, som jo vurderede, at et valg inden jul 1974 ville have givet ham mindst 30 pct. af stemmerne. Nu kom valget først i januar 1975, og stemmeandelen blev på godt 23 pct., men immervæk en fordobling af Venstres mandater. På samme måde havde valget i 1984 en statsministereffekt, og den gik ud over blandt andet os.

Vi har mange, mange sympatisører med rod hos de konservative. Og de svingede nu tilbage til det parti, som i kraft af statsministerposten stod med den tydeligste markering. Sørgeligt, men fuldt forstå-

Statsministereffekten. Folketingsvalget i januar 1984 medførte, at de konservative med statsminister Poul Schlüter i spidsen sugede stemmer fra de øvrige borgerlige partier. Det gik især ud over CD, som blev halveret og gik ned fra femten til otte mandater.

ligt. I sorgen over tilbagegangen glædede vi os trods alt over, at nedgangslinien ikke var helt så slem som tidligere, hvor vi måtte nøjes med seks eller endda fire mandater. Vi glædede os også over, at hele den øvrige regering fastslog, at valgnederlaget ikke skulle reducere antallet af CD-ministre. Jeg havde ellers omgående efter valgresultatet sagt til Poul Schlüter, at vi havde fuld forståelse, hvis den konservative gruppe fik blod på tanden efter det gode valg. Og frem for at Poul Schlüter skulle få vanskeligheder med den konservative folketingsgruppe, ville vi hellere forlods afgive et ministerium, hvis det kunne hjælpe. Men Poul Schlüter mente, at man skulle holde fast i den vedtagne ministerfordeling. Skulle der ske ændringer i balancen måtte man i hvert fald vente, til der kom en anledning. Og jeg vil da heller ikke skjule, at det skam betød noget for CD at kunne fortsætte med fire ministre også efter valgnederlaget.«

– Det positive har dog den negative side, at jo mindre en folketingsgruppe er, desto større er belastningen for dem, som ikke bliver ministre?

»Det er indlysende en kæmpebelastning for dem, der skal tage det daglige slæb i folketingsgruppen. Og når jeg tænker tilbage i tiden er det næsten ufatteligt, at gruppen har kunnet overkomme det. Også fordi jeg selv har satset på arbejdet i EF-Parlamentet i Strasbourg og de opgaver, man kunne kalde den overordnede politik, og hvor jeg altid skal være klar til at rykke ud. På den baggrund var vi da også glade for at få Niels Bollmann tilbage som en styrkelse af gruppearbejdet, selv om vi samtidig var kede af at give afkald på Boligministeriet. Men sådan er der plusser og minusser ved alle ændringer.«

Hensynet til middelstanden

CD's rolle i regeringen

CD's mærkesager

Debatten om, hvilke partier der har mest ud af regeringssamarbejdet, har kørt i hele firkløverregeringens levetid. Med i det skal også tages, at Erhard Jacobsen er kendt for at springe op som en løve og kræve alle mulige hensyn og indrømmelser i regeringssamarbejdet – for så at falde ned som et lam uden at få noget som helst. Sådant fremstilles CD i hvert fald ofte – især når det drejer sig om sager vedrørende husejere og bilister, der jo er markeret som mærkesager for CD. Erhard Jacobsen:

»Jamen jeg skal da ikke bestride, at det kan se sådan ud, og det er under alle omstændigheder i overensstemmelse med mediernes fremstilling. Men det er bare ikke sådan, tingene foregår. Vi behøver nemlig slet ikke at sige noget til de øvrige regeringspartier. For de ved helt præcis, hvor de har CD. Om parcelhusejerne og bilisterne er vore mærkesager, kan altid diskuteres. Men vi har sagt, at en borgerlig regering må tage det hensyn til middelstanden i Danmark, at man ikke bevidstløst fortsætter den socialdemokratisk-radikale politik med, at penge skal hentes hos dem, som ser ud til at være rige. Nemlig dem, der har hus eller bil eller noget så slemt som begge dele på én gang. Det er nemlig en gruppe, som ofte har sat meget andet til side for at gøre noget, de måske ikke helt havde råd til. De har prøvet at rejse hovedet lidt over, hvad andre gør. Men det må man ikke i Danmark. For så bliver man ligu-sterfascist. Parcelhusejere og bilister har været lighedspofeternes yndlingsofre, og det er altid dem, der skal betale, fordi de har nogle værdier, som er lette at få øje på, og som de naturligvis nødigt giver slip på. Vil man beskatte folk i forhold til deres rigdom, så er det deres indkomst og forbrug, man skal tage fat på og så sandelig ikke boligen og bilen.

Det er det, CD har advaret imod. Og alle og enhver ved, at allerede før jeg stiftede CD, var et af mine væsentlige kritikpunkter den uretfærdige behandling af lejeværdierne, som Socialdemokratiet medvirkede til.

For CD gælder, at det jo ikke er de tre andre regeringspartier, der går ind for at hæve skattetrykket på bilister og boligejere. Det er Folketingets flertal, der dirigerer, hvad der skal være aktuel politik. Og vi går ikke ind for den holdning, at så må regeringen hæve fanen og gå af, fordi man ikke kan få sin vilje i disse spørgsmål.

Da firkløverregeringen kom til, var det ikke med en programmerklæring om at lette skatterne for boligejere og bilister. Derimod blev en genopretning af økonomien fastlagt som det overordnede mål. Og den målsætning føler CD sig naturligvis også forpligtet over for. Der er altså ikke tale om, at vi har prøvet at sætte de tre andre partier stolen for døren, som det så smukt hedder i den politiske terminologi. Så drastiske skridt er slet ikke nødvendige i regeringen, og i øvrigt er det det rene pjat at tro, at CD's otte mandater kan sætte Folketingets flertal noget som helst for døren.«

– Tror du alligevel ikke, at det er CD's manglende gennemslagskraft på boligmarkedet og for bilerne, som i sidste ende får vælgerne til at rynke lidt på næsen ad CD?
»Nej, det tror jeg aldeles ikke. Vælgertilslutningen er udmærket. Vi ligger efter meningsmålingerne stadig omkring de 4 pct. Og ved en nogenlunde rimelig valgkamp kommer vi op på det samme eller måske noget mere, end vi fik ved det seneste valg. Næh, det er det politiske livs vilkår, der ikke tages hensyn til. I en vis udstrækning vil jeg lægge ansvaret for den ringe indsigt i den politiske virkelighed på skolerne – særlig gymnasierne – Danmarks Radio og pressen. Det er ganske simpelt for ringe en viden, befolkningen får. Man burde ustandselig vise mandatfordelingen i Folketinget. For eksempel kunne man vise, at de partier, som ønsker en højere skat på parcelhusene har 93 af 179 mandater. De fire regeringspartier har ikke nær så mange mandater, og CD har som bekendt kun otte. De partier, som ønsker reklamefrit TV, har flertal i Folketinget. De partier, som ønsker et ringere forsvar af Danmark, har flertal i Folketinget. Og sådan kunne man blive ved. Den baggrund skal man huske på, når man beklager sig over, at den usle regering ikke er i stand til at gennemføre en ønsket politik.

Regeringen har kun et enkelt våben af virkelig betydning. Det er at gå af, og det er et våben, som kun kan bruges en enkelt gang. Hvis regeringen opførte sig sådan, så ville der lyde helt andre toner. Så ville man beklage sig over, at regeringen ikke rettede landets økonomi op som lovet, og at man ikke kunne være bekendt at forlade styret i utide. Det er den problemstilling, som skal gentages og gentages og hamres ind i folks bevidsthed. For det er den enkle sandhed.

Men det ved folk åbenbart ikke noget om. Jeg får ustandselig breve fra vælgere i andre partier med bebrejdelser over, at CD har svigtet. Jamen herregud da. De klagende er medlemmer af andre partier. Hvordan i alverden kan de så tillade sig at bede mit parti med otte mandater om noget som helst. De må naturligvis henvende sig til deres egne partier, for det kan da ikke kun være CD, der har svigtet. All right, hvis CD's otte mandater havde udgjort et flertal til den ene eller anden side, kunne man måske bebrejde os noget. Men vore otte mandater har ikke været tungen på vægtskålen, og vi har ærlig talt ikke mulighed for at gøre hverken fra eller til.«

– *Der er altså ikke tale om løftesvigt fra CD's side?*

»Overhovedet ikke. Hvis nogen har svigtet i dette problem, så er det da repræsentanter for parcelhusejerne og i en vis udstrækning bilisternes repræsentanter. I en række situationer, hvor CD satte en del ind på at tale husejernes sag, hvad skete så? Jo, vi blev hånet i store dele af pressen og radio og TV af fremtrædende politiske ledere. Men ikke en smule opbakning kom der fra grundejernes og bilisternes organisationer.

Man burde have hamret løs på de lokale politiske repræsentanter og forklaret, at man ikke ville tolerere, at der bliver gjort sådan og sådan. Men ikke en lyd kom der. Ikke fra en eneste grundejerforening i hele landet. Er der svigt, så er det så sandelig boligejerne, der har svigtet. De skulle i stedet for at hygge sig omdanne grundejerforeningerne til regelrette politiske kamporganisationer. Og så i øvrigt huske, hvor de sætter krydsene på valgdagen.

En meget stor del af de to millioner vælgere, der har økonomiske interesser som hus- og bilejere, glemmer at varetage disse interesser, når de går til valg. De stemmer på Socialdemokratiet, SF og radikale, som derefter er i stand til at spænde ben, når regeringspartierne ønsker at bremse stigningerne i grund- og lejeværdibeskatningen. CD holder naturligvis fast i sine principielle synspunkter om, at folk ikke skal straffes, fordi de investerer i hus og bil. Men vælgere, som afleverer deres kryds ved et parti, som går ind for højere bil- og boligskatter, kan altså ikke tillade sig at stille politiske krav til CD. Og vi har heller ikke i sinde at sætte regeringens eksistens på spil i sager, der vedrører enkeltgruppers i den store sammenhæng underordnede skatteforhold. CD føler en forpligtelse over for regeringsfællesskabet, og vi vil gerne yde et offer for at holde firkløverregeringen ved magten som led i en nødvendig genop-

retning. Men den holdning er så sandelig ikke ensbetydende med, at vi opgiver vore principielle holdninger.«

– *CD må altså sluge nogle kameler for at holde liv i regeringssamarbejdet. Men hvad med de andre regeringspartier?*

»Jamen, tænk blot på, hvad de konservative og Venstre har måttet sluge ikke mindst på det udenrigspolitiske område. Når man erindrer de konservatives holdning til forsvarspolitikken for år tilbage, så har det sikkert været meget hårdt for dem at affinde sig med udviklingen. Men ud fra nøjagtig samme holdning som CD har de konservative altså valgt at sige, at økonomien netop nu er det overordnede problem og at vælgerne ikke fik løfte om, at udenrigspolitikken skulle være uændret.«

– *Det er vel den slags, der får mange, specielt venstrefolk til at tale om, at nu bør regeringen føre en politik, så vælgerne kan se forskel på en borgerlig og en socialdemokratisk regering. Ideologisk holdning har vel også værdi for vælgerne?*

»Ja, Venstre må om, hvad de har af ønsker. Jeg kan kun sige, at CD ikke står bag en decideret liberalistisk politik med for eksempel fri huslejedannelse og fjernelse af sikkerhedsnet i den økonomiske og sociale politik. Den slags er vi ikke tilhænger af. Vi er heller ikke tilhænger af den politik, Margaret Thatcher og Ronald Reagan fører indenrigspolitisk i henholdsvis England og USA. Vor politik kan kaldes nødvendighedens politik. Når sociale besparelser er aftvunget af et overordnet økonomiske program, så må besparelserne accepteres.

Men man skal ikke af hensyn til kræfternes frie spil begynde at fjerne grænser, som vi ved har social betydning. Det er jo den slags, man tænker på, når man taler om, at regeringen skal føre en politik, som markant adskiller sig fra Socialdemokratiets. Det Socialdemokrati, man burde distancere sig fra, er det uansvarlige Socialdemokrati, som vil gøre sig populært ved at love en letsindig udgiftspolitik i forbindelse med social genopretning, som de kalder det.

Der er imidlertid mere principielle spørgsmål, hvor man kunne ønske at vise flaget. For eksempel ved at understrege, at vi ønsker en anden skole end den, Socialdemokratiet og de radikale ønsker. Vi kunne godt tænke os gymnasiet indrettet på en anden måde, end Socialdemokratiet og de radikale vil. Og vi vil gerne have ro og orden på universiteterne i stedet for det kaos og anarki, som den nye styrelseslov har medført. Hvis man på den måde vil distancere sig fra en socialdemokratisk politik, så er CD med. Ingen tvivl om det.«

– *Men det er vel også en form for ideologisk opgør?*

»Kald det, hvad du vil. Jeg har ikke noget imod ideer. Og heller ikke noget imod principielle betragtninger. Men jeg har noget imod, at man føler sig forpligtet over for ideer, man har arvet fra forrige århundrede uanset om de har gyldighed i dag eller ej. Mit udgangspunkt er en modstand mod venstredrejning, og det vil jeg ikke selv karakterisere som ideologi.«

– *Risikerer firkløverregeringen ikke, at den alene huskes som regeringen, der satte på økonomisk genopretning, men som ikke derudover havde en væsensforskellig politik sammenlignet med tidligere socialdemokratiske regeringer?*

»Jamen, det eftermæle har jeg ikke det mindste imod. Jeg vil ikke skabe et andet velfærdssamfund end det, vi i store træk kender til i dag. Ud over den økonomiske politik er det svært at pege på områder, hvor vi totalt skal skifte spor. Jeg ønsker bestemt ikke, at vi skal give huslejedannelsen fri, lige så lidt som vi skal nedlægge de sociale boligselskaber. Jeg går heller ikke ind for at svække fagforeningerne generelt set. Enhedsfagbevægelsen med ansvarsbevidste folk i spidsen vil skam være til gavn for landet.

Jeg vil heller ikke være med til at decentralisere sygehusvæsenet, som for eksempel Venstre er tilhænger af. Tværtimod skal sygehusområdet centraliseres. Derved kunne man undgå, at København bygger sygehus i Hvidovre, uden at man bemærker, at Københavns Amt bygger i Herlev. Nu har vi to kæmpestore hospitaler fem minutters kørsel fra hinanden. Det vil være helt naturligt at få en central sygehusplanlægning, så den slags kan undgås, og man ikke bare overlader til hvert enkelt amt at køre, som de nu engang bedst har råd.

Jeg ved egentlig ikke, hvem jeg er enig med i disse synspunkter. Men mit valgsprog er nu engang, at en idé ikke er god eller dårlig afhængig af, om den kommer fra en socialdemokrat eller en borgerlig. Det afgørende er, om ideen er anvendelig i den aktuelle økonomiske eller politiske situation.«

– *Skattereformen har været en øm sag for CD i regeringssamarbejdet. Blev CD overhovedet hørt i den sag?*

»Jeg har udtrykt det sådan, at skal der råbes hurra for skattereformen, så står vi allerbagest og råber med spæd stemme. Men igen er der tale om, hvad der er realistisk. Det centrale er, hvad SF og Socialdemokratiet kunne have presset de radikale til af skattepolitiske løsninger. Og set i det lys, må jeg være tilfreds med skattereformen. Hvis det var lyk-

kedes for oppositionen at få de radikale med, ville løsningen over næsten hele linien kunne betragtes som ringere set fra vort synspunkt. Men det kunne altså blive ringe nok endda, og det lagde CD heller ikke skjul på under forhandlingerne. Hvis vi havde stået fast på vor modstand, kunne vi have tvunget regeringen væk. Men dels hverken ønsker eller vil vi drage en så vidtgående konsekvens af en utilfredsstillende skattereform. Og dels viste meningsundersøgelserne, at vælgerne jo syntes udmærket om skattereformen. Der var i hvert fald ikke noget, der tydede på, at modstanden mod skattereformen skulle køres hårdt frem. Umiddelbart efter forligets indgåelse i juni 1985, var der en Gallup med tilbagegang for de partier, som af den ene eller anden grund var imod skattereformen enten helt eller delvis. Det betød tilbagegang for SF, Fremskridtspartiet og CD.

De partier, som alle begejstret gik ind for skattereformen, stod derimod til fremgang. Selvfølgelig, kunne jeg næsten sige. 5.000 kr. skattefrit i børnetilskud, det er skam god reklame. Hvilken vælger kan stå for det?

Men senere måtte man jo indrømme, at vores kritik var velbegrun- det, selv om vi fik et helvede uden lige fordi vi havde tilladt os at løfte stemmen. Jeg husker Mogens Lykketoft, som hånlige fastslog, at jeg dukkede op med et skinproblem, da vi begyndte at tale om ejendoms- skatter og lejeværdier. Det var forresten den samme Mogens Lykke- toft, som senere var aktiv i forhøjelsen af det progressive knæk på leje- værdiskalaen. Ikke til 1 mio. kr., som det var foreslået, men helt op til 1,2 mio. kr. Det var nødvendigt for at undgå de værste problemer. Men også i den sammenhæng blev det nærmest betragtet som et udslag af særhed, at grundejernes økonomiske forhold blev inddraget. Vi fore- slog også et fast kroneloft over de grundskatter, der måtte udskrives pr. kvadratmeter. Jeg må erkende, at der ikke kom de store resultater ud af det. Men der er vitterligt noget grundlæggende forkert i den måde, boligerne bruges på i beskatningssystemet. Man beskatter ikke efter boligværdi, men efter beliggenhedsværdi. Direktøren i Vestjylland kan bo herskabeligt og luksuøst og alligevel slippe med halvt så meget i skat som pensionistægteparret med den beskedne bolig i København. Det er ikke en anstændig måde at behandle boligen på. Men mærkværdig- vis er der ikke stemning for at finde frem til et andet og mere retfærdigt system.«

– Da det kom til stykket, stemte I jo trods alt også for skattereformen?

»Ja, men kun fordi vi havde lovet vælgerne, at det skulle være muligt

for regeringen at gennemføre en økonomisk genopretning som det overordnede mål.«

– *Vil det så sige, at regeringen bør blive siddende næsten uanset, hvad den bydes?*
»Det kan jeg ikke sige noget bestemt om. Det er klart, at der eksisterer grænser, og det er indlysende for enhver, at der specielt på det udenrigs- og forsvarspolitiske område er mulighed for konkret at finde ud af, hvor grænsen er. Af andre områder kan måske nævnes overskudsdeling eller økonomisk demokrati snittet til efter socialdemokratisk læst og med velvillig bistand fra de radikale. I det tilfælde måtte regeringen nok melde pas. Hvis vi lod os pådutte en sådan udvikling, blev det jo også os, der kom til at administrere den. Men det visse-vasse, der indtil nu har været fremme om OD og ØD, giver jeg ikke en døjt for, og det er i hvert fald ikke noget, en regering behøver at gå af på.«

– *På det forsvars- og sikkerhedspolitiske område administrerer I jo en politik, som er blevet dikteret af flertal uden om regeringen. Regeringen lever med dagsordener og fodnotepolitik, bekymrer det ikke dig, som er så varm tilhænger af NATO?*
»Administrere udenrigspolitikken skal vi, så længe vi føler det gør ligt. Men det betyder så sandelig ikke, at vi skal stå inde for den politik, vi administrerer. Det er ikke mig, der er ansvarlig for, at så mange vælgere har sat deres kryds ved Socialdemokratiet eller SF. Det er det politiske flertal, som vælgerne har sat ind, og som i overensstemmelse med Grundloven kan bestemme hvad der skal ske, så længe regeringen altså kan affinde sig med det, der sker. I regeringen har CD kæmpet for, at regeringen i det mindste kunne undlade at stemme. Og forresten tvivler jeg på, at Folketingets flertal kan vedtage noget, der er mere tåbeligt end det, USA og NATO allerede har fundet sig i fra Danmarks side. Det eneste, der er tilbage, er kun at fremkalde berettiget tvivl hos vore allierede om, hvorvidt vi overhovedet ønsker deres hjælp i tilfælde af krig. Skulle Folketingets flertal være villig til at gå så vidt, så må regeringen efter min opfattelse være parat til at spørge vælgerne. Men så har vi det sædvanlige problem. Man vil sandelig ikke gå ud og forklare vælgerne, at nu drejer det sig om at sikre støtte i tilfælde af krig. Næh, det vil lynhurtigt blive vendt på hovedet som et letfatteligt slogan i retning af: Hvem ønsker atomkrig, og hvem ønsker fred?

Sådan stillet op kan regeringen udmærket gå hen og tabe, for hvem pokker ønsker en atomkrig. Omvendt tror jeg, at vel omkring 70 pct. af befolkningen vil sige ja til en målsætning om, at det er fra vore alliere-

de, vi skal have hjælp, hvis det ulyksalige skulle ske, at der kommer en krig.«

– *Hvordan kunne du tænke dig, at CD's indsats i regeringen vil blive vurderet?*

»Som den hidtil er blevet det, nemlig som en erkendelse af, at vi har optrådt utrolig loyal.

Det er ikke os, der starter diskussioner om, hvem der er mere eller mindre asocial. Jeg betragter ikke nogen af de fire regeringspartier som asociale. Højst kan man strække sig til at sige, at man har handlet under nødvendighedens lov, hvis man nu skulle have medvirket til noget, der ikke var helt tilfredsstillende.«

– *Hvad betragter du som firkløverregeringens vigtigste indsats?*

»Det er ikke kun en enkelt ting, man kan fremhæve som den vigtigste. Regeringen har haft modet til at holde igen på de offentlige udgifter. En nødvendig handling, som også Socialdemokratiet vidste var nødvendig, men som de ikke havde modet til at gennemføre, formentlig fordi det ville splitte partiet. Med stramningerne fulgte fald i rente og arbejdsløshed, men altså også problemer med betalingsbalancen.

Men jeg vil gerne fremhæve en anden indsats, som måske ikke er så let at få øje på, men hvor virkningerne vil kunne mærkes i mange år. Det er på det administrative område, hvor regeringen er ved at få rettet, at Socialdemokratiet i så mange år har benyttet sig af muligheden for at gennemføre politiske ansættelser i administrationen. Ikke en politisering af embedsmænd i bred almindelighed, men snarere ved ansættelser i konsulenthverv og som ledere af råd og kommissioner. Det betyder ikke, at regeringen nu går i den modsatte grøft og ansætter borgerlige proselytter. Vi skal derimod ansætte folk, som ikke mere eller mindre ligger under for en moderigtig politik, men som er i stand til at administrere sagligt. Det var eksempelvis godt, at Mimi fik Lone Hertz udnævnt til rektor for Statens Teaterskole i stedet for den kommunistiske forfatter, som ellers havde haft mulighed for at komme ind og boltre sig med politiseren. Det lykkedes også at få en anden chef for Radioavisen i stedet for den ansøger, som ikke lagde skjul på, at hun var politisk.«

– *Hvor lang tid skal regeringen bruge til om jeg så må sige at neutralisere virkningen af den socialdemokratiske ansættelsespolitik?*

»Det er vel et spørgsmål om fem til ti år endnu. Vel nærmere de ti år. Man skal tænke på, at det jo specielt var i ungdomsoprørets periode, at

denne bølge satte ind, og det er ikke forkert at nævne Niels Matthiasen som en af dem med særlig forkærlighed for de venstreorienterede. Jeg bebrejder nemlig ikke Socialdemokratiet, at de ansatte socialdemokrater dengang. Men jeg bebrejder dem, at de så åbenlyst og med fuldt overlæg har søgt frem til kulturpersoner og andre med placering langt, langt til venstre for Socialdemokratiet. Det er den ansættelsespolitik, som har været med til at give de venstreorienteredes meninger langt større gennemslagskraft, end den folkelige opbakning berettiger til. Disse venstreorienterede blev ansat i deres stillinger i alderen 35 til 40 år, og i snit er deres holdbarhed vel 25 år. Så det er en langvarig og sej proces, før der er rensset ud i rækkerne. Og altså stadig med understregning af, at det ikke gælder om at finde nye med en erklæret borgerlig overbevisning. Formålet er alene at finde frem til dem, der kan varetage administrationen bedst muligt ud fra saglige og faglige hensyn.

Den slags tæller, når fordelene og ulemperne i et regeringssamarbejde skal gøres op. Men der er også den mere umålelige virkning, at noget ikke tilfredsstillende hindrer noget mere utilfredsstillende. Sådant en rolle har Aktive Lyttere og Seere utvivlsomt spillet. Vi kan ikke uden videre pege på noget konkret, vi har fået gennemført i Danmarks Radio. Men der er ingen tvivl om, at politiseringen i Danmarks Radio havde været langt, langt værre, hvis „æterens vagthunde“, som de ansatte i Danmarks Radio kalder Aktive Lyttere og Seere, ikke havde været der.

Men egentlig er en politisk påvirkning noget ejendommeligt noget. Hvis vi lod være med at rejse nogle sager, så ville vi jo heller ikke blive kritiseret, ikke ret meget i hvert fald. Men når vi gentagne gange og meget højlydt rejser problemer omkring hus- og bilbeskatningen, så siger folk: „Øv, I får da heller aldrig noget igennem.“ Men det at rejse en bestemt sag tilstrækkeligt ofte kan i sig selv være med til at sikre, at udviklingen i det mindste ikke går i den modsatte retning.«

– Hvad betragter du som CD's største politiske fortjeneste fra stiftelsen og frem til 1987?

»Vor samfundsmæssige optræden synes jeg, tjener os til ære. Vi har i ordets egentlige forstand tilsidesat smålige partipolitiske interesser for at tjene sagen. Historisk set hører det vist til den absolutte undtagelse, at et parti med 14 mandater anbragt i en nøgleposition afholder sig fra at kræve ministerposter. Og i det hele taget har vi forsøgt at undgå at blive smittet af politisk griskhed.

Det er selvfølgelig ikke ensbetydende med, at vi er selvudslettende til

det usynlige. Og alene vores tilstedeværelse har givetvis haft indflydelse på en række områder. I mange tilfælde måske af den mere indirekte art, så bestemte områder er blevet mildere behandlet, end de var blevet uden CD i Folketinget. Det gælder også de områder, vi jævnligt bliver hånet for – bilerne og husene. CD har ikke formået at få skatterne sat ned, det kan enhver hus- og bilejer nok selv finde ud af. Men CD's indvendinger har medført, at stigningerne er blevet lavere, end de ellers ville være blevet.

En tilsvarende indirekte indflydelse tror jeg også har gjort sig gældende på folkeskoleområdet. Uden CD til at bremse, ville folkeskoleloven være endnu mere uheldig, end den er. Og så vil jeg også lige nævne de skarpe holdninger til ungdomsoprørets talsmænd. Vi har fortalt, hvem de er, hvad de gør og hvor de sidder. En indsats, som formentlig har medvirket til, at ungdomsoprøret ebbede ud.

Når jeg ser tilbage på den stribe regeringer, som CD har væltet eller hjulpet til verden eller hjulpet til at overleve parlamentarisk, så kan jeg ikke komme i tanke om noget andet parti, der med så få mandater har haft så afgørende indflydelse på regeringens eksistens. Det kan man så lide eller ikke lide. Men man kan ikke nægte, at CD har haft væsentlig betydning.«

– Betragter du CD som et borgerligt parti eller mere som et socialdemokratisk højrefløjsparti?

»Af de valgmuligheder må jeg foretrække betegnelsen borgerlig. Vi har den borgerlige holdning, som findes eksempelvis i almindelige arbejderhjem. Det er hjem, hvor forældrene sætter en ære i, at børnene er rene og ordentlige, at de passer deres skolegang, læser lektier og prøver at blive dygtigere end forældrene har haft mulighed for at blive. Det hører med til en borgerlig holdning, at folk stræber opad i samfundet, og det er en holdning, vi ubetinget kan støtte.

I det hele taget opfatter jeg det som en typisk borgerlig holdning, at man skal prøve på at være en god borger i samfundet. Man skal være ordentlig, rette sig efter lovene, gøre sit bedste på det område, man nu engang har fået med at gøre. Og så skal man passe lidt på sine penge.«

– Og den borgerlighed finder du ikke hos Socialdemokratiet?

»Jo, i Socialdemokratiets menige vælgerskare. Men ikke hos den teoretiserende klike, som i stigende omfang får indflydelse på Socialdemokratiets politik og i særlig grad på partiets programmer.

CD er absolut borgerligt, men den højreholdning, man finder hos

Fremskridtspartiet omkring skatterne, deler vi ikke. Og egentlig kan man vel også sige, at det er svært at placere et parti generelt til højre eller venstre. I nogle spørgsmål kan holdningen berettige til den ene karakteristisk, i andre til den anden. I skolepolitik står CD afgjort til højre, måske også til højre for såvel Venstre som de konservative. I skatte-spørgsmål står vi derimod til venstre for Venstre og de konservative. Men måske nok til højre for Socialdemokratiet. Taget under et vedstår vi imidlertid gerne, at CD er borgerligt og har plads til højre for midten på en simpel politisk skala.«

Om at kunne tåle øretæver

Den overflødige spærregrænse

Arvefølgen i CD

– *Hvis der kan tales om partier i Danmark, må du være den, der kommer tættest på. Du har været partiets ubestridte topfigur siden stiftelsen. Men synes du selv, at du er en god leder?*

»Mine partimedlemmer siger jo, at jeg er en udmærket leder, og jeg kunne ikke drømme om at modsige dem. Men all right, jeg prøver da at leve op til det, jeg mener, en leder skal være i stand til at leve op til. Og en af de afgørende egenskaber er, at man skal kunne tage en ukristelig bunke øretæver. En egenskab, jeg til fulde mener at have levet op til.«

– *Robusthed er altså et afgørende krav?*

»Det er ikke nok, at man er robust. For det kan jo lige så godt betyde, at man er fræk og benægter fakta. Man skal være robust i den forstand, at man er helt sikker på at vide ordentlig besked og så skal man holde fast i sin ret uden at lade sig skræmme. Man skal faktisk være parat til at tage en hvilken som helst konsekvens. Når jeg tænker tilbage på episoder i Folketinget i 1973, er det ret ubehagelige minder. Jeg tænker på de gange, hvor jeg nærmest blev pebet ud af folketingsalen, fordi jeg ikke væltede den socialdemokratiske regering. Det var Venstre, konservative og radikale, som pressede på for at få mig til at følge deres standpunkt. Og det havde unægteligt været langt lettere og mere bekvemt for mig at tage bruddet med Socialdemokratiet allerede der i sommeren 1973. Men det var min helt faste overbevisning, at de tre oppositionspartier ikke ville behandle parcelhusejerne en pind bedre end socialdemokraterne. Oppositionen ville kun bruge uenigheden mellem mig og Socialdemokratiet til at fremkalde et valg. Sådan agtede jeg ikke at lade mig bruge, og uanset chikanerierne stod jeg fast, selv om det sandelig var ubehageligt at være skydeskive. Det er i sådanne situationer, at man må pålægge sig selv en form for åndelig body-building. Man må sige til sig selv, at det her skal du sørme igennem. Sådan et ån-

deligt greb i nakken måtte jeg også tage, da jeg på CD's landsmøde i 1985 trak spørgsmålet om Sydafrika frem. Det er selvfølgelig meget lettere at lade landsmødedeltagerne køre deres eget løb. Men så har man altså også afskåret sig selv fra at være leder.«

– I september 1986 modtog du Holger Danske-prisen fra Selskabet til Værn for Dansk Folkestyre. Det skete på et tidspunkt, hvor der i medierne havde været en indgående debat om SF-lederen Gert Petersens forsøg på at skjule sit medlemskab af en nazistisk ungdomsorganisation. Selskabet til Værn for Dansk Folkestyre blev anklaget for at styre en kampagne mod Gert Petersen, men du modtog selskabets Holger Danske-pris med stor glæde?

»Ja, det var igen et af de tilfælde, hvor man må kende sin pligt. Jeg var da ganske klar over, at man i pressen ville have mig til at sige Vorherre bevares, jeg skal sandelig ikke modtage nogen pris fra det selskab. Da de ringede fra TV, må jeg ærligt tilstå, at jeg ikke helt kunne huske, hvem jeg skulle have en pris af. Et halvt års tid i forvejen havde jeg sagt ja til at modtage prisen. Men da TV ringede, var jeg i hvert fald klar over hensigten. Og dermed var det også helt sikkert, at jeg ikke skulle have taget afstand fra noget selskab.

Og jeg var da lykkelig over, at jeg ikke fik givet udtryk for betænkeligheder af nogen art. Da jeg kom til Fyn og fik overrakt prisen, mødte jeg lutter fortrinlige mennesker. Og jeg håber da, at jeg kunne medvirke til at stille selskabet og dets medlemmer i et noget pænere lys, efter at det var lykkedes en stor del af pressen at sværte dem til. Efterhånden måtte man jo få det indtryk, at det ikke var Gert Petersen, der havde været nazist, men at det var selskabets medlemmer, der havde været eller var nazister

Det interesserer mig ikke en disse, hvad Gert Petersen lavede som ungt menneske. Jeg har forsvaret Simon Spies, da hans nazisimpatier blev kendt. Og jeg vil forsvare Gert Petersen på samme måde. Men det er unægtelig ikke klædeligt, at Gert Petersen forsøger at benægte sin fortid. Og det er lige hårdt nok, at selskabet og dets medlemmer skal hænges ud for at være så højreorienterede, at de nok nærmest er en slags nazister. Flere af selskabets medlemmer har været frihedskæmpere. Men alligevel skal de sværtes til, fordi Gert Petersen ikke ville stå ved, hvad han havde foretaget sig. Det er i sådanne tilfælde, jeg ikke vil lade mig løbe over ende. Så bliver visiret slået op, og så skal sværdet sørme drages. Selv om en mening ikke er populær, skal den ikke skjules, og det var formentlig også den holdning, der i sin tid blev afgørende for, at jeg skulle have Holger Danske-prisen.«

– *Du går altså gerne i åben krig mod venstrefløjen?*

»Ja, hellere end gerne. Den del af det politiske billede har på det nærmeste været fredet. Der er ikke mange, der tør eller har lyst til at angribe venstrefløjen. Og læg lige mærke til, at Gert Petersen ikke blev angrebet, fordi han hører til på venstrefløjen, men fordi han ikke ville være ved, at han havde været nazist.

Det er helt forkert at fremstille de venstreorienterede som en flok stakler, der forfølges på grund af deres tro. Tværtimod bliver de venstreorienterede i den offentlige debat forkælet i alle ender og kanter. Og det skyldes folkene fra ungdomsoprøret. De sidder nu i pressen. De sidder i snesevis i Danmarks Radio. Og teatrene er helt overfyldt med dem. Jeg kender ikke navnene på dem alle. Men jeg kan jævnt hen se forbindelsen.

Hvis jeg havde tid, ville jeg mægtig gerne lave en revy – jeg kan faktisk godt den slags. I den revy skulle venstrefløjens folk latterliggøres godt og grundigt for den måde, de optræder på. I dag er der ingen, der tør eller vil latterliggøre venstrefløjen. I sin tid udskrev Aktive Lyttere og Seere en konkurrence for at få en vise, der for en gangs skyld havde den modsatte tendens end den gængse. Men der var ikke én af de kendte revyforfattere, der turde melde sig. Ikke én. De skulle sandelig ikke nyde noget af at tage ordentlig fat på venstrefløjen. Og det skyldes naturligvis, at alle de intellektuelle er med i fagforeninger, som er domineret af kommunister eller folk endnu længere til venstre. Det er helt oplagt at man ikke viger tilbage fra at bruge sin indflydelse mod dem, der ikke falder til patten.

På den baggrund er det indlysende, at de professionelle satiremagere har alle muligheder for at gøre os til grin. Til tider endda på en temmelig ondartet måde. Jeg var for eksempel ikke rigtig vågen den gang, tegneren Klaus Albrechtsen lavede en tegning af mig med et hagekors under støvlen. I sådanne tilfælde skal man være parat til at tage en sag. Man skal ikke være sart, men der må være grænser. Og havde jeg været vågen, havde også Klaus Albrechtsen fået et sagsanlæg for sin tegning. Men jeg var altså ikke opmærksom. Derimod fejlede opmærksomheden ikke noget, da Danmarks Radios undervisningsafdeling lavede en film om den politiske kunst i 70'erne. I filmen anbragte man mig i Hitler-uniform med en båndoptager, og så gik jeg altså rundt og lavede bål af bøger. Via advokat skrev jeg til undervisningsministeren og krævede filmen trukket tilbage. Ministeren konfererede med kammeradvokaten, og derefter blev filmen trukket tilbage. Senere kom der så en plade, naturligvis afspillet i radioen, med teksten: „Erhard Ja-

cobsen er racist, ja måske nærmest nazist“. Den tog jeg med sindsro. Men den slags episoder viser, at der absolut er omkostninger forbundet med at råbe op og turde sige sin mening. Den behandling vil ikke ret mange udsætte sig for. Og derfor bliver der heller ikke mange, man kan uddele Holger Danske-prisen til.«

– *Lader folk sig skræmme?*

»Jeg siger ikke, at jeg er mere modig end så mange andre. Men mange af dem, der tier, kan bare ikke tillade sig at stå frem, fordi de på den ene eller anden måde har fået deres handlefrihed indskrænket. Jeg har sørget for i tide at blive så uafhængig, at ingen kan gøre mig noget.

Jeg var uafhængig som socialdemokrat, fordi jeg på det tidspunkt var en af de stærkeste borgmestre i landet. Partiet kunne faktisk ikke undvære mig. Og derfor kunne jeg tillade mig at sige og gøre ting, som ingen andre socialdemokrater kunne tillade sig.

Derefter dannede jeg mit eget parti og kunne igen tillade mig ting, ingen andre kunne tillade sig. Man kan naturligvis ikke smide mig ud fra mit eget parti, og derfor kan ingen gøre mig noget som helst.

Den uafhængighed symboliserer også CD. OK, vi er som alle andre partier afhængige af valglovens 2 pct. spærregrænse. Men derudover er vi ikke afhængige af noget som helst andet.«

– *Kan de 2 pct. blive aktuelle, hvis du fortsat kommer med kommentarer om inden- og udenrigspolitik så vælgerne siger: Jamen, det er nogle helt vanvittige udtalelser?*

»Hvem i alverden siger, at jeg kommer med vanvittige udtalelser? Men altså det afgørende er ikke, hvad man siger og ikke siger. Jeg har på fornemmelsen, at der her i landet findes 60.000 til 70.000 vælgere, som tænker præcis på samme måde, som jeg og CD gør. Går det helt galt, kan CD altså komme ned på fire mandater, som vi jo også var i forbindelse med Poul Hartlings rekord-valg. Jeg tror ganske simpelt ikke på, at der bliver så få CD-stemmer, at vi ikke kommer i Folketinget.«

– *Kunne CD i det hele taget overleve som parti, hvis det ikke blev repræsenteret i Folketinget?*

»Jeg vil mene, at CD fortsat kunne eksistere. Men det ville blive uhyggeligt svært, fordi vi dels har en forholdsvis lille skare organiserede medlemmer og dels har en svag økonomisk baggrund. Som medlem af Folketinget kan man rejse gratis ud til møder og den slags. Hvem skulle betale de omkostninger, hvis vi ikke var i Folketinget,

men gerne ville holde liv i møderne? Nøgternt set må det vist siges at være temmelig afgørende for CD, at vi er repræsenteret i Folketinget.«

– *Er en spærregrænse på 2 pct. rimelig?*

»Spærregrænser er helt overflødige. Hvorfor i alverden skal man prøve at holde partier ude fra Folketinget? Ingen skal komme og sige, at det gik bedre i Danmark, dengang der kun var få partier i Folketinget. Da vi havde et folketing med kun fem partier, havde vi det koldeste og tristeste politiske klima, vi nogensinde har haft. Det var dengang, VKR-partierne i én blok stod over for Socialdemokratiet og SF i en anden blok. De to blokke talte overhovedet ikke sammen. De hadede hinanden og bekæmpede hinanden på enhver mulig måde. Ingen kan huske det bedre end jeg, for jeg var ved at blive mast mellem de to blokdan- nelser. Efter valget i 1973 er det politiske klima blevet langt mere åbent og demokratisk. Nu er det ikke længere sådan, at et lille flertal sætter sig på et stort mindretal. Men sådan, at et stort antal partier taler sig til rette om tingene.

Hvis man ville undgå alt for mange problemer omkring opstillinger til Folketinget, så kunne man jo skærpe kravene til det antal under- skrifter, et parti skal præstere for at blive opstillingsberettiget. I dag koster det masser af penge og ulejlighed at bugsere et opstillingsberet- tiget parti igennem, og så viser det sig ved valget, at det måske kun får 2.000 stemmer. Der må derfor være en masse mennesker, som kun i sjov skriver under på, at de vil have partiet opstillet.

Egentlig finder jeg det også urimeligt, at millimeterdemokratiet er ført så langt ud, at alle partier får lov til at beslaglægge nøjagtig samme tid i radio og TV op til et valg. Det virker helt tosset, at ubetydelige fraktioner på venstrefløjen skal have præcis lige så lang taletid som landets største parti. Men når først et parti har opnået vælgerne god- kendelse og fået så mange stemmer, som der skal til et mandat, så men- ner jeg i og for sig, at man handler mod Grundlovens ånd, når man ikke lader mandatet komme ind i Folketinget, men sorterer fra med en spærregrænse på 2 pct.

I øvrigt er det et flygtigt begreb, hvem der er store og hvem der er små. Tør man minde om, at de konservative var nede på 3,9 pct. i me- ningsmålingerne i 1975, hvor Hans Jørgen Lembourn havde forladt partiet. Og endelig er det jo ikke nødvendigvis sådan, at store partier har store politikere, mens små partier kun har små politikere.«

– *Vil CD kunne overleve, når du beslutter at trække dig tilbage fra politik?*

»Det vil det ubetinget kunne gøre. Jeg kan komme i tvivl omkring partiets fortsatte eksistens, hvis det ikke bliver repræsenteret i Folketinget. Men CD uden mig vil sagtens kunne fungere videre. De er syv eller otte, der sammen og formentlig med Mimi i spidsen vil kunne gøre det aldeles glimrende, måske endda drive partiet til mere, end jeg har formået i min ledertid. Jeg vil næsten gætte på, at jo længere CD eksisterer, desto stærkere kan det blive. Men det er naturligvis gætteværk.«

– *Der tales jo stadig meget om Erhards parti?*

»Der er sikkert rigtigt. Men det er i dag i hvert fald med mindre ret, end i partiets første fire til fem leveår. Jeg synes, det må anerkendes, at der i CD er adskillige som vil være i stand til at klargøre over for befolkningen, hvad CD vil og kan.«

– *Og med Mimi i spidsen?*

»Som jeg ser det, ja. Det er klart, man må udtale sig med en vis forsigtighed, når ens egen datter er impliceret. Men jeg synes, Mimi har gennemslagskraft på en række områder. Og jeg mener, det var helt rigtigt af hende at skifte til Socialministeriet. I Kulturministeriet har man måske lettere ved at tiltrække sig opmærksomheden, fordi man hyppigt ses sammen med kendte personer, som for eksempel Billed-Bladet og Se og Hør gerne fotograferer og omtaler. Det er en popularitetseffekt, jeg selv levede højt på som borgmester. Men i længden er det ikke nok. Når Mimi næsten hver uge taler for to hundrede eller tre hundrede ansatte i socialforvaltningerne i amt efter amt landet over, så er det noget, der har langt større betydning end at optræde som central person i en teaterbegivenhed.«

– *Hvor lang tid agter du egentlig at fortsætte som leder af CD?*

»Der er ingen aktuelle planer om at holde op. Så længe, jeg ude på møderne kan mærke, at der bliver sat pris på min tilstedeværelse, så længe vil jeg formentlig blive ved. Men hvis jeg kan mærke, at det mere trækker i retning af „nå ja, Erhard, vi har snakket lidt om, at vi måske skulle lade dig tale“, så er det ikke mig længere.

Jeg er ikke i den situation, at jeg klæber til formandsposten i CD. Jeg har tidligere sagt farvel til poster, som betød meget i mit liv. Jeg kunne undvære borgmesterposten, da jeg først havde besluttet mig til at sige stop. Jeg kunne undvære pladsen i Radiorådet, da jeg havde besluttet at opgive den. Og jeg kunne undvære Aktive Lyttere og Seere, efter-

To – måske tre – generationer i dansk politik. Mimi Stilling Jakobsens søn Christian på fire år var i november 1986 for første gang med til CD's landsmøde med mor og morfar. Også på landsmøder er der begivenheder, der kan få sælles morskab frem hos tre generationer.

hånden som jeg mærkede, at kræfterne ikke slog til. Derfor vil det nok også gå helt af sig selv, når jeg synes, at min tid som partileder har været længe nok.«

– Også medlemskabet af EF-Parlamentet siger du farvel til?

»Ja, alene rejseopgaverne er uhyre belastende. Men jeg forsøger at få det hele til at hænge sammen ved at indrette mig, som det passer bedst til mit temperament. Jeg sørger bl.a. for at bo uden for Strasbourg, så jeg ikke risikerer at blive fanget af kollegiale arrangementer med fælles aftensmåltider.

Jeg kører til EF-Parlamentet med nattoget i stedet for med bil. Og i det hele taget indretter jeg mig lidt efter mine personlige særheder, for så kan man blive ved lidt længere. Men jeg fortsætter kun perioden ud til næste parlamentsvalg i 1989. Så lang tid kan jeg overskue. Derefter er det slut med rejseriet.«

– *Rådfører du dig overhovedet med nogen, før du træffer beslutninger, som binder CD?*

»Det gør jeg skam tit. Normalt har vi haft spørgsmål oppe til diskussion i folketingsgruppen lang tid før, en beslutning skal træffes. Derfor ved jeg, hvordan holdningen er. Så er det ikke nødvendigt at spørge først.

Fremgangsmåden kan umiddelbart se ud som en tilsidesættelse af folketingsgruppen. Men vi ved udmærket godt, hvor vi har hinanden. Og i øvrigt er det heller ikke nyt, alt hvad jeg siger. Meget af det, jeg siger, og som er blevet stemplet som vanvittige udtalelser, jamen herregud, det er noget, jeg har sagt de sidste tyve år. Og når folk pludselig finder, at jeg siger noget opsigtsvækkende, så må det jo skyldes, at de helt enkelt ikke kan huske, hvad jeg tidligere har sagt.«

– *Du deltager kun sjældent i dit partis gruppemøder?*

»Faktisk betragter jeg mig altid som deltager i gruppemøderne i CD. Jeg er jo i nærheden af telefonen, og så vil gruppeformanden eller en anden mødedeltager altid kunne ringe og forelægge et problem. Den telefoniske mødedeltagelse kan jeg tillade mig, fordi der er en høj grad af tillidsforhold mellem gruppen og mig. For det meste bliver tingene afgjort helt uden at spørge mig. Enten fordi man ved, jeg er enig, eller fordi man ved, at jeg ikke vil have noget imod det. I tvivlsspørgsmål kan man så bruge fem minutter på at afklare tingene pr. telefon. Og så sparer jeg en halv times kørsel den ene vej, en halv times kørsel den anden vej plus den tid, som medgår til mødet. Den slags kan sagtens lade sig gøre, når tillidsforholdet er til stede.

Udvalgs møder og den slags er jeg egentlig også helst fri for. Siden jeg var 14 år har jeg deltaget i organisationsarbejde. Som 15-årig blev jeg valgt til DUI's elevråd i Gladsaxe, og siden det tidspunkt har jeg ikke et øjeblik været helt ude af bestyrelser og organisationer. Til sidst hang det mig ud af halsen med alt det organisationsarbejde. Jeg vil helst undgå at organisere praktiske ting og aftaler om, hvem der nu skal ditten og datten. I EF deltager jeg i noget gruppearbejde, for på den måde kan jeg spare udvalgsarbejde. Og i Folketinget har jeg i tidens løb været med i så godt som alle udvalg dog minus Finansudvalget. Jeg mener, jeg med rette kan hævde, at jeg har været med så længe, at jeg ikke kan bidrage med mere. I udvalgene sidder de jo og diskuterer stort set de samme ting, som de altid har diskuteret, og det orker jeg ikke mere.

Til gengæld er der blevet bedre tid til at overveje tingene, det over-

ordnede, kan man måske sige. Jeg mener selv, at mine taler er noget bedre i dag end tidligere. Og det skyldes, at jeg kan snakke med mig selv i timevis om et eller andet problem, mens jeg beskærer roser eller sysler med andre ting. Stille og roligt kan jeg vende sagerne i hovedet, og det tror jeg er langt mere frugtbart end før i tiden, hvor jeg gerne tog to foredrag om aftenen og et møde om eftermiddagen såmænd også.«

– *Men kan en tale ikke fortsat løbe af med dig?*

»Jamen, der er ikke noget, der tager magten fra mig. Når folk pludselig siger: „Hvorfor i alverden siger han sådan noget. Hvad pokker er det, han finder på?“ så er svaret, at jeg kun gentager, hvad jeg tidligere har sagt. Det er blot ikke blevet bemærket, eller også huskes det ikke. På den måde er myten om Erhards kanin opstået. Men der er bare ingen kanin.«

– *Var du selv aktiv, da Mimi skiftede til Socialministeriet?*

»Det var min opfordring til hende. Mimi fortalte, at Poul Schlüter flere gange havde opfordret hende til at gå mere aktivt ind i det egentlige regeringssamarbejde, og jeg sagde, at hun skulle passe på, hvad hun sagde ja til. Men så opfordrede jeg hende til at tage Socialministeriet, hvis hun kunne få en mindelig ordening med forgængeren. Vi kunne jo ikke vide, at Elsebeth Kock-Petersen ikke ville have Boligministeriet, som hun fik tilbudt. CD havde bestemt ikke noget ønske om at få hende væk, men Socialministeriet var på den anden side et område, som vi mente ville være velegnet for CD at tage fat på. Vel også, fordi det er et område, hvor vi er uenige med Venstre.

Efter vor opfattelse overvurderer Venstre mulighederne for at overlade det meste til det enkelte menneskes ansvarsfølelse. Der findes borgere, hvor den ansvarsfølelse ikke findes. Ansvar for, at ansvarsfølelsen ikke findes skal jeg ikke placere, men kan blot konstatere, at sådan forholder det sig. Og det drejer sig ikke kun om ansvarsfølelse over for egen person, men også over for børn, forældre og andre. Her må det offentlige træde til, og vi kan ikke undvære en offentlig sektor af et vist format, hvis vi vil sociale problemer og fattigdom til livs.«

– *Hvad forstår du ved fattigdom?*

»Det er ikke fattigdom i gængs forstand, så man kan sige, at der er samfundsklasser, der er fattige. Men det er fattigdom på den måde, at individer kan falde uden for systemet eller uden for familier. Det er folk, der ikke kan klare sig uden spiritus eller narkotika, folk der er blevet krimi-

nelle på et tidligt tidspunkt i livet og også mange, der er ramt af sygdom.

Hvis de nedskæringer, som regeringen har gennemført, og som vi har medvirket til, uanset at det ikke var vores kop the, har medført, at vi på det område bruger 25 til 30 mia. kr. mindre end tidligere, må det også være forsvarligt at bruge 1 til 1,5 mia. kr. på at finde og hjælpe dem, som virkelig har hjælp behov. Indsatsen skal blot være målrettet. Det gælder også på ældreområdet. Der er ca. 800.000 pensionister. En hundredkroneseddel til hver om måneden ville koste 1 mia. kr. årligt, og så er jeg endda sikker på, at nogle blev fornærmede over, at der ikke kom mere. Hvis vi i stedet koncentrerede os om at finde frem til dem, der virkelig er i nød, så kunne vi give 1.000 kr. mere om måneden og måske et engangsbeløb. Det er en form for indsats, som virkelig kan klare nogle sociale problemer.«

– Når Mimi blev placeret i Socialministeriet, er det så en erkendelse af, at regeringen skar for hårdt ned i sine første år?

»Den samfundsøkonomiske situation gjorde det ganske simpelt nødvendigt at skære så hårdt ned.«

– Men var det for hårdt?

»Det er muligt. Det kan man faktisk først konstatere bagefter. Jeg har bemærket, at Venstre vil sætte skattelettelse over alt andet. Det vil vi ikke. Vi vil prioritere afskaffelsen af fattigdommen højere end en skatteletelse. Regeringens mål må først og fremmest være at placere sig som den regering, der virkelig afskaffede fattigdommen i Danmark. Vi må objektivt fastslå, at der er nogle mennesker i dagens Danmark, der er utilladeligt fattige. Det må der ændres på. Og det har vi råd til, fordi der er holdt så skarpt igen på mange andre områder.«

– Bliver bekæmpelse af fattigdom CD's mærkesag frem til næste valg?

»Det tør jeg ikke sige. Men når Poul Schlüter er parat til at udnævne Mimi til socialminister, så kunne det måske være, fordi også andre partier i regeringen har ønsket en mere tydelig markering af regeringens sociale ansigt.«

Privatlivet

Da Kate Tove Larsson den 27. september 1941 sagde ja til at gifte sig med Erhard Jacobsen, var det samtidig et ja til et liv præget af politik. Og et liv, hvor de praktiske gøremål i hjemmet i høj grad måtte hvile på den, som altså ikke skulle af sted til politiske møder.

En klar erkendelse af dette faktum ligger i Erhard Jacobsens bemærkning om, at „en have aldrig skal være større, end at konen er i stand til at passe den alene“.

Omkring familielivet har Erhard Jacobsen altid haft en yderst tilbageholdende, næsten blufærdig indstilling. Det er ikke familien Jacobsen, som har presset på for at komme med i ugebladenes reportager om de kendtes familieliv. Tværtimod er bestræbelserne gået ud på at holde det ude af søgelyset. Men Erhard Jacobsen er ikke karrig med at give sin kone en stor del af æren for, at han i så vid udstrækning har kunnet deltage i det politiske liv:

»Det er for banalt blot at sige, at hjemmefronten skal være i orden, hvis man har ønske om at være aktiv politiker. Det er nemlig ikke nok, at ægtefællen er indforstået med, at en stor del af livet bruges til politik. Ens ægtefælle skal være mindst lige så interesseret i politik som en selv, ja, i visse situationer endda mere. Der er dage, hvor jeg ganske simpelt ikke orker at læse aviser. Men der er ikke noget med, at jeg kan springe en dag eller to over. I stedet træder min kone til med en grundig gennemlæsning og indstregning samt bemærkninger om, at jeg nu lige skal vide, hvad der står skrevet her og der om det ene eller det andet. Jeg slipper altså ikke. Og den aktive interesse har i og for sig præget min kones holdning under hele ægteskabet. Hun var en absolut talentfuld porcelænsmaler, da vi blev gift. Men hun opgav sit elskede arbejde, da vi i 1948 fik vores første datter, Mimi. Det var virkelig et stort offer at yde, og jeg overdriver ikke ved at fremhæve min kones indsats som afgørende for, hvad jeg selv formåede at yde. Det er jo ikke kun gjort med at passe de praktiske ting. Min kone er også det, som Mimi meget præ-

»En have skal aldrig være større, end at konen er i stand til at passe den alene«, har Erhard Jacobsen sagt. På billedet sammen med hustruen Kate i haven på Søvej i Bagsværd kunne det se ud som om Erhard Jacobsen gør alvor af sine ord. Men faktisk holder han meget af havearbejde og slapper af med at pusle om blomsterfavoritterne i rosenbedet.

cist kalder „familiens systemkritiker“. Altså den, som også er i stand til at trække andre synspunkter ind i debatten for at få afvejet en holdning. Hun er også god til at snakke med folk. Måske lidt for god, for hun kunne ikke lade være med at tage diskussionen op med dem, der ringede.

Og de fleste af dem, der ringede, havde jo ikke i sinde at sige artigheder. I mange tilfælde ville jeg selv blot have lagt røret på. Men min kone kunne altså ikke lade være med at tage debatten op. Og det udviklede sig så belastende for både hende og familien, at vi måtte have hemmeligt telefonnummer. Men jeg ved positivt, at alle ledende CD'ere på et eller andet tidspunkt har haft kontakt med min kone for at få belyst en eller flere sager fra flere synsvinkler.«

– *Mimi sagde på et tidspunkt, at hun ikke kunne tænke sig at blive politiker, fordi hun havde set, hvordan det slider. Har du egentlig givet dig tid til at være far for dine børn?*

»Jeg mener selv, jeg har beskæftiget mig skal vi sige rimeligt med familien. Og når Mimi på et tidspunkt havde betænkeligheder over omkostningerne ved at engagere sig politisk, så er det en meget naturlig ting. Vore børn har aldrig været rebeller. Hvis vi sagde, at nu skulle børnene med til et eller andet møde, jamen så tog børnene da med. Det kunne være til et møde på Fyn eller i Jylland, måske et kedsommeligt møde, hvor man i flere timer kunne sidde og glo.

Nu og da har jeg sikkert ikke lagt skjul på, at der var ting i tilværelsen, der kunne være morsommere. Og sådan en holdning smitter automatisk af på familien og måske især på børnene, som har en meget veludviklet fornemmelse for stemninger.«

– *Da familien aktivt tog del i CD's stiftelse, var det så noget lystbetonet eller noget, man gjorde af pligt?*

»Jeg må ærligt tilstå, at hverken min kone, Mimi eller de to andre piger blev spurgt om, hvorvidt de var politisk interesserede eller ej. Det blev vist nærmest opfattet som en selvfølge, at her var opstået en situation, hvor familien uden videre tog sin del af skrubbet. Der sad vel et dusin mennesker fordelt i alle husets rum og arbejdede i partiets startfase, og der var i sandhed tale om en familieindsats. For Mimis vedkommende skete der yderligere det, at folk fra Nykøbing-Falster spurgte, om hun ikke ville stille op i deres kreds. De forsikrede hende, at der kun var meget ringe udsigt til, at den skulle give valg, og derfor sagde Mimi ja. At vi i 1977 røg op fra 4 til 11 mandater kunne ingen forudse. Det betød, at Storstrøms Amt gav mandat, og da det var Mimi, der havde flest stemmer, så var det altså også hende, der noget overrasket måtte konstatere, at hun var blevet medlem af Folketinget. Måske kom starten på den politiske karriere lidt bag på hende, men siden har snart sagt hver en time været besat af politik. Vore to andre døtre, Elsebet og Annelise, har ikke haft den samme interesse for aktiv politik. De er begge i høj grad præget af min kones kunstneriske sans, og begge er med godt resultat gået ind i modebranchen med speciale i henholdsvis kjoler og smykker. Det er dog ikke ensbetydende med, at de ikke har fornemmelse for politik eller ikke interesserer sig for spørgsmål af politisk karakter. Det var da i øvrigt også Annelise, der smed den forhenværende formand for Chaufførernes Fagforening, John Hansen, ud af CD. John Hansen havde måske været lige hurtig nok, da CD blev stiftet i 1973,

Folketingskandidat Erhard Jacobsen på Tivolitur i september 1950 sammen med hustruen Kate og datteren Mimi.

og hvor John Hansen var aktivt med. Han har nok kunnet mærke i fagforeningen, at den vist ikke var helt holdbar med sympatien for CD. Og da han så i B.T. så en artikel, hvor jeg delte marcipanbrød med Mogens Glistrup, benyttede han det som anledning til at ringe mig op for at sige fra. Jeg var ikke selv hjemme, men Annelise tog telefonen og spurgte, hvad det drejede sig om. Det forklarede John Hansen, og Annelise sagde: „Så er De vist kommet ind i et forkert parti. Mon ikke De hellere skulle tage og melde Dem ud. Farvel.“ Og dermed var John Hansen smidt ud af CD.

Det har altid ligget i luften, at vi hjælper hinanden i vor familie. Det gør man bare. Til gengæld vil det nok være svært for nogen af os at holde tale for hinanden. Sådan noget gør man bare ikke.«

Som udpræget familiemenneske var det hårdt for Erhard Jacobsen at være vidne til, at datteren Mimi måtte gennem en skilsmisse. Selv om han gennem et langt liv har haft mange barske oplevelser, har han helst villet undvære datterens skilsmisse. Familiemennesket viser sig også i den utilslørede glæde, Erhard Jacobsen har i samværet med sine børnebørn.

Poul Søgaard om Erhard Jacobsen

Det var Socialdemokratiet, der gjorde Erhard Jacobsen kendt og gav ham gennemslagskraft. Derfor var det politisk forræderi mod Socialdemokratiet med dette som baggrund at stifte sit eget parti, vel vidende, at det ville skabe problemer for mange socialdemokratiske vælgere.

Den vurdering har fhv. forsvarsminister Poul Søgaard, som er den socialdemokrat, der for tiden har højest anciennitet i Folketinget. Poul Søgaard blev valgt ind i Folketinget i 1959 og har sammen med Erhard Jacobsen og Erik Ninn-Hansen modtaget de manchetknapper, som Folketingets formand nu giver til mandlige 25-års jubilarer. Poul Søgaard lægger ikke skjul på, at han opfatter Erhard Jacobsens brud med Socialdemokratiet som en urimelig handling:

»Vi er begge udviklet i Socialdemokratiet i næsten samme periode, og så er man altså så fuldblods socialdemokrat, at man ikke bare springer fra sit parti. Der var da sandelig også ting, jeg var utilfreds med i Socialdemokratiet i begyndelsen af 70'erne. Men det var en utilfredshed, der blev luftet inden for partiets rækker. Man kan altid diskutere, om partiet og altså Anker Jørgensen var for progressiv i udnævnelsen af ministre og måske også i den politiske kurs på visse områder. Det, Erhard Jacobsen kalder for venstreorienteret. Men Erhard Jacobsen kan ikke påstå, at et helt parti med så mange mandater som Socialdemokratiet trådte ved siden af i den generelle politik. Erhard Jacobsen kan ikke stille sig op og sige, at jeg har ret, men alle de andre uret. Så simpelt er det aldrig. Og derfor burde Erhard Jacobsen have taget kampen for sine synspunkter inden for partirammerne. Det kan godt være, at Erhard Jacobsen følte sig provokeret. Men han må ikke glemme, at han selv holdt af og stadig holder af at trække en holdning skarpt op.

Allerede da jeg kom i Folketinget i 1959, var Erhard Jacobsen verdensberømt i Danmark. Han var en af den tids provokatører og ikke bare en af dem, som slavisk fulgte partiprogrammet og parolerne. Han

havde sin helt selvstændige opfattelse af tingene, men derfor kunne han skam godt være en god socialdemokrat. Og det var han faktisk, set med mine øjne.

Men af og til kunne det være svært at se ham som rigtig socialdemokrat. I begyndelsen af 60'erne blev jeg helt chokeret, da jeg på det daværende Park Hotel i Odense overværede et møde mellem Erhard Jacobsen og Poul Møller fra de konservative. På det tidspunkt var jeg ret ny i Folketinget. Og til min store forbløffelse noterede jeg, at der bogstaveligt talt ikke var forskel på Erhard Jacobsens og Poul Møllers synspunkter. Deres opfattelse var stort set sammenfaldende om såvel den økonomiske som den generelle politik. Bl.a. kørte Erhard Jacobsen frem med sine synspunkter om skat på forbrug, selv om Socialdemokratiets generelle holdning på det tidspunkt var, at skat på forbrug ville ramme de svageste i samfundet hårdest. Det var ved at give Erhard Jacobsen vanskeligheder i partiet. Men retfærdigvis må det tilføjes, at udviklingen har givet Erhard Jacobsen ret og at man ikke kan friholde forbruget, medmindre man vil forhøje de direkte skatter.

At Erhard Jacobsen gik sine egne veje var for så vidt ikke noget nyt. Han var aldrig bange for at træffe en beslutning, han fandt rigtig. I Gladsaxe Kommune ville han således kun give kommunegaranti til byggerier, hvis det blev garanteret, at der også var mulighed for at holde hund. Den linie blev lagt på et tidspunkt, hvor snart sagt alle andre boligforeninger helt konsekvent sagde nej til husdyr. Det er ikke frit for, at jeg fandt ham lidt rabiater.

Men en populær og initiativrig borgmester, det var han. Og han fik gennemført en lang række af de ting, som andre kommuner først langt senere kom ind på.

Til gengæld kneb det mere med indsatsen i Folketinget. Jeg erindrer faktisk ikke, at Erhard Jacobsen havde udvalgsposter. Til gengæld deltog han i gruppemøderne, når det passede ham. Han lagde større vægt på gruppemøder end på udvalgsmøder og møder i folketingssalen, og det hænger vel sammen med, at Erhard Jacobsens holdning trækker i retning af, at andre kan lave detaljerne. Så skal han nok selv komme og sætte prikker over i'erne.

Han kom, så og sejrede i gruppen, hvis man kan udtrykke det på den måde. En partifælle kunne have udført et kæmpearbejde med en ordførertale, og så kom der måske et par smånotitser i aviserne.

Men Erhard Jacobsen kunne slå lidt ud med armene, og så var de fi-respaltede overskrifter hjemme. Den evne var sikkert med til at skabe lidt murren i krogene med krav om, at Erhard Jacobsen burde være

mere seriøst med i det daglige arbejde i folketings salen og i Folketinget i det hele taget. At have pressens bevågenhed har altid ligget til Erhard Jacobsen. Ved hjælp af Socialdemokratiet havde Erhard Jacobsen så at sige placeret sig selv på en piedestal i forhold til store befolkningsgrupper og i forhold til store dele af pressen. Det var det, der gav baggrund for at slå igennem med et nyt parti. De fleste af os havde regnet med, at Erhard Jacobsen ville tage status som løsgænger og prøve at finde sig selv. Senere kunne der så være mulighed for at tilslutte sig et andet parti eller eventuelt stifte sit eget parti. Ja, jeg må indrømme, at jeg dengang troede, at han såmænd ville komme tilbage til Socialdemokratiet igen. Men dengang mente jeg egentlig også, at Erhard stadig var socialdemokrat af den gamle skole. Det tror jeg naturligvis ikke mere.

Erhard Jacobsen var for så vidt en god partifælle forstået sådan, at han aldrig er gået efter personer, men kun efter standpunkterne. Man hører ham ikke chikanere en bestemt person, men kun de standpunkter, personen står for. Det vil også være rigtigt at gøre opmærksom på, at Erhard Jacobsen i sit udgangspunkt er antiautoritær. I 1959 var det i hvert fald ikke almindeligt, at partilinen blev anfægtet. Socialdemokratiet havde dengang en særdeles homogen gruppe, og når en beslutning var truffet, var der ingen, der havde en anden opfattelse. Altså bortset fra Erhard, som trillede ud og holdt sine foredrag helt uanset om de passede ind i gruppens planer eller ej. Ikke engang i 1959 var der noget nyt i det. Og det skabte efter partiledelsens opfattelse nogle problemer. Alle vi andre satte os pænt ned på stolen og tog ved lære af de øvrige i gruppen, og efter et års tid kunne man så få tildelt et ordførerskab. Men allerede dengang sprællede Erhard Jacobsen i nettet. Og det er jo egentlig lidt af et paradoks, at det ungdomsoprør, som Erhard Jacobsen ikke var ret begejstret for, i realiteten gik ind for samme ret, som Erhard selv havde taget sig, nemlig retten til at opføre sig anti-autoritært og gøre og sige, hvad han nu engang fandt rigtigt.

Lige så lidt som jeg i dag vil betegne Erhard Jacobsen som socialdemokrat, lige så lidt vil jeg karakterisere CD som et socialdemokratisk parti. CD er langt mere pragmatisk konservativt, forstået sådan, at man gerne sælger ud af sine principielle standpunkter. Erhard Jacobsen har for mange år siden gjort sig til fortaler for ideen om, at kampen gælder parcelhusene og bilisterne. Og de mål er søgt fulgt op af CD. Men partiet må erkende, at det er kommet til kort. Ikke mindst de seneste regeringsindgreb i Folketinget har fået mange til at spørge, hvad CD overhovedet står for. Er der noget tilbage af kampen for parcelhus-

ejerne? Eller af kampen for bilisterne? Ærlig talt kan jeg ikke se, at der er et ægte behov for et parti som CD. Partiet ligger helt tæt opad de konservative, og på langt de fleste områder kan man slet ikke se nogen forskel. Så længe Erhard Jacobsen står som et samlende midtpunkt sker der sikkert ikke så meget med partiet. Og når Erhard Jacobsen en dag siger farvel og tak, vil en afløser formentlig nok kunne holde sammen på gruppen. Men jeg tror, at partiets vælgere i hovedsagen vil dele sig mellem Socialdemokratiet og de konservative.«

Erik Ninn-Hansen om Erhard Jacobsen

Den konservative justitsminister Erik Ninn-Hansen er en af dem, som i mange år har haft lejlighed til at følge Erhard Jacobsens politiske karriere. Erik Ninn-Hansen mødte Erhard Jacobsen første gang ved en politisk diskussion på Herlufsholm i 1943/44. Og trods det afvigende politiske udgangspunkt har der siden den gang næsten altid været en høj grad af personlig sympati. I en periode i 1975 blev sympatien endda udviklet så vidt, at Erik Ninn-Hansen og Erhard Jacobsen drøftede mulighederne for en form for sammenslutning eller vidtgående samarbejde mellem Centrum-Demokraterne og Det konservative Folkeparti. Det var på et tidspunkt, hvor CD kun var få hundrede stemmer over spærregrænsen og havde fire mandater. Mens de konservative var ude i en krise med kun 10 mandater i Folketinget, en folketingsgruppe, der endda blev reduceret, da Hans Jørgen Lembourn sprang fra og blev løsgænger.

En eventuel sammenslutning mellem de to partier blev imidlertid på diskussionsplanet, fortæller Erik Ninn-Hansen:

»Det var mig, der kom med forslaget. Det skete i 1975 under en tur til EF, hvor jeg skulle besøge den konservative gruppe. Erhard Jacobsen og jeg mødtes og fulgtes til det sted ved Moselfloden, hvor han boede. Her talte vi meget om, hvad der ville være bedst for vore to små partier. Tidligere på året havde jeg i Berlingske Tidende erklæret, at man burde overveje at slå de borgerlige partier sammen. Det var et forslag, som medførte angreb på mig fra mange borgerlige – også fra konservative – men Erhard Jacobsen var ikke afvisende. Men altså heller ikke positiv nok til, at tankerne kunne efterprøves i praksis.

Ret kort tid efter overvejelserne om sammenslutningen gik Erhard Jacobsen i gang med planen om at stifte Aktive Lyttere og Seere. Og da Erhard Jacobsen nu havde støttet mine tanker om et nærmere, borgerligt samarbejde, ringede jeg til ham og tilbød min hjælp, hvis han kunne bruge mig. Foreningen blev stiftet i marts 1976, Erhard Jacobsen blev formand, og jeg næstformand i Aktive Lyttere og Seere. Vi

Erhard Jacobsen og Erik Ninn-Hansen morer sig hjerteligt på Centrum-Demokraternes 10-års fødselsdag i 1983. Erik Ninn-Hansen ville godt være med til at sikre CD's politiske fremtid og overrakte en benzindunk. Gennem mere end 43 år har Erhard Jacobsen og Erik Ninn-Hansen kendt hinanden, og de topper listen som dem, der længst har været medlemmer af Folketinget.

havde i den forbindelse en del møder sammen, ikke mindst på skoler, og det gik ganske udmærket. Mindre godt gik det, når vi havde forretningsudvalgsmøder i foreningen. Erhard Jacobsens farverige stil som mødeleder førte måske ikke altid til de mest indgående drøftelser og kunne gøre det noget vanskeligt at holde ham til dagsordenen. Det var ikke på noget tidspunkt tale om uvenskab eller uoverensstemmelser

imellem os, men nok om en forskel i temperamenter. Erhard Jacobsen ville hanke op i Danmarks Radio ved at kritisere den måde, udsendelsesvirksomheden foregik på. Mens jeg var af den opfattelse, at en revision af Danmarks Radio bedst kunne klares ved at etablere et konkurrerende foretagende.

Allerede under krigen var Erhard Jacobsen noget særligt inden for Socialdemokratiet. Som en fremragende debattør var han meget fremme. Og i årene lige efter krigen hørte han til dem, som syntes, at Socialdemokratiet og de konservative burde samarbejde. Det var på det tidspunkt, som om mange så en ny tid på vej med nye personer som Hans Hedtoft og H.C. Hansen hos Socialdemokratiet og Aksel Møller og Poul Sørensen hos de konservative. Det var her, at grunden til den gensidige personlige sympati blev lagt, og i den periode mødtes vi relativt ofte til politiske møder.

På disse møder fik jeg virkelig indtryk af Erhard Jacobsens egenskab som debattør. Hans styrke var den ildfulde og engagerende facon. Men måske med en tilbøjelighed til at blive ivrig og blande sig i for mange ting.

Per Hækkerup, som godt kunne lide Erhard Jacobsen, sagde engang: „Ja, i den socialdemokratiske gruppe er vi jo indstillet på lidt tilbageholdenhed i sager, hvor vi ved, at nogle af gruppemedlemmerne er særlig kyndige. Men når f.eks. Socialdemokratiets landbrugspolitiske ordfører redegør for landbrugspolitik, så springer Erhard op og har en vældig forstand på landbrug. Og det svækker hans stilling. For det er ikke noget, der huer H.C. Hansen, og han har da også været efter Erhard et par gange.“

Disse betragtninger fra Per Hækkerup er sikkert karakteristiske for, hvorfor det kneb med at finde en placering i folketingsgruppen. H.C. Hansen har formentlig bedømt Erhard Jacobsen som overfladisk. Men den bedømmelse måtte givetvis revideres, da Erhard Jacobsen blev borgmester i Gladsaxe. Det var virkelig helt rigtig set af Socialdemokratiet, at Erhard Jacobsen kunne løfte opgaven som borgmester i en udbygningskommune. Men sandt at sige var tiden også med ham. Hvis ikke hans borgmesterperiode var faldet i 60'erne, hvor hele samfundsøkonomien kørte i højt gear, så kunne Erhard Jacobsen være løbet ind i betydelige vanskeligheder. Han var nemlig ikke Gladsaxe nogen billig borgmester. Men med økonomisk medvind kom der alligevel sammenhæng i tingene, og han kunne som borgmestertype måle sig med de største. Som f.eks. overborgmester H.P. Sørensen i København og dennes efterfølger Urban Hansen. Evnen til at hævde en udbyg-

ningskommune er efter min opfattelse den største indsats, Erhard Jacobsen har gjort. Det var virkelig en fortræffelig indsats.

Hans succes som borgmester irriterede os noget i Det konservative Folkeparti. Vi havde jo regnet med, at Gladsaxe skulle være en af vore kommuner, og Poul Møller var opstillet som folketingskandidat i området. Der er næppe tvivl om, at Gladsaxe havde været en konservativ ledet kommune, hvis ikke Socialdemokratiet havde ladet Erhard Jacobsen stikke kæppen i hjulet.

Ikke mindst Poul Sørensen var meget optaget af situationen i Gladsaxe. Han spurgte mig på et tidspunkt, om jeg var interesseret i at stille op som borgmesterkandidat i Gladsaxe, hvad jeg ikke var, da min lyst aldrig har stået til den kommunale administration. Poul Schlüter påtog sig opgaven at stille op, men Erhard Jacobsen var dog ikke til at rokke. I øvrigt tror jeg, at Erhard Jacobsen og Poul Schlüter havde et ganske fortrinligt samarbejde på mange områder – hvad der jo også har vist sig senere hen.

Det er vel en af Erhard Jacobsens hemmeligheder, at han så at sige gør sig urørlig. Det kommer også frem i den situation, hvor han bryder med Socialdemokratiet og stifter CD. Jeg så i og for sig med glæde og sympati på hans partistiftelse, men det var så sandelig ikke en holdning, der havde den store genklang i VKR-partierne. Og på sin vis kan man også sige, at CD var en større trussel mod VKR-partierne end Fremskridtspartiet var.

Da CD blev repræsenteret i Folketinget i 1973 talte vi meget sammen om de regeringsmuligheder, der bød sig. Erhard Jacobsen var venlig og forstående over for de konservative, og der var ikke antydning af hoveren over, at vi var røget fra 31 mandater til 16, mens han selv var gået fra et nulpunkt til 14 mandater. Han var pæn og hjælpsom. Men selv fik han en vældig skuffelse, da han gjorde Poul Hartling til statsminister. Det var ham mere end nogen anden, der var drivkraften bag Poul Hartling, som udnyttede muligheden og dannede den rene Venstre-regering. På trods heraf udskrev Poul Hartling folketingsvalg stærkt imod Erhard Jacobsens ønske og vel vidende, at det ville gå ud over CD.

Efter Hartling-valget i 1975 var de konservative reduceret til 10 mandater, og CD havde mistet 10 af de 14 mandater og var nær røget ud af Folketinget. Kort efter valget holdt vi konservative gruppemøde om situationen, og da Erhard Jacobsen tilfældigvis kom forbi, inviterede vi ham og René Brusvang med til gruppemødet. Sikkert den eneste gang nogensinde, at de konservative har holdt gruppemøde med

deltagelse af medlemmer fra andre partier. Det er ikke for meget sagt, at alle deltagerne var skuffede over Poul Hartlings adfærd. Men den konservative folketingsgruppe ville nu alligevel ikke være med til at vælte en borgerlig regering. En fælles dagsorden kunne vi imidlertid ikke enes om, for Erhard Jacobsen var i sin skuffelse mere indstillet på at give Poul Hartling et mistillidsvotum.

Da det kom til stykket undlod CD at stemme for Socialdemokratiets mistillidsdagsorden til Poul Hartling, mens de konservative stemte imod. Hans Jørgen Lembourn undlod også at stemme. Og det var tilstrækkeligt til, at Poul Hartling måtte træde tilbage i slutningen af januar 1975. Om efteråret blev Hans Jørgen Lembourn på det konservative landsrådsmøde kraftigt angrebet for at have været med til at vælte Poul Hartling. Og på det tidspunkt fremhævede jeg, at også CD undlod at stemme. Det viser lidt om Erhard Jacobsens menneskelige egenskaber, at han fuldt ud billigede min udlægning, „for det var da synd for Lembourn, at han sådan skulle angribes fra alle sider.“

CD's aktion mod Poul Hartling og Venstre hindrede da heller ikke, at CD kom med i samtalerne om et borgerligt regeringsalternativ. Vi havde først været gennem en fase, hvor der blev drøftet muligheden for at danne en fem-parti regering med Anker Jørgensen som statsminister. Men det ville Jens Møller fra Kristeligt Folkeparti ikke høre tale om. Han ville gerne have en socialdemokratisk statsminister, men under ingen omstændigheder Anker Jørgensen. Og derefter kom så muligheden for en borgerlig firkløverregering, og i det forløb var der meget tæt kontakt mellem CD og de konservative.

Under drøftelserne om en eventuel regeringsdannelse havde Poul Schlüter og jeg et møde med Erhard Jacobsen. Jeg havde forinden foreslået Poul Schlüter, at vi skulle tilbyde Erhard Jacobsen at blive forsvarsminister. Forsvarsministerposten ville være en opfyldelse af alt, hvad Erhard Jacobsen hidtil havde stået for i forsvars- og NATO-spørgsmål. Erhard Jacobsen sagde da også med det samme ja. Hvad der videre skete, var jeg ikke på helt nær hold af. Men det centrale er nok, at Poul Hartling ikke ville acceptere Erhard Jacobsen som forsvarsminister, og derfor blev han tilbudt posten som indenrigsminister.

Det daværende oplæg til en firkløverregering blev som bekendt ikke til noget, fordi Hartling veg tilbage fra at danne regering, da Fremskridtspartiets leder tilkendegav, at han ikke ville støtte den. Og egentlig tvivler jeg på, at Erhard Jacobsen ville passe til Indenrigsministeriet, som i ikke ringe udstrækning er et koordinerende ministerium.

Selv om Erhard Jacobsen havde været borgmester, var ideen om at placere ham som indenrigsminister ikke nær så god som tanken om at gøre ham til forsvarsminister.

Ærgerligt nok, at Erhard Jacobsen ikke blev minister dengang han havde lyst til det. Det havde han ikke, da firkløverregeringen blev dannet i 1982, men jeg mener, han burde været gået med i regeringen. Det havde været den helt rigtige konsekvens af hans politiske indsats og hans ubetingede lederstilling i CD.

Om CD står og falder med Erhard Jacobsen er svært at spørge om. Der er en tilbøjelighed til at sætte lighedstegn mellem CD og Erhard Jacobsen. Og CD selv gør ikke noget for at fjerne det lighedstegn. Det er vist også korrekt at sige, at CD er bygget op om en enkelt person i et omfang man aldrig tidligere har oplevet. Og i den konstruktion kan man måske genkende lidt af det, der præger Erhard Jacobsen, nemlig hans gamle begejstring for Stauning.

Samtidig med, at Erhard Jacobsen udadtil har en meget liberal form, så viser det sig jo gerne i de afgørende situationer, at det er Erhard Jacobsen, der træffer beslutningerne. For mig er der ikke tvivl om, at CD vil fortsætte også efter Erhard Jacobsens tid. CD har jo også dygtige unge folk. Og selv om det vil blive et utroligt savn for CD, når Erhard Jacobsen ikke vil være med mere, så vil det nok her som i andre partier vise sig, at der dukker nye typer op, som har mulighed for at løfte arven efter en samlende personlighed.

Så vidt jeg kan vurdere, er Erhard Jacobsen i gang med at lægge en strategi om, at CD skal være et mellemparti uden faste bastioner. Altså noget i retning af det, der blev kendetegnende for bruddet med Socialdemokratiet – en understregning af, at han er både social og demokrat, men at marxismen ikke hører med i CD.

Negative oplevelser med Erhard Jacobsen har der kun været få af. Jeg erindrer faktisk kun én lejlighed, hvor jeg blev skuffet over ham. Det var efter valget i 1981, hvor CD gik frem fra 6 til 15 mandater. Efter den fremgang mærkede jeg en overlegenhedsfølelse i CD, dog mindre hos Erhard Jacobsen end hos andre.

Yderligere var det en personlig skuffelse for mig og i øvrigt også en skuffelse for mit parti at opleve, at CD efter valget i 1981 uden om os traf aftale med Venstre om, at Henning Christophersen skulle være statsministerkandidat for en borgerlig regering. Det var selvfølgelig en ærlig sag, at CD på det tidspunkt bandt sig til Henning Christophersen som statsministerkandidat, men jeg mener, at der havde været et så

nært samarbejde mellem CD og os i den konservative gruppe, at der burde være givet os en orientering, inden aftalen blev truffet.

Vurderet under et har Erhard Jacobsen været en vældig støtte for den nuværende regering. Med sine taler har han haft en særlig evne til at samle trådene. Det er forkert at sige om Erhard Jacobsen, at han blot trækker en kanin op af hatten og på stående fod finder på et eller andet at sige. Normalt har han sin strategi i orden. Han lægger en linie og søger at følge den.

Det er en holdning, som også kan spores i folketingsarbejdet, hvor han aldrig har interesseret sig for udvalgsposter og heller ikke har hørt til de flittigste mødedeltagere. Han bruger sine kræfter på andre områder – i den åbne debat, som han elsker, og hvor han kan overgå alle andre, samt i det internationale arbejde, der har gjort ham til en kendt skikkelse i Europa. Og trods sin ret høje alder holder han ligesom i sin ungdom mange møder rundt om i landet og bliver vist aldrig skuffet. Så arbejdsbyrden er stor nok og evnerne ikke mindre.«

Mimi Stilling Jakobsen om Erhard Jacobsen som far og partiformand

Mimi Stilling Jakobsen har offentligt undsagt det politiske liv. Ikke fordi hendes far har rejst meget. Men mere fordi han i kraft af sin politiske position hyppigt blev hængt ud eller ligefrem gjort til grin i medierne. At Mimi trods sin aversion mod politik alligevel er havnet som regeringsmedlem har egentlig ikke ændret hendes syn på, at politik også er noget negativt. Herom fortæller hun:

»Dels er det jo en meget forjaget tilværelse at være aktiv i politik. Og dels må man finde sig i meget. Som barn var det sandelig ikke sjovt at komme i skole dagen efter avisforsider med mægtige overskrifter som „Erhard har snydt“ og videre i den stil. En sådan behandling gør, at man bliver gal og beslutter, at man ikke selv vil finde sig i den form for besudling. Men som udviklingen har vist, formåede jeg altså ikke at fastholde beslutningen.«

– *Var det en holdningsændring, som indfandt sig samtidig med starten af CD?*

»Næh, det var først noget senere. Ikke engang mens vi var i gang med at stable CD på benene, havde jeg drømt om, at jeg skulle havne i Folketinget. Min mor ringede helt fortvivlet, at nu måtte jeg komme hjem og hjælpe med det praktiske ved partistiftelsen. Det var først umiddelbart før kommunalvalget i 1974, at der var nogle, der fandt det helt skægt, hvis jeg opstillede for CD i Gladsaxe. Det gjorde jeg så uden overhovedet at regne med noget. Og tilsvarende, da jeg opstillede som folketingskandidat i Nykøbing-Falster. Og minsandten en gang til, da jeg blev minister. Jeg vil næsten sige, at mit liv som voksen har været præget af hovsa-oplevelser. Altså ikke noget med det kølige og gustne overlæg, men mere det spontane hovsa, nu blev jeg sørme valgt til det eller det.«

– *Du er kaldt kronprinsesse i CD, og din far har sagt, at du nok er den mest oplagte kandidat som hans efterfølger?*

»En kronprinsesse er jo egentlig gift med en kronprins og ikke kandidat

til ret meget. Men det er da rigtigt, at der er en del, der ser mig som en naturlig arvtager. Heldigvis er det ikke en position, som skyldes benarbejde fra min fars side. Tværtimod, tror jeg. Han kunne nemlig aldrig drømme om at puffe mig frem i første række. Og hvis jeg alligevel har markeret mig positivt i CD, så er det ikke på grund af, men på trods af, at Erhard Jacobsen er min far. Det kan imidlertid ikke skjules, at min far er avislæser, og nu har der i snart mange år været skrevet om, at jeg måske kunne efterfølge min far som leder af CD. Det er vel lige hårdt nok at forlange, at en far skal tage afstand fra sin datter, hvis ellers han synes, jeg gør det rimeligt godt. Og i sidste instans er et partiformandsvalg noget, der indstilles fra folketingsgruppen til landsmødet.«

– Du er altså ikke længere skræmt ved udsigten til et liv i politik?

»Jeg har opdaget, at det altid går mere ud over dem, der står ved siden af, end over dem, som befinder sig i centrum. Som børn var vi påvirkede af, at far var så meget fremme i den offentlige debat. At han var borgmester måtte af og til give problemer. Dengang var socialdemokraterne røde, og derfor var også børn af socialdemokrater nogle røde hunde. Både i skolen, og når vi var hjemme hos legekammerater. Det betød forresten også, at når man var „Erhards datter“, så kunne man ikke tillade sig nær så meget, som andre kunne. Det var ikke noget vi talte særlig meget om derhjemme. Men det lå i luften, at man måtte være ekstra varsom i sin opførsel.«

– Har det været en besværlig barndom?

»Sådan husker jeg den i hvert fald ikke. Det må nok have givet nogle problemer, at far var så lidt hjemme. Men i dag må jeg konstatere, at det også havde sine positive sider. Vi har aldrig manglet samtaleemner i mit barndomshjem. Vi har altid været engageret i enten det ene eller det andet. Og folk, der engagerer sig i noget, er også gode til at leve sig ind i ting, andre er optaget af. Vi har sandelig ikke altid snakket politik, mens jeg voksede op. Men altid har der været et eller andet i gang, som kunne optage sindene. Og aktivitet kan ikke undgå at smitte af, også på børn. Vi har aldrig savnet forståelse, selv om vor interesse drejede sig om noget, som måske ikke interesserede de andre ret meget.«

– Har du savnet kontakt med din far?

»Jeg føler ikke, at hans mange rejser på nogen måde har skabt bitterhed eller savn. Derimod har kontakten med ham måske nok været lidt utraditionel. Min barndom og første ungdom husker jeg i forbindelse

Sekretær i Ligningsdirektoratet og formand for Frit Forum, cand.polit. Erhard Jacobsen sammen med Mimi i december 1949.

med min far altid som noget med natmad. Når jeg lå i sengen og hørte ham komme hjem og begynde at pusle rundt i køkkenet, hvor han smurte sig nogle leverpostejmadder, gik jeg ned og hang en halv eller en hel time, selv om klokken var to, tre eller fire om natten. Det var et tidspunkt, hvor der var tid til en snak. Og så blev vi naturligvis også forkælede. En far med det livsmønster er jo i virkeligheden meget svag. Måske en smule dårlig samvittighed, og måske en smule faderlig svag-hed over for døtrene. Set fra barnets synsvinkel er det ikke en ringe kombination. Jeg vil i hvert fald ikke gøre min fars udadvendte arbejde til noget, der gav os problemer i nærværdig grad. Hvad det måtte medføre af mangler er så rigeligt kompenseres af andre ting. Og jeg føler helt afgjort, at min barndom har været rig og givende.«

– Kan man undgå at blive politisk påvirket i en familie, hvor politik er så væsentlig en del af hverdagen?

»En vis påvirkning kan naturligvis ikke undgås. Ikke sådan, at han har fortalt os, hvad vi burde stemme på. Så primitivt foregår det ikke. Men hans holdninger har været med til at præge os børn. Og det manglede da også bare andet. Det er et naturligt led i opdragelsen, som foregår i

alle hjem. Og jeg ved da heller ikke, om min far har præget os mere, end min mor har. Min mor har helt bestemt haft sin egen idé om, hvordan tingene hænger sammen. Generelt har min far og mor vel tænkt i nogenlunde de samme baner, selv om min mor utvivlsomt har haft sine øjeblikke, hvor hun syntes, at tingene gik lige lovlig vildt til. Om vi er blevet præget mest af den professionelle politiker eller den hjemmegående mor er ikke noget, der kan gives et entydigt svar på.«

– *Er du enig med din far i alle politiske standpunkter?*

»Sandt at sige er der ikke meget, der skiller os mere. Men det har også haft sin betydning, at vi har arbejdet så længe med hinanden. Og der har ikke været tale om en ensidig påvirkning. Jeg føler, at jeg også har været i stand til at påvirke hans synspunkter. Men vor facon er forskellig. Han er nok typen, der går en smule længere ud og trækker tingene en anelse skarpere op, end jeg gør. Vi udtrykker os forskelligt, men derfor behøver vi ikke være uenige om det egentlige. Jeg må da også indrømme, at jeg af og til har siddet med tilbageholdt åndedræt og tænkt: „Hvorfor i alverden siger han sådan noget netop nu?“ Men ved nærmere eftertanke må man sige til sig selv, at hvis han ikke havde gjort det, så var han jo ikke den Erhard, vi kender. Der er ikke tale om, at han er impulsiv. Det er ikke noget med, at der pludselig smutter en finke af panden. Han kan godt flamme for en sag. Men hans medleven går aldrig så langt, at situationen løber af med ham. Det er ganske vist en almindelig antagelse, at impulsiviteten af og til løber af med min far. Men det mener jeg er forkert. Han er aldrig så impulsiv, at han ikke ved, hvad han vover sig ud i. Og han er udmærket klar over, hvornår han siger noget, der vil give øretæver.«

– *Hvordan tror du, eftertiden vil vurdere din fars indsats?*

»Det er nok lidt vanskeligt at sige i dag. Rent historisk har det selvfølgelig betydning, at han har været den drivende kraft bag et nyt parti, som oven i købet er blevet et regeringsparti. I historisk perspektiv er det heller ikke uvæsentligt, at han har en stor part af æren for, at firkløverregeringen overhovedet er blevet en realitet. Jeg mener, at hans image er ændret væsentligt gennem de seneste 10 år. I Gladsaxe-tiden var det noget med, at „nu er han rablende skør igen“, „nu har han fået gale ideer igen, tænk at sende skolebørn til et slot i Skotland. Tænk at samarbejde med Rhodos“. Han har jo aldrig været bange for at sige tingene, så de virkelig kunne forstås. Men ofte er der gået to til tre år,

før det blev almindeligt anerkendt, at tingene måske ikke var så vanvittige endda.

Jeg føler, at han på sine gamle dage har fået en ny rolle. For eksempel kan jeg mærke, at Folketinget bliver lidt mere opmærksomt, når „Erhard skal til at tale“. Ikke kun fordi han er en underholdende taler, for det er han nemlig også, men i højere grad, fordi han i kraft af sine mange år i politik kan se nogle sammenhænge og præsentere dem på en overskuelig og rigtig måde. Jeg fornemmer, at der står mere respekt om ham i dag end tidligere. Og det synes jeg, er velfortjent. Min far har aldrig nogen sinde skelet til, hvad der måtte være det taktisk rigtige tidspunkt, hvis det samtidig betød, at han ikke kunne sige sin mening. Og han er aldrig gået efter personen, men kun efter standpunkterne. Vist kan han være barsk, men alligevel er han fair og vil ikke kunne opleves som den, der slagter en politisk modstander på et personligt grundlag. Det er med til at kendetegne en god politikertype. Den egenskab vil han også blive husket for.«

– *Er din far overhovedet i stand til at undvære politik?*

»Jamen, det er da et spørgsmål, hvor meget han skal undvære. Stort set kan han jo lave, hvad der passer ham. Han kan gå af som partiformand, når det passer ham. Han har stadig EF-Parlamentet. Og han har masser af andre interesser. Gennem årene har vi haft mange projekter kørende om, hvad vi to skulle lave sammen, når vi en gang fik tid. Vi er for eksempel begge meget optaget af den bestemte epoke i tysk historie, som gælder Weimar-republikkens fald. Da jeg var tyskstuderende talte vi om, at det kunne være skægt sammen at skrive noget om denne specielle epoke i tysk politik.

Efter et halvt hundrede år i politik er det formentlig svært for ham at satse på helt nye interesser. Han har imidlertid altid været interesseret i at læse og har altid haft bøger i gang specielt inden for den klassiske litteratur. Jeg tror derfor ikke et øjeblik på, at han skulle blive et politisk ringvrag, som ikke kan holde sig oppe uden politisk afstivning. Når jeg som socialminister ser på vores pensionistpolitik, kan jeg ikke lade være med at se far for mit indre øje, når jeg planlægger ældrepolitikken. Det er altså ret umuligt for mig at se min far sidde og flette peddigrør, uden at der dermed i øvrigt skal siges noget ondt om den beskæftigelse. Men han er altså ikke typen på at flette peddigrør. Og jeg ville egentlig heller ikke bryde mig om at overvære ham i gang med noget, som så afgjort ikke er ham.

Den form for billeder er det nyttigt at have for sig, når ældrepolitik-

Det var en stolt og glad Erhard Jacobsen, som den 10. september 1982 kunne overvære, at kulturministeriet formelt blev overdraget til Mimi. Selv havde Erhard Jacobsen sagt nej til at blive minister, og dermed gik landet glip af en regering med far og datter på ministerlisten. En ellers enestående begivenhed i demokratisk parlamentarisme.

ken overvejes. Mange er jo tilbøjelige til at opfatte pensionister som en slags patienter, som nødvendigvis må have tilværelsen programmeret. Når andre vil afgøre, hvad der er godt for pensionisterne, og hvad der ikke er, så kan jeg ikke lade være med at tænke på, om min far ville af finde sig med den slags direktiver. Det er godt, at man kan sætte levende mennesker ind i teoretiske overvejelser og på den måde fornemme, om tingene kan fungere efter hensigten.«

– *Er din far inderst inde stadig socialdemokrat?*

»Jah, måske nok. I hvert fald i den forstand, at han i meget høj grad har social fornemmelse. En ægte medfølelse for de svage. Han interesserer sig ikke så meget for de store, forcromede systemer, som ellers er socialdemokraternes kæpheste. Men han har og vil altid have det varme, so-

ciale engagement, som han har helt indlysende grunde til at have. Min far kommer selv fra meget beskedne kår og har kæmpet sig op igennem systemet. Han skylder ikke nogen noget som helst. Og det giver ham en frihed, som jeg en gang imellem godt kan misunde ham. Jeg tilhører en generation, som i højere grad har fået noget foræret, og også i kraft af min opvækst har jeg haft en medvind, som gør, at man af og til skal passe lidt på. Men jeg mener også, at han har udviklet sig videre end til den traditionelle socialdemokratiske tankegang. Han har bevaret en menneskelig dimension, og det er netop medmenneskeligheden, det kan være vanskeligt at finde i den teoretiske socialisme.«

– *Det er altså en far med tilfredsstillende politiske ambitioner, der til sin tid går på aftægt?*

»Det er i hvert fald ikke en politiker, som trækker sig tilbage i bitterhed. Jeg tror, far er godt tilfreds med, hvad han har nået. Han har i de senere år ikke kunnet se sig selv i rollen som minister. Med min erfaring fra ministerposter tror jeg endda at kunne sige, at han slet ikke ville kunne holde det ud. Som borgmester kunne han folde sig ud og virkelig få sat skub i noget. En borgmester kan jo suverænt træffe afgørelser, som ændrer ting og sager. Endda i højere grad, end en minister er i stand til. Når man først har været borgmester er det sikkert ikke så skægt at blive minister.

Jeg tror, at borgmesterperioden har været den bedste tid i hans liv. Men også tiden med CD har naturligvis været en vigtig epoke. Da vi kom ind i Folketinget sammen med Fremskridtspartiet i 1973, var der nok en tendens til, at vi blev lidt nedvurderet. I dag kan min far se tilbage på en række år, hvor det sammen med andre CD'ere er lykkedes så at sige at blive accepteret i det pæne selskab. Hvis han selv føler, at CD er blevet blåstemplet, så er jeg enig med ham.«

– *Hvad er forskellen på folketingspolitikeren Erhard Jacobsen og familiemennesket Erhard Jacobsen?*

»Der er ingen. Hvis folk vil vide, hvordan min far i virkeligheden er, så kan de lige så godt snakke med ham i Folketinget som i privatboligen. Det er samme mand. Der er ikke tale om en maske, som tages på til politiske lejligheder. Min far det er Erhard. Og omvendt.«

Data om Erhard Jacobsen

Født den 25. februar 1917.

Student, Lyngby Statsskole 1936.

Cand. polit. 1946.

Sekretær i Statens Ligningsdirektorat 1946-1962.

Borgmester i Gladsaxe 1958-1974.

Medlem af bestyrelsen for Danmarks Socialdemokratiske Ungdom (DSU) og Socialdemokratisk Forening i Buddinge 1931-1943.

Medlem af hovedbestyrelsen for DSU 1938-1943.

Formand for Frit Forum 1943-1951.

Medlem af Folketinget fra 1953 (Socialdemokratiet 1953-1973, Centrum-Demokraterne fra 1973).

Præsident for Danmarks Cykle-Union 1963-1970, for Dansk Svømme- og Livredningsforbund 1965-1972, for Civilforsvarsforbundet 1969-1976 og for Forenede Danske Motorejere 1971-1972.

Formand for Europabevægelsen i Danmark 1964-1970.

Medlem af Europarådet 1964-1973.

Medlem af Europa-Parlamentet fra 1973.

Medlem af Radiorådet 1974-1976 og 1978-1984.

Formand for Aktive Lyttere og Seere 1976-1986.

Medstifter af Centrum-Demokraterne 1973. Partiformand fra 1974.

Statsministre fra 1924

Thorvald Stauning, Socialdemokratiet (1873-1942). Statsminister for den første socialdemokratiske regering i Danmark 1924-1926. Statsminister igen 1929-1940 for en socialdemokratisk-radikal regering, fra 10. april 1940 til maj 1942 for en samlingsregering.

Thomas Madsen-Mygdal, Venstre (1876-1943). Statsminister 1926-1929 for en ren Venstre-regering.

Vilhelm Buhl, Socialdemokratiet (1881-1954). Statsminister for samlingsregeringen maj-november 1942, igen for samlingsregeringen maj-november 1945.

Erik Scavenius, Det radikale Venstre (1877-1962). Statsminister for samlingsregeringen november 1942 til 5. maj 1945, regeringen ophørte dog i realiteten med at fungere fra 29. august 1943.

Knud Kristensen, Venstre (1880-1962). Statsminister 1945-1947 for en ren Venstre-regering.

Hans Hedtoft, Socialdemokratiet (1903-1955). Statsminister 1947-1950, igen 1953-1955, begge gange for en ren socialdemokratisk regering.

Erik Eriksen, Venstre (1902-1972). Statsminister 1950-1953 for en Venstre-konservativ regering.

H.C. Hansen, Socialdemokratiet (1906-1960). Statsminister 1955-1957 for en ren socialdemokratisk regering, fra 1957-1960 for en socialdemokratisk-radikal-Retsforbunds regering.

Viggo Kampmann, Socialdemokratiet (1910-1976). Statsminister februar-november 1960 for en socialdemokratisk-radikal-Retsforbunds regering, derefter indtil 1962 for en socialdemokratisk-radikal regering.

Jens Otto Krag, Socialdemokratiet (1914-1978). Statsminister 1962-1964 for en socialdemokratisk-radikal regering, fra 1964-1968 og igen 1971-72 for en socialdemokratisk regering.

Hilmar Baunsgaard, Det radikale Venstre (1920-). Statsminister 1968-1971 for en radikal-Venstre-konservativ regering.

Anker Jørgensen, Socialdemokratiet. (1922-). Statsminister 1972-1973, igen 1975-78 for en ren socialdemokratisk regering, fra august 1978-oktober 1979 for en socialdemokratisk-Venstre regering, fra oktober 1979-september 1982 for en socialdemokratisk regering.

Poul Hartling, Venstre (1914-). Statsminister december 1973-februar 1975 for en ren Venstre-regering.

Poul Schlüter, Det konservative Folkeparti, (1929-). Statsminister september 1982 for en konservativ-Venstre-CD-Kristeligt Folkeparti regering.

Folketingsvalgene 1953-1984

	S	R	K	V	DKP	DR	SF	SP	U	VS	LC
22.9.53	74	14	30	42	8	6		1			
14.5.57	70	14	30	45	6	9		1			
15.11.60	76	11	32	38			11	1	6		
22.9.64	76	10	36	38			10		5		
22.11.66	69	13	34	35			20				4
23.1.68	62	27	37	34			11			4	
21.9.71	70	27	31	30			17	CD	KrF		FrP
4.12.73	46	20	16	22	6	5	11	14	7		28
9.1.75	53	13	10	42	7		9	4	9	4	24
15.2.77	65	6	15	21	7	6	7	11	6	5	26
23.10.79	68	10	22	22		5	11	6	5	6	20
8.12.81	59	9	26	20			21	15	4	5	16
10.1.84	56	10	42	22			21	8	5	5	6

Partiforklaring til valgoversigt:

S	–	<i>Socialdemokratiet</i>	SP	–	<i>Slesvigsk Parti</i>
R	–	<i>Det radikale Venstre</i>	U	–	<i>De Uafhængige</i>
K	–	<i>Det konservative Folkeparti</i>	VS	–	<i>Venstresocialisterne</i>
V	–	<i>Venstre</i>	LC	–	<i>Liberalt Centrum</i>
DKP	–	<i>Danmarks kommunistiske Parti</i>	CD	–	<i>Centrum-Demokraterne</i>
DR	–	<i>Danmarks Retsforbund</i>	KrF	–	<i>Kristeligt Folkeparti</i>
SF	–	<i>Socialistisk Folkeparti</i>	FrP	–	<i>Fremskridtspartiet</i>

Oversigten over folketingsvalgene omfatter kun de 175 mandater, der vælges i Danmark. De to færøske og de to grønlandske mandater, der er grundlovs-sikrede, er ikke medtaget.

Centrum-Demokraternes ledelse fra 1973

Partiet blev stiftet den 7. november 1973. Første landsformand *Ib Larsen*. Første ordinære landsmøde november 1974.

Landsformand januar 1974-november 1974: *Erhard Jacobsen*.

Landsformand november 1974-november 1975: *Tom Høyem*.

Landsformand november 1975-november 1977: *Bruno Fjelstrup*.

Landsformand november 1975-november 1978: *Christian Arnfast*.

Landsformand november 1978: *Peter Duetoft*.

Partiformand fra november 1974: *Erhard Jacobsen*.

CD's ministre

Mimi Stilling Jakobsen, MF, kulturminister september 1982-marts 1986, derefter socialminister.

Arne Melchior, MF, trafikminister september 1982-august 1986.

Frode Nør Christensen, MF, trafikminister august 1986.

Niels Bollmann, MF, boligminister september 1982-marts 1986.

Tom Høyem, grønlandsminister september 1982.

Forkortelser og institutioner

ALS – Aktive Lyttere og Seere, stiftet 1976.

DSU – Danmarks Socialdemokratiske Ungdom.

DUI – De Unges Idræt, socialdemokratisk ungdomsorganisation.

EF – Det europæiske Fællesskab, Fællesmarkedet. Danmark medlem fra 1. januar 1973. Nuværende medlemslande: Danmark, Storbritannien, Irland, Belgien, Holland, Luxembourg, Frankrig, Vesttyskland, Italien, Grækenland, Portugal og Spanien.

EF-Parlamentet – Fællesmarkedets parlamentariske forsamling med hovedsæde i Strasbourg. Medlemmerne er siden 1979 valgt ved direkte valg hvert femte år. Danmark vælger 16 medlemmer.

Europabevægelsen i Danmark – tværpolitisk medlemsorganisation, der oplyser om europæisk samarbejde.

Europarådet – vestlig europæisk samarbejdsorganisation, grundlagt i 1949. Det udøvende organ er ministerkomiteen, det andet hovedorgan er den rådgivende forsamling. Har vedtaget flere konventioner, blandt andet den europæiske menneskerettighedskonvention.

Radiatorådet – den højeste udøvende myndighed i Danmarks Radio, dog under ansvar over for kulturministeren. I rådet sidder blandt andre lytter- og seerorganisationer samt repræsentanter for de partier, der er repræsenteret i Folketingets Finansudvalg.

I denne bog gør Erhard Jacobsen politisk status som 70-årig. Med 58 aktive år i politik bag sig.

Han blev aldrig minister. Da han havde lysten, var det ikke muligt. Og da han med Poul Schlüters firkløverregering havde alle muligheder, var lysten ikke til stede. Jens Otto Krag fik forbud mod at udnævne Erhard Jacobsen til minister. Da Poul Hartling i 1975 gjorde sit mislykkede forsøg på at få udnævnt en firkløverregering, ville han ikke acceptere Erhard Jacobsen som forsvarsminister, men nok som indenrigsminister.

Poul Hartlings regeringstid betegner Erhard Jacobsen som sit livs største politiske skuffelse.

Erhard Jacobsen tvivler på, at Centrum-Demokraterne kan overleve som parti uden repræsentation i Folketinget. Men det er nu ikke derfor, han vil have 2 pct. spærregrænsen afskaffet.

Til gengæld er han ikke i tvivl om, at hans parti vil klare sig og måske endda blive styrket, den dag, han går af.